Anul XXVI Maiu—Iunie 1936 Nr. 5—6

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

Director: Prof. NICOLAE COLAN

MĂRTURISIRI PENTRU O CLIPĂ DUIOASĂ

NE DESPĂRŢIM

De Prof. NICOLAE COLAN

Se'mplinesc, nu peste multă vreme, patrusprezece ani, decând mă'ntorceam dela Berlin, pentru a fi aşezat la catedra de studiul biblic al Noului Testament dela Academia teologică Andreiană.

Eram tinăr, plin de elan şi de pasiunea propoveduirii.

Preţuindu-mi aceste însuşiri, bunul meu profesor de teologie de odinioară — acum Mitropolit al Ardealului — m'a crezut vrednic şi'n stare să iau asupra mea şi conducerea „Revistei Teologice", organ de ştiinţă şi de viaţă bisericească.

Deşi aveam o experienţă gazetărească de câţiva ani, am primit cu o firească sfială sarcina de a conduce revista care-şi zidise în cei doisprezece ani de apariţie un remarcabil prestigiu. Dar tocmai această împrejurare mi-a impus râvna şi sacra ambiţie de a păstra neştirbit acest prestigiu care era şi al Bisericii noastre dreptmăritoare.

Pe lângă catedra pe care m'am silit s'o cinstesc (nu ştiu măsura în care am izbutit), Revista Teologică 'a fost din acest moment amvonul meu cel mai scump. De pe înălţimea lui am vestit cu tinerească însufleţire cuvântul Domnului şi am chemat — prin îndemnuri şi povăţuiri — la propoveduire puterile proaspete ale tinerelor generaţii preoţeşti, ca şi încercatele iscusinţe ale mai vechilor purtători de condeiu bisericesc.

In paginile Revistei Teologice ne-am întâlnit o întreagă oaste de slujitori devotaţi ai lui Hristos, aici ne-am cunoscut

şi-am încheiat între olaltă cea mai statornică prietinie. Căci nu este o mai statornică prietinie decât cea legată în tovărăşia luptei pentru acelaş ideal. Şi'n paginile aceleiaş reviste mi-am încrucişat de-atâtea ori sabia duhului meu cu a vrăşmaşilor sfintei noastre Biserici. Niciodată cu patimă, dar totdeauna cu pasiune.

Ci nu pentru a mă lăuda fac aceste mărturisiri. Căci, ca odinioară sfântul apostol Pavel, nu mă laud decât întru slăbiciunile mele. Dacă mă încumet să spun aceste lucruri nu o fac decât pentru a-mi arăta toată duioşia cu care mă despart de pomul pe care l-am îngrijit aproape patrusprezece ani — şi pe care Părintele ceresc l-a făcut să rodească spre duhovniceasca îndestulare a fraţilor mei întru Hristos.

Căci iată, trebue să mă despart de el. Bunul Dumnezeu mi-a rânduit o grădină mai mare ca s'o îngrijesc. Prin voia reprezentanţilor legiuiţi ai clerului şi poporului m'a chemat să păstoresc de El păzita eparhie a Vadului, Feleacului şi Clujului. Mă duc la alt amvon. Iar Revista Teologică rămâne la Sibiu pentru a-şi continua vestirea ziditoare de suflete, sub conducerea altui propoveduitor. Duioşia despărţirii nu mi-o micşorează decât nădejdea, că torţa de lumină ortodoxă pe care o predau, va fi purtată de altul cu aceeaş râvnă şi cu aceeaş însufleţire cu care am încercat s'o port eu.

Mângăiat de această nădejde, mulţumesc bunului Dumnezeu pentru ajutorul ce mi l-a dat şi întru scriitoriceasca mea îndeletnicire; mulţumesc Inalt Prea Sfinţitului nostru Mitropolit Nicolae pentru sarcina cu care m'a cinstit acum patrusprezece ani şi pentru părinteasca grijă cu care m'a povăţuit; scumpilor mei colaboratori pentru devotata lor împreunălucrare, iar cititorilor fraţi întru vestirea evangheliei le mulţumesc pentru statornica preţuire de care mi-au învrednicit silinţele mele.

Prof. NICOLAE COLAN

CONTRIBUŢIUNI LA PROBLEMA PERSONALITĂŢII JURIDICE A ORDINELOR CĂLUGĂREŞTI CATOLICE DIN ROMÂNIA[1]

— NECESITATEA REPARĂRII UNEI GREŞELI A MINISTRULUI CULTELOR ŞI ARTELOR.

De prof. univ. O. GHIBU

Ministerul de Culte, sub Nr. 170.345/14.901/1932 din 19 Februarie 1934, a dat un certificat prin care constată, că „Provincia franciscană din Moldova", întrunind condiţiile cerute de art. 36 din Concordat, are calitatea de persoană juridică.

Conţinutul acestui certificat a fost publicat, într'o formă modificată, fără ştirea Ministerului, şi fără nici o semnătură oficială, în Nrul 43 din 21 Februarie a. c. al Monitorului Oficial.

Inainte de a stărui asupra gravităţii şi ilegalităţii dispoziţiei cuprinse în certificatul din chestiune, voi expune, pe baza pieselor din dosarul Ministerului, starea de lucruri şi fazele premergătoare liberării certificatului. Iată-le:

La 1 Februarie 1932, sub Nr. 4—30—I „Provincialatul Franciscan din România" a trimis Ministerului Cultelor o cerere, care, în baza certificatului Nr. 4558 din 23 I. 1932 al Episcopiei catolice din Iaşi — certificat care dovedea că „există în Moldova deja din anul 1895, o Provincie regu-

---

[1] Am publicat în Nr. 1—2 din anul 1935 al Revistei Teologice un articol sub titlul din fruntea acestor rânduri. Problema pusă având o nesfârşită serie de aspecte şi fiind pusă la ordinea zilei de către Guvernul ţării în discuţiuni cu reprezentanţii Sfântului Scaun, cred că este nimerit că continuu cu publicarea vastului material documentar de care dispunem spre a lumina astfel opinia publică a ţării. Conţinutul articolului prezent a fost comunicat dlui ministru al Cultelor încă la 28 Noemvrie 1934 cerându-i-se luarea măsurilor cuvenite. Rezultatul acestei intervenţii nu s'a produs până în momentul de faţă. (12 Aprilie 1936).
O. G.

lară franciscană", — solicita un act doveditor al existenței juridice al „Provinciei Franciscane". Cererea era semnată de Pr. Anton Brisoc „ministru Prov." şi just. şi purta sigilul cu inscripţia „Sigillum Provinciae Romaniae Minorum conventualium".

In certificatul Episcopiei se spune că „Provincia aceasta se bucură după canoanele bisericeşti de personalitate juridică"... „Păr. Provincial e salariat de stat, în calitate de Paroh de Săbăoani". Mai spune acest certificat că Provincia din chestiune a fost înființată „în baza Decretului Sfintei Congregațiuni de Propaganda Fide, dat în Roma, la 26 Iulie 1895".

Pe cererea Franciscanilor, secretarul general Dr. A. Crăciunescu al Ministerului Cultelor a pus, la 3/II 1932, rezoluţia: „Urgent, cu avizul Consiliului de inspectori".

La 24 Februarie Consiliul inspectorilor generali (T. Păcescu şi M. Ienciu) în avizul Nr. 64 propun să se ceară mai întâi Episcopiei catolice de Iaşi „relaţii asupra sferei de acţiune a acestei Provincii, asupra aplicării absolvenţilor acestui Seminar (din Hălăuceşti), asupra raportului în care se află Provincia franciscană cu Episcopia catolică în ceeace priveşte aplicarea absolvenţilor Seminarului la parohiile catolice din această episcopie sau din ţară, cum şi asupra caselor şi mănăstirilor a acestui ordin, existente la data promulgării Legii Cultelor".

La 26/II, Secretarul general aprobă avizul şi, sub Nr. 15.795/1549/1932, i se scrie episcopiei în acest sens.

La dosar nu se găseşte nici o urmă despre vre-un răspuns al Episcopiei, la această adresă.

La 27 Aprilie 1932 „Provincialatul Franciscan din România" scrie Ministerului Cultelor că, la adresa Nr. 44.571/5067 a acestuia a înaintat prin poştă „Constituţia ordinului Franciscan" (care nu se găseşte, însă, la dosar). La 18/VII 1932, Provincialatul înaintează o serie de acte, între cari şi „Actul de constituire juridică bisericeşte" (!), emanat dela Sf. Congregaţiune a Propagandei din Roma". In punctul III al acestui act se prevede: „Ca fiecare din pomenitele Case sau Convente, ale aceleiaşi Provincii, cum s'a făcut în trecut, să exerciteze grija sufletelor, prin Religioşii săi, potrivit însă cu constituţiunile Pontificii, şi din acestea să-şi

însuşească veniturile pământurilor parohiale, fără însă ca acestea să se cedeze Provinciei regulare în Proprietate, ci numai spre uzufruct religioşilor cari locuesc acolo, şi asta după prescripţiunile Constituţiunii „Romanos Pontifices".

In punctul V se zice: „Ca să poată numi chiar prin alegere, superiori locali sau Guardiani (până ce nu se va forma perfect), chiar pe Părinţii îngrijitori ai sufletelor, cu toate că li se opreşte lor a exercita deodată amândouă oficiile".

La 13 Maiu, Secretarul General înaintează sub Nr. 61.371/6828 întreg dosarul „relativ la Provincia franciscană din Săbăoani" Consiliului de inspectori, pentru Aviz. Pe act scrie inspectorul general T. Păcescu, că „s'a dat părintelui Tălmăcel o notă cu lămuririle de care avem nevoie pentru complectarea datelor asupra acestui ordin călugăresc". (La această notă se pare că s'au trimis actele amintite mai sus).

Cu aceasta, lucrurile s'au oprit pe loc, un timp oarecare, după care, cei interesaţi au părăsit calea bătută până aci şi s'au adresat Nunţiaturii apostolice, cerându-i să intervie ea la autorităţile de stat române, în vederea rezolvării chestiunii.

In adevăr la 8 Noemvrie, prin adresa Nr. 7974, trimisă Ministerului de externe, Nunţiatura îl roagă pe acesta „să intervie pentruca Guvernul român să acorde cât mai curând personalitatea juridică Franciscanilor conventuali din Moldova, cu atât mai mult, cu cât „acest ordin compus aproape în întregime din cetăţeni români, are, în ţară o existenţă mai mult decât seculară, că el şi-a câştigat numeroase merite nu numai din punct de vedere religios, ci încă şi din punct de vedere social şi patriotic".

Prin adresa Nr. 58.738 din 10 Noemvrie 1932, Ministrul de externe N. Titulescu scrie Ministrului de culte că l'ar îndatora foarte mult dacă l'ar pune în poziţia de a putea da „cât mai de grabă" răspunsul cuvenit.

La 15 Noemvrie Ministerul Cultelor sub Nr. 170.345/14.901 sub semnătura dlui Em. Bucuţia trimite adresa de mai sus „foarte urgent" Contenciosului. Prin avisul său Nr. 704/1932 redactat de dl Ov. Demetrescu şi însuşit în totul de avocaţii Ion I. Dumitrescu, Stel. Voinescu, N. C. Davidescu, T. Dragoş şi G. Alexianu, Contenciosul constată că, „în

sensul codului Calimahi" Ordinul Franciscan are personalitate juridică. Mai afirmă Contenciosul că „Concordatul a tranşat problema ordinelor călugăreşti, recunoscându-le celor existente personalitatea juridică. Ordinul Franciscanilor „avea înainte de 1928 personalitate juridică dobândită potrivit legiuirilor vechi prin simplul fapt al aşezării sale în ţară şi a scopului urmărit, încât chiar fără dispoziţia din Legea Cultelor sau Concordat, acest ordin s'ar fi bucurat astăzi de această calitate. In consecinţă, astăzi Franciscanii au în România personalitate juridică şi posedă de vreme îndelungată bunuri în ţară. Cu toate acestea, având în vedere că Franciscanii, după cât se pare, nu ştiu că au drept această calitate, nu vedem care ar fi inconvenientul de a le da o adresă prin care să li se recunoască această calitate, pe care o au deja. In modul acesta, avem ocazia să facem aceste ordine să capete dela Stat o recunoaştere, ceeace implică o mai mare dependinţă de Stat".

„In privinţa bunurilor posedate de Ordinul franciscan, spune referatul contenciosului, sunt de părere să se facă prin dnii inspectori ai cultelor o verificare a originii acestor bunuri, spre a se vedea dacă provin din fondurile ordinului sau din ale credincioşilor catolici, întrucât în cazul al doilea aceste bunuri vor fi proprietatea parohiei respective, nu a călugărilor franciscani".

La sfârşitul acestui referat Consiliul de advocaţi a declarat că „îşi asumă în totul argumentarea şi concluziile referatului, cu adaosul că, în conformitate cu art. 36 al. 2 „cei doi membri ai Ordinului, care nu sunt cetăţeni români sunt obligaţi s'o ceară, sau să părăsească ţara" (urmează semnăturile celor 6 advocaţi).

Pe acest aviz Ministrul D. Gusti a scris la 22 Noemvrie 1932: „Se va prezenta în copie Ministerului de Externe".

La 24 Noemvrie Contenciosul face următoarea notă de serviciu către Direcţia Cultelor: „Conform rezoluţiei dlui Ministru, urmează a se preda avizul cu toate lucrările împreună cu o adresă către Ministerul de Externe, dlui Ministru Gusti, spre a le prezenta personal dlui Ministru Titulescu" (semnat Ovid Demetrescu avocat).

La 25 Noemvrie 1932, înainte de ce s'ar fi făcut cercetările necesare privitoare la averile deținute de Ordin, Ministerul de Instrucție, sub Nr. 170.345/14.901 comunică Ministerului de Externe „avizul consiliului de advocați Nr. 704/1932 referitor la Ordinul Franciscanilor din țară (!!), şi-l roagă" să binevoiască a dispune să se comunice Legațiunii Vaticanului din Bucureşti, că întrucât acest Ordin întruneşte condițiile cerute de art. 36 din legea cultelor şi art. XVII din Concordat acest Minister îi recunoaşte personalitatea juridică".

Sub Nr. 58.738 din 22 Decemvrie 1932 Ministerul de Externe (cu semnăturile dlor N. Filality şi V. Brăbețeanu) răspunde: „Drept răspuns la adresa Nr. 170.345/14.901, am comunicat astăzi Nunțiaturii apostolice din Bucureşti că Guvernul român recunoaşte Ordinului Franciscanilor din România calitatea de persoană juridică".

La 23/XII inspectorul general M. Ienciu, pune pe hârtia de mai sus a ministerului de Externe, înregistrată sub Nr. 195.134, „avizul": „Urmează să se constate, conform avizului nostru şi al Contenciosului, cui aparțin cu drept de proprietate parohiile".

Imediat dl P. Andrei, secretarul de Stat dela Instrucție, fără ştirea secretarului general al Cultelor, pune pe acest Aviz, rezoluția: „Se deleagă dl inspector Roşianu pentru a cerceta originea bunurilor imobiliare, prevăzute în ultimul alineat din acest referat".

După aceasta nu se mai găseşte la dosar nici un act, până la 14/II 1934. La această dată s'a trimis Domnului Inspector General adresa Nr. 7/1934 a „Provincialului franciscan din România", din care reținem: „S'a cerut de către On. Minister al Cultelor toate actele doveditoare în ceeace priveşte bunurile, atât în ceeace priveşte Provincia franciscană din Moldova, cât şi Instituțiile cari aparțin acestei Provincii.

După multe desbateri, am chibzuit că este mai potrivit să renunțăm la această chestiune, întrucât aceste averi, terenuri şi case, sunt peste tot şi ale parohiilor, iar parohiile fiindu-ne încredințate nouă Franciscanilor, nu ne interesează atât chestia aceasta materială, cât partea juridică propriu zisă. In consecință, Vă rugăm să binevoiți a hotărî în con-

cret, într'o formă precisă, cumcă în baza legii Cultelor, art. 36 şi XVII din Concordat, provincia franciscană din Moldova (!) are calitatea de persoană juridică.

Totodată, Vă rugăm să binevoiţi a lua act de Instituţiunile cari aparţin Provinciei franciscane din Moldova şi care sunt următoarele: (urmează înşirarea celor 6 instituţii şcolare susţinute de Ordin). Referentul declară că Ordinul are 28 de preoţi, misionari, profesori şi capelani, şi 15 studenţi teologi în străinătate, „Italia". Pe această cerere, inspectorul general P. Roşianu pune rezoluţia 15/II 1934. Se ia act. La dosarul raportului de cercetare".

La 17/II 1934, acelaş inspector face un referat, rămas neînregistrat. Intre altele, se spune în acest referat: „Menţionez că mai există şi în Transilvania un alt ordin (!) al Franciscanilor (unguri), cu totul distins de cel de faţă, adecă al Franciscanilor din Moldova, cu o vechime de circa 700 de ani în această parte a ţării. Prin urmare, înţelesul denumirii „Ordinul Franciscanilor din România" întrebuinţat în adresa Ministerului de Externe, (!) trebue să fie „Ordinul Franciscanilor din Moldova". In ce priveşte „Scopul ordinului", acesta „este cel de pretutindeni (prevăzut în Constituţia Ordinului): păstorirea credincioşilor în calitate de preoţi-parohi şi înfiinţarea şi conducerea de şcoli în genere şi, bine înţeles, în primul rând şcoli teologice pentru pregătirea clerului propriu".

In concluzie: „Din cele de mai sus rezultă că cererea Provincialatului Franciscanilor din Moldova se reduce acum la eliberarea unui certificat constătător că Ministerul îi recunoaşte personalitatea juridică şi în prezent are sub conducere cele 6 şcoli enumerate mai sus, asupra cărora în această privinţă nu există nici o contestaţie sau discuţie. Cu alte cuvinte, se cere prin certificat, repetarea adresei ce acest Minister a trimis Legaţiunii Vaticanului în luna Noemvrie 1932 (Nr. 170.345/14.904) prin Ministerul Afacerilor Străine. Cererea este deci admisibilă".

Pe lucrarea inspectorului P. Roşianu, subsecretarul de Stat dela Culte, Al. P. Necşeşti, a pus la 19/II 1934, următoarea rezoluţie: „Se primesc concluziunile prezentului referat, numai sub rezerva de a ni se înfăţişa un studiu asupra întinderii acţiunii Ordinului Franciscanilor asupra

întregului teritoriu al Statului Român. In acest scop se deleagă dl Inspector Ienciu pentru a studia situaţia acestui Ordin cu Transilvania, astfel încât să avem conspectul repartiţiei acestui Ordin.

Se va libera Provincialatului Moldovei, certificatul că este persoană juridică".

In aceeaş zi s'a redactat următorul certificat:

„In urma cererii înregistrată Nr. 170.345/14.901/1932, se certifică de noi (întocmai ca în Monitorul Oficial până la capăt;) apoi:

Drept care i s'a eliberat prezentul certificat.

Ministru [?] Consilier [?]

Certificatul a fost ridicat imediat, în aceeaşi zi de 19/II, de către P. Anton Tălmăcel, care semnează de primire.

La 21 Februarie 1934 a şi apărut în Monitorul Oficial Nr. 43, pe pagina I la rubrica „Anunţuri Ministeriale" având antetul Ministerului Instrucţiunii, al Cultelor şi Artelor, serviciul Cultelor Minoritare o „Notă după certificatul eliberat la Tem. Nr. 130.345/14.901/1932", cuprinzând textul închis în parantezele dela pagina anterioară, dar fără nici o semnătură.

La dosarul Ministerului nu se găseşte urmă despre acest comunicat şi nu se găseşte nici Monitorul Oficial. Nimeni din Minister nu ştie cine a dat la Monitor publicaţia.

După ce, în cele precedente, am expus antecedentele documentului prin care se stabileşte că „Provincia minorită din Moldova" are personalitate juridică, voi constata că acest „document" este complectamente lipsit de legalitate. Mai întâi: Provincia unui Ordin nu poate avea personalitate juridică. Conform art. 9 din Concordat, pot avea astfel de personalitate „mănăstirile, starostiile şi abaţiile", iar conform art. 17 pot avea personalitate juridică „Ordinele şi congregaţiile ca atare" dar nici decum Provinciile.

In rândul al doilea, decretul comite greşala că, în timp ce conducătorii Ordinului însuşi cereau ca să se re-

cunoască personalitatea juridică a „Provinciei Franciscane din România", în care ar fi urmat să se înglobeze toţi franciscanii conventuali din România, deci şi cei din Transilvania, el stabileşte o Provincie restrânsă exclusiv la Moldova, lăsând pe minoriţii ardeleni să graviteze şi mai departe spre Budapesta. Până la decretul din chestiune, Provincia din Moldova avea titulatura oficială „din România", acum ea este redusă numai la Moldova!

In rândul al treilea, decretul calcă două rânduri de dispoziţii categorice ale Ministerului, şi anume: 1. Pe aceea care prevede că trebue să se stabilească mai întâi situaţia de drept a bunurilor deţinute de minoriţi şi 2. pe aceea că inspectorul M. Ienciu să prezinte, prealabil, un studiu privitor la întinderea Ordinului Franciscan asupra întregului teritoriu al Statului român. Dispoziţia din chestiune, care era o condiţie sine qua non, nici nu i-a fost măcar comunicată dlui Ienciu până în ziua de astăzi.

In rândul al patrulea, nu ministerul de Culte este acela, care are îndreptăţirea legală de a stabili şi recunoaşte personalitatea juridică a Ordinelor religioase. Părerea Contenciosului, că Ordinul minorit din Moldova are personalitate juridică în baza Codului Calimahi, este cu desăvârşire greşită, întocmai ca şi afirmaţiunea că „Concordatul a tranşat problema Ordinelor religioase, recunoscându-le celor existente personalitatea juridică". Adevărul este, că Concordatul recunoaşte personalitatea juridică a Ordinelor numai cu condiţia expresă, ca ele „să îndeplinească condiţiile legilor în fiinţă" (art. XVII).

Pentru orice cunoscător al Concordatului, este clar că ordinelor religioase, ca atare, nu li se aplică regimul art. IX, care se aplică organizaţiilor canonice şi legal constituite ale Bisericii catolice, ci regimul special al art. XVII, care le supune tuturor rigorilor legilor în fiinţă.

Dacă în privinţa aceasta, a putut să existe, până bine de curând, vre-o îndoială, jurisprudenţa creată de Justiţia ţării în timpul din urmă, este absolut concludentă. Astfel, Tribunalul Timiş-Torontal, Secţia II, a dat la 10 Septemvrie a. c. decizia Nr. 1417/1934, în care se stabileşte în mod clar înţelesul art. XVII. Acest art., — zice Tribunalul amintit, — nu înseamnează altceva decât că Ordinele sunt

datoare să îndeplinească formalităţile şi să se conformeze dispoziţiunilor Legii persoanelor juridice... Pentru a exista ca persoană morală conform legii, trebue să existe o deciziune motivată a Tribunalului civil şi transcrierea în registrul persoanelor juridice ţinut la Tribunal". [1]

Ar fi ceva cu desăvârşire anormal ca Statul român să fie obligat a recunoaşte, fără nici o discuţie, personalitatea juridică a unor ordine religioase aşezate pe teritorul actualei Românii de către regi ungari duşmani fiinţei noastre şi cu scopul mărturisit de a ne desfiinţa. Statul român are un interes vital, ca să cerceteze obiectivele şi mijloacele de luptă ale tuturor ordinelor religioase, aşa cum ele se găsesc fixate în Statutele lor, şi să aprecieze întrucât ele nu-i prejudiciază sau periclitează interesele sale. Iar această cercetare nu se poate face decât pe temeiul Legii persoanelor juridice.

In baza tuturor acestora urmează ca o necesitate indiscutabilă ca Certificatul dat de Minister „Provinciei franciscane din Moldova" sub Nr. 170.345/14.901/1934, să fie declarat nul şi neavenit, îndrumându-se „Ordinul franciscan conventual din România", — şi anume, atât ramura din Moldova, cât şi cea din Transilvania, — să se adreseze organelor legale în vederea recunoaşterii personalităţii juridice a Ordinului, nu a singuraticelor Provincii, în conformitate cu dispoziţiile legii.

Cluj, 28 Noemvrie 1934.

ONISIFOR GHIBU

[1] Deciziunea din chestiune s'a publicat în Revista cercului juridic bănăţean, Timişoara. 1934, Nr. 11.

PIATRA FUNDAMENTALĂ DELA TÜBINGEN

CÂTEVA NOTE ASUPRA LEXICOGRAFIEI TESTAMENTULUI NOU

De GRIGORIE T. MARCU

Din Tübingen poate să iasă ceva bun?

Intrebarea aceasta a răsărit şi'n gândul celuice scrie aici, nu odată. Umbra marelui F. Chr. Baur — mare, prin cutezanţa lui! — e de vină. Intr'adevăr, printr'o elementară asociaţie de idei, Tübingenul rememorează oricărui teolog numele acestui mare îndrăzneţ care a fost aşa de puţin teolog — şi al acelei bogate echipe de aderenţi care s'a păstrat până târziu încoace; ce-i drept, cu puţini, foarte puţini şi obscuri reprezentanţi, sau, mai corect spus, tübingieni întârziaţi. Cu tot răul pe care l-a pricinuit rânduelilor de veacuri privitoare la cărţile Sfintei Scripturi şi la problemele împreunate cu ele, Tübingenul, şcoala lui, a făcut şi destul bine. Mă gândesc numai la avântul pe care l'au luat studiile biblice în urma emoţiilor stârnite de ipotezele aventuroase ale acestei şcoale. Şi aceasta, înseamnă ceva. Ceva ce nu e locul să discutăm aici, în amănunte. Aici ajunge dacă spunem un lucru care se ştie deja de cei iniţiaţi: Tübingenul, în baza tradiţiei cu care l-a miruit trecutul de aproape un veac, a rămas până astăzi oraşul prin excelenţă al cărţii teologice şi centrul universitar cu cele mai solide facultăţi de Teologie protestantă şi romano-catolică din Germania. Toate — sau aproape toate — tipăriturile valoroase din domeniul teologiei — mai ales protestante — ies la iveală sau se pun la cale acolo. Casa editoare I. C. B. Mohr (Paul Siebeck) cunoscută în cercurile teologice din toată lumea ca o instituţie grafică de desăvârşită încredere, cu aproape un veac şi jumătate de existenţă (a fost înfiinţată la 1801) ilustrează din destul spusele

noastre. Acolo, până în ziua de azi, studiile biblice ale Vechiului şi Noului Testament sunt onorate cu cel mai bogat şi mai puternic corp profesoral pe care-l are vre-o Universitate germană. Şi acest corp profesoral de elită a ştiut să-şi justifice totdeauna, prin lucrări abundente şi temeinice, situaţia — respective catedra — pe care o ocupă. Ne gândim bunăoară la zestrea cu care a dăruit ştiinţa teologică Profesorul Adolf Schlatter, astăzi moşneag octogenar încăruntit în cinste şi vrednicie, care deşi oficial şi-a luat demult rămas bun dela catedră, retrăgându-se în binemeritata odihnă, continuă să poarte şi acum înaltei şcoale dela Tübingen şi ştiinţei teologice un interes neîmpuţinat. Adolf Schlatter, după părerea mea, e expresia autentică a ceeace-mi place să numesc nu şcoala tübingiană nouă, ci Noul Tübingen al teologiei. Vechiul Tübingen şi-a clădit faima pe sensaţional. Tübingenul de astăzi, menţine vechea faimă fără a se mai afla pe linia de gândire — linia tradiţională — fixată de F. Chr. Baur şi urmaşii lui. Adolf Schlatter, ilustrează excelent duhul pozitiv care caută în Sf. Scriptură *viaţa*. Deaceea nu place tuturor contimporanilor săi, cu toate că majoritatea din ei sunt convertiţi deja la sentimente mai bune faţă de Sf. Scriptură; şi ca atare postulează opinii mai moderate, mai reale, mai cumpătate, mai aproape de adevăr şi deci mai departe, — cât mai departe de aventură.

Ca teolog ortodox şi actualmente ca şcolar al unor institute de învăţământ teologic superior ce nu-s făurite după legea noastră răsăriteană, îmi place să apăs, cu multă bucurie pe acest adevăr: noul Tübingen, prin serviciile pe cari le face Studiului biblic, îşi menţine vechea faimă, dar a părăsit tiparele construite de şcoala pornită acolo înainte cu un veac; ceeace înseamnă că dacă cultivă aceste studii, cu vechea tenacitate, până în zilele noastre, aceasta n'o face atât în virtutea tradiţiei inaugurate de vechea şcoală, tradiţie care ar obliga la respectarea liniei ei de gândire, ci mai cu seamă — aşi putea spune: pur şi simplu! — în virtutea... *inerţiei.*

Cel care ilustrează perfect de bine acest adevăr, afară de A. Schlatter, e profesorul titular de Noul Testament dela Facultatea de Teologie protestantă din Tübingen, *D. Gerhard Kittel.*

Profesorul G. Kittel e un maestru în filologia biblică. Acestei discipline îi dedidă îndeosebi râvna sa ştiinţifică şi cărturărească. Ceeace nu înseamnă însă, nicidecum, că angajându-se cu studiile sale pe calea aceasta, celelalte ramuri ale Studiului biblic neotestamentar ar fi neglijate, astăzi, la Facultatea pomenită din Tübingen. Faptul că numita şcoală posedă mai mulţi profesori de N. T., permite — ceva mai mult: impune chiar! — specializarea, împărţirea rolurilor. Aşa încât, ceeace nu răsbeşte să facă Prof. Kittel, împlinesc colegii săi, Prof. extraordinar Otto Bauernfeind şi tânărul docent Karl Heinrich Rengstorf. Uneori — faptul e cât se poate de obicinuit la şcolile teologice protestante — mai sare în ajutor Prof. de Dogmatică, Karl Heim, înscriind în program câte-un curs de Exegeză a N. T. Aşa încât, Prof. Kittel îşi poate vedea de studiile sale de filologie biblică în bună pace. Lucru care e de douăori mai important: Prof. Kittel e teolog şi amestecul teologilor pe acest tărâm de studii e nu numai bine venit, ci se impune. Se impune, din pricină că o întreagă pletoră de filologi cari nu erau câtuşi de puţin teologi, au emis o seamă de teorii cari, în puţine cuvinte, se rezumă în următoarea propoziţiune: Creştinismul e tributar religiilor păgâne eleniste, a aşa numitelor „Mysterienreligionen". Filologul Richard Reitzenstein şi-a câştigat, în direcţia aceasta, o celebritate negalată de nici unul dintre colegii săi angajaţi pe calea aceasta. Prof. Kittel s'a rostit de curând în această problemă. S'a rostit ca specialist şi ca teolog. Concluziile sale le-a tipărit în lucrarea: *Die Religionsgeschichte und das Christentum* (Gütersloh, C. Bertelsmann, 1932; pagini 160 şi 46 gravuri). Ce înseamnă cartea sa pentru stadiul în care se află actualmente studiul pretinselor influenţe ale religiilor de mistere orientale asupra Creştinismului, ne arată limpede buna primire de care s'a împărtăşit ea în lagărul teologilor romano-catolici, cari au fost totdeauna pe picior de răsboiu cu ipoteza pomenită şi cu purtătorii ei de cuvânt: La „Cronica Istoriei Religiunilor" din *Revue des Sciences Religieuses* (Strassbourg, tom. XV, pag. 265—266), A. Vincent scrie, printre altele: „M. Kittel a écrit sur la différence qui existe entre les prétendues religions de salut que l'on rencontre parfois dans l'antiquité et le salut apporté

par le Christ lésus des pages qui sont dignes de demeurer. Il y a là une mise au point large et sereine et qui liquide définitivement les hypothèses aventureuses de Reitzenstein".

Mai cu seamă din aceste motive trebueşte salutată cu bucurie hotărîrea ce a luat-o învăţatul profesor dela Tübingen, când s'a însărcinat cu publicarea giganticei opere de lexicografie neotestamentară care prilejueşte scrierea acestor pagini. Profesorul G. Kittel era omul indicat s'o înceapă, să-i poarte greul şi ducând-o la bun sfârşit, cum nădăjduim că Dumnezeu îi va ajuta să culeagă onorurile binemeritate ale devotatelor sale strădanii.

Lucrarea monumentală de care vrem să ne ocupăm, a fost precedată de altele, în genul acesta, cari îi explică şi-i justifică apariţia. Deaceea, înainte de a vorbi de ea, socotim potrivit să-i rememorăm succesoarele, cu serviciile pe cari le-au adus, la vremea lor, ştiinţei Studiului biblic al Noului Testament. Necesitatea — şi dacă nu aceasta, atunci desigur utilitatea — unei priviri retrospective asupra lucrărilor de lexicografie neotestamentară a fost rostită, înaintea noastră, de specialişti competenţi, tocmai cu prilejul discuţiei lucrării care ne preocupă pe noi. Şi cum noi nu suntem încă „specialişti" în această materie, ci abia ucenici, mărturisim bucuros că, în cele ce urmează, nu vom precupeţi deloc sugestiile celor competenţi, pe cari le avem înaintea ochilor când scriem. Ne gândim mai ales la studiul fostului profesor de Noul Testament din Halle, *Ernst von Dobschütz* († 1934): *Zur Lexikographie des Neuen Testaments und seiner Umwelt*, publicat în periodicul Theologische Studien un Kritiken (tom 104; 1932; pag. 238—254) şi mai puţin la zgârcitele cuvinte pe cari le-a scris *F. Kattenbusch* († 1935), în ultima sa lucrare: *Die deutsche evangelische Theologie seit Schleiermacher*, II Teil: *Zeitwende auch in der Theologie* (Giessen, 1934; pag. 21).

Vom da, pe rând, lucrările mai importante de lexicografie a Noului Tertament (respective dicţionarele limbii Noului Testament, căci de ele-i vorba), însoţindu-le cu scurte observaţiuni.

WILKE—GRIMM

Incă în primele rânduri ale studiului pomenit (p. 238), Dobschütz mărturiseşte că pe vremea când era student, singurul Dicţionar utilizabil al Noului Testament, era cel al lui *Chr. G. Wilke şi C. L. Willibald Grimm: Clavis Novi Testamenti philologica, 1867*. Când se va scrie însă o istorie a lucrărilor de natura aceasta, desigur că nu se va începe cu Wilke—Grimm, ci vor fi pomenite şi cele ale lui *Schleussner* (1801) şi *Bretschneider* (1824). Acestea din urmă s'au învechit de mult.

In lupta cu exigenţele timpului, dicţionarul lui W. şi G. s'a dovedit mult mai durabil. Până astăzi el îşi păstrează locul meritat, în biblioteci şi măcar că după el au apărut altele, mult mai complecte, încă n'a venit vremea să fie „reformat". (Avem la îndemâna noastră a studenţilor, în sala de lectură a bibliotecii din Breslau, ediţia IV, Leipzig, 1903; pagini 474). Singurul cusur pe care i-l găsea Dobschütz, era faptul că dicţionarul numit, redactat în latineşte, obliga pe studentul german să se servească şi de-un dicţionar latin-german. Din punctul nostru de vedere privit, acest cusur era o calitate, întrucât îl făcea accesibil unui număr cât mai mare de teologi străini, despre cari suntem îndreptăţiţi să presupunem că le venea mai la îndemână să-l utilizeze în latineşte, decât în nemţeşte.

In zece ani s'au tipărit 2500 exemplare. Profesorul de Noul Testament dela Harvard-University, *I. H. Thayer* († 1901), l-a tradus în englezeşte, în 1886, îmbogăţindu-l cu importante adăugiri *(Greek-English lexicon of the New Testament, being Grimm's Wilke's Clavis Novi Testamenti translated revised and enlarged;* 1886; pag. 726).

O menţiune fugară merită, cu toată puţinătatea lui, dicţionarul lui *Ch. Schirlitz: Griechisch-deutsches Wörterbuch zum Neuen Testament* (1850; dela ediţia V încoace prelucrat de Th. Eger. 1893).

ERWIN PREUSCHEN

A intreprins alcătuirea unui dicţionar al Noului Testament, în care îmbrăţişează şi pe Părinţii Apostoli: *Vollständiges Grichisch-Deutsches Handwörterbuch zu den Schriften*

des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur (1910; 1184 coloane). Personal, nu-l cunosc. Insă, după părerea lui Ad. Deissmann, la care se alătură şi Dobschütz, a fost lucrat prea în pripă şi nu corespunde pretenţiilor pe cari era îndreptăţită să le rostească ştiinţa teologică, în stadiul în care se afla la 1910 şi după aceea. O ediţie de buzunar, de mică valoare, apărută în condiţiile grele creiate de anii răsboiului, e: Griechisch-deutsches Taschenwörterbuch zum N. T., 1919 (de acelaş autor).

Aceeaşi menţiune, pe care am făcut-o lui Schirlitz, o acordăm lui *Ebeling: Griechisch-deutsches Wörterbuch zum Neuen Testament, mit Nachweis der Abweichungen des N. Tlichen Sprachgebrauchs vom Attischen und mit Hinweis auf seine Übereinstimmung mit dem hellenistischen Griechisch,* 1913.

WALTER BAUER

Dicţionarul lui Preuschen a fost complect prelucrat şi tipărit în a doua ediţie de profesorul actual de N. T. din Göttingen, Walter Bauer (poartă vechiul titlu; tipărit la A. Töpelmann, Giessen, 1924 şi 1928; XX pagini + 1434 coloane).

Cercurile ştiinţifice teologice aşteptau, cu tot dreptul, o asemenea lucrare dela Prof. *Adolf Deissmann,* care decând era docent în Marburg până astăzi, a ostenit cu atât de frumoase rezultate în acest domeniu. Savantul profesor a arătat în „Deutsche Literaturzeitung“ (1925, Nr. 23, coloanele 1105—1108, citat la Dobschütz, p. 239), că avea de gând să facă aşa ceva, însă socoteşte că n'ar putea pune altceva mai bun în locul excelentei lucrări a lui W. Bauer, aşa încât renunţă la planul său. Ultima tipăritură a acestui dicţionar a apărut în librărie în anul 1934. O dovadă mai mult, alături de măgulitoarea apreciere a lui Deissmann, despre reuşita întreprinderii lui Bauer.

Lucrările arătate până aici formează, după judecata lui Dobschütz (p. 241), o categorie bine definită: aceea a dicţionarelor *filologic* orientate. W. Bauer încheie această categorie.

A doua categorie — şi totodată cea mai importantă —

e aceea a dicţionarelor cari tratează acelaş material din punct de vedere *teologic*. Un adevărat deschizător de drumuri nouă în această direcţie e fostul profesor de Noul Testament

HERMANN CREMER

căruia Dobschütz îi dedică o bună parte din studiul amintit (p. 241—246). Indemnul de a alcătui un dicţionar al N. T. orientat mai mult în sens biblic-teologic, Cremer l-a primit pe când era student în Halle, dela profesorul său binecunoscutul exeget protestant Tholuck şi mai târziu, în Tübingen, dela prof. Beck. Numit pastor în Ostönnen, Cremer îşi pune în aplicare planul său şi după nouă ani de muncă neîntreruptă, apare un volum modest, de începător, format octav, cu titlul: *Biblisch-theologisches Wörterchuch der neutestamentlichen Gräzität* (F. A. Perthes, Gotha, 1866; pagini 556). Dicţionarul s'a împărtăşit de-o bună primire. In curând a fost tradus în englezeşte. Autorul, care, mulţumită acestei lucrări, şi-a cucerit un prestigiu însemnat în rândurile oamenilor de ştiinţă teologică, a fost chemat la propunerea lui Zöckler, să ocupe o catedră la Universitatea din Greifswald. Acolo, în contact cu un mediu de mare potenţă ştiinţifică, i-a isbutit lui Cremer să facă din lucrarea sa ceeace dorise: „un instrument indispensabil pentru exegeza Noului Testament". Cât a trăit Cremer, dicţionarul său a apărut în nouă ediţii (1866—1902); fiecare ediţie având 1000 exemplare. Cele 9000 de exemplare — cum just remarcă Dobschütz (p. 242) — reprezintă nu numai o sumă enormă a muncii prestate de autor, ci mai cu seamă dovedesc influinţa pe care a avut-o această lucrare: cel puţin două generaţii de teologi ai Noului Testament şi-au legat opera lor ştiinţifică de acest dicţionar.

Cu această monumentală lucrare, Cremer voia să dovedească o teză de natură dogmatică: puterea de creaţie a Creştinismului, a unei limbi adecvate duhului său, o limbă a Duhului Sfânt. Lucru care i-a adus acuza, din partea lui Deissmann, că prea a izolat cuvintele biblice prin nesocotirea legăturii lor cu limba vie a poporului. Că despre cuvinte curat biblice nu se mai poate vorbi — sau dacă se

poate, numai în mică măsură — lucrul e de tot clar, în urma rezultatelor date de studiile abundente, prilejuite mai ales de descoperirea atâtor serii de papyri. Cu aceasta însă, teza lui Cremer rămâne încă în picioare; şi anume, în acest sens: indiferent de ce provenienţă sunt cuvintele Sfinţilor autori ai Noului Testament — iudaică sau elenistă — important e că aceste cuvinte, prin adoptarea lor în limbajul creştin şi-au pierdut vechea semnificaţie în măsură mai mare sau mai mică, îmbrăcând o alta specific creştină. In această privinţă cuvântul *har* (milă, graţie, χάρις), e o pildă, alături de alte multe, cari se mai pot cita aici. Deissmann a arătat în *Bibelstudien* (Marburg, 1895; pag. 67 nota 2) ce însemnare aleasă a căpătat acest cuvânt în limbajul religios, câtă vreme la curţile elene ale Orientului el era întrebuinţat curent, în sens ironic, ca să arate servilismul.

La 4 Octomvrie, 1903, Cremer a murit. Lucrarea lui însă, avea să mai trăiască multă vreme. Simţindu-se trebuinţa de-a se reedita şi îmbunătăţi, a fost căutat omul care să săvârşească treaba aceasta. El a fost găsit în persoana profesorului de Noul Testament din Greifswald, *Iulius Kögel*, care, după patru ani de lucru, pune în librărie ediţia 10-a, în anul 1915: *Biblisch-theologisches Wörterbuch der neutestamentlichen Grācitāt von D. Dr. Hermann Cremer; Zehnte völlig durchgearbeitete und vielfach veränderte Auflage herausgegeben von D. Dr. Iulius Kögel;* F. A. Perthes, Gotha, 1911—1915; pag. XX+1230. Prof. A. Schlatter i-a dus la dispoziţie lui Kögel tot materialul lexicografic pe care-l strânsese până atunci; lucru pentru care K. îi mulţumeşte precum se cuvine (p. XIII). La sfârşit, această ediţie aduce un registru alfabetic al cuvintelor Noului Testament şi paralel, la cele mai multe din ele, e dată traducerea germană. Acest registru, se poate utiliza foarte bine în loc de-un dicţionar manual al Noului Testament.

Dicţionarul lui Cremer-Kögel continuă încă să se bucure de simpatiile specialiştilor. Soartea înaintaşilor lui, îl va ajunge în curând şi pe el. Căci succesorul său, care-l va deposeda de locul de onoare ce l-a ocupat cu cinste decenii dearândul, e pe drum. Pe acest succesor îl pregăteşte, cum anticipam deja în primele şire,

Prof. GERHARD KITTEL ŞI SOŢII

In prefaţa primului volum al uriaşului dicţionar care prilejueşte alcătuirea acestei schiţe, Prof. G. Kittel mărturiseşte, că întru început a plănuit numai o prelucrare a moştenirii lăsate de răposaţii Cremer şi Kögel. Dacă a renunţat la acest plan, hotărându-se să alcătuiască o lucrare cu desăvârşire nouă, savantul profesor, cu o modestie care nu-i de loc neobicinuită la oamenii superiori, declară că chiar în această formă, el vrea ca lucrarea a cărei apariţie o conduce, să nu fie considerată altfel decât ca o continuare a ceeace au săvârşit vrednicii săi înaintaşi pomeniţi. Aceşti înaintaşi sunt nu numai cu duhul prezenţi în tabăra în care se lucrează această operă epocală, ci sunt părtaşi chiar la munca ce se săvârşeşte acolo. Se pare că tot ce are Germania teologică mai ales, mai de valoare, a pus umăr la umăr ca să clădească ceva sortit să dăinuiască. Exemplul de solidaritate cu care ne întâlnim aci, e impresionant. Doamna Kögel, soţia răposatului profesor de care am vorbit, a pus la dispoziţia ostenitorilor tot materialul lexicografic strâns de soţul său până în ceasul morţii. Noţiunile mai importante din Vechiul Testament, cari trebue să apară într'o lucrare ca aceasta, ca să fie complectă, au la baza studierii lor o iscusită alegere săvârşită de Prof. Rudolf Kittel, până era în viaţă. Iar octogenarul savant dela Tübingen, Prof. Adolf Schlatter, a pus la dispoziţia colaboratorilor dicţionarului, cu drept de liberă întrebuinţare, manuscrisul unei părţi însemnate a lucrării lui Cremer-Kögel complectate de el cu locurile paralele din literatura rabinistă şi Iosif Flaviu. Şi contribuţiile generoase nu se opresc aici. O seamă de specialişti, cari nu figurează deadreptul în pomelnicul colaboratorilor dicţionarului, au dat preţioase îndrumări biografice: Prof. *Stephan Lösch*, dela Facultatea de teologie romano-catolică a Universităţii din Tübingen (literatură romano-catolică); *Otto Weinreich*, Tübingen (literatură filologică); *F. W. Grossheide*, Amsterdam şi *Arthur Nock*, Cambridge (literatură străină).

Dicţionarul acesta — o notă care-l deosebeşte de înaintaşii săi — nu mai e lucrat de un singur autor. Deaceea e de tot firesc să-i pui la îndoială unitatea lăuntrică. Dob-

schütz a şi articulat oarecari temeri în privinţa aceasta: Pentru o seamă de colaboratori Epistolele pastorale sunt pauline, pentru alţii, nu; un autor pune mai mult preţ pe elenism, altul pe rabinism (studiul citat, pag. 247). Nu trebue să uităm însă un lucru: Dobschütz scrie în 1932, când, după toate probabilităţile, nu putea să aibă înainte decât abia primele fascicole şi cu atât mai puţin prefaţa primului volum, în care Prof. Kittel arată lămurit că veghează la această unitate şi dă numele acelora dintre colaboratorii săi cari revăd, pe specialităţi, manuscrisele respective, fac observaţiunile cuvenite, de cari autorul ţine seamă când săvârşeşte redacţiunea ultimă şi abia după aceea manuscrisul pleacă la tipografie. Din acest moment, se înţelege că autorul poartă întreagă răspunderea articolelor sale. In afară de aceasta, să admitem că observaţiunile lui Dobscüiz sunt valabile. Chiar în acest caz, la prima din ele ajunge dacă constatăm, că epistolele pastorale sunt luate în considerare, indiferent de concepţia ce-o are autorul articolului despre Sf. autor care le-a compus. Chestiunea aceasta ţine de Introducerea în Noul Testament şi, prin urmare, fiecare oaspe al dicţionarului se va lăsa călăuzit de-o autoritate competentă în deslegarea problemei. Pentru mine, de pildă, ca teolog ortodox, epistolele pastorale vor fi necondiţionat pauline. Nu pentrucă aşa învaţă cărţile noastre de Isagogie a Noului Testament, ci fiindcă argumentele îmbelşugate pe cari le aduce în favoarea paternităţii pauline excelentul tratat al învăţatului nostru teolog domnul Prof. Dr. Vasile Gheorghiu dela Cernăuţi, mă mulţumesc deplin, isbutesc să mă convingă în mod critic, odată pentru totdeauna, că aşa e şi nu altfel. Divergenţa de păreri în chestiuni cari intră numai tangenţial în dicţionarul respectiv, nu poate fi, aşadar, nici pentru cel mai pretenţios teolog ortodox, o piedică în consultarea acestei lucrări capitale şi cu atât mai puţin un motiv serios ca să arunci asupra lui... anatema! Poate că e bine să ne rememorăm, la acest loc, un mare adevăr: cele mai primejdioase cărţi încetează de-a mai fi o primejdie pentru oaspele lor, când sunt citate cu spirit critic şi nu cu ochii închişi. Nu-i cazul, deloc, cu dicţionarul nostru; vorbim în general.

In ce priveşte cealaltă obiecţiune a lui Dobschütz, răs-

punsul ce i-l dăm e mult mai simplu. E adevărat că o seamă de autori îşi fac o plăcere deosebită din a descoperi influenţe decisive, rabinice sau eleniste, în Noul Testament. Sf. Apostol Pavel are îndeosebi de suferit de pe urma istetimii savanţilor vremurilor mai nouă. Unii îl scot rabin întreg, alţii elen desăvârşit. Lucrul e la modă. Când Sf. Apostol Pavel n'a fost nici una, nici alta; ci pur şi simplu: *Pavel, apostolul lui Isus Hristos!*

Numărul mare al colaboratorilor, după părerea noastră, tocmai dimpotrivă, e un indiciu despre seriozitatea lucrării. Căci avându-şi fiecare porţiunea lui de lucru, autorul neavizat să lucreze pe-o suprafaţă întinsă, îşi va putea stăpâni cu mai mult succes subiectul şi munca lui se va desfăşura nu atât în sens orizontal, cât mai ales vertical, în adâncime.

Ce sunt — şi cari sunt — colaboratorii?

Tot ce are mai de seamă teologia protestantă germană de azi; în speţă: Studiul biblic al Vechiului şi mai ales al Noului Testament. Serviciile lor distinse, merită din parte-ne, barem o menţiune a numelor ce le poartă şi ale catedrelor pe cari le cinstesc în învăţământul teologic superior.

Noul Testament. Profesorii: Otto Bauernfeind — Tübingen, Iohannes Behm — Berlin, Georg Bertram — Giessen, Friedrich Büchsel — Rostock, Rudolf Bultmann — Marburg, Kurt Deissner — Griefswald, Werner Foerster — Münster, Friedrich Hauck — Erlangen, Ioachim Ieremias — Göttingen, Wilhelm Michaelis — Berna, Hugo Odeberg — Lund, Albrecht Oepke — Leipzig, Herbert Preisker — Breslau, Karl Ludw. Schmidt — Basel, Iulius Schniewind — Kiel, Gottlob Schrenk — Zürich, Hans Freiherr von Soden — Marburg, Ethelbert Stauffer — Bonn, Hermann Strathmann — Erlangen, † Hans Windisch — Halle; Docenţii: Heinrich Greeven — Greifswald, Karl Heinrich Rengstorf — Tübingen, Heinrich Schlier — Marburg, Iohannes Schneider — Berlin, Gustav Stählin — Leipzig (acum: Madras-India).

Vechiul Testamen: Friedrich Baumgärtel — Greifswald, Iohannes Hermann — Münster, Otto Procksch — Erlangen, Gottfried Quell — Rostock, Gerhard von Rad — Iena, Artur Weiser — Tübingen.

Alţi colaboratori: H. W. Beyer (Istorie bis.) — Greifswald, Albert Debruner (Filologie) — Iena, Pastor Gerhard

Delling, Asistent Gerhard Friedrich — Tübingen, Pastor Ernst Fuchs, Walter Grundmann — Dresda, Pastor H. Hanse, H. Kleinknecht — Tübingen, K. G. Kuhn — docent Tübingen, Prof. Erik Peterson — München, Oskar Rühle — Stuttgart, Prof. Herm. Sasse (Ist. bis.) — Erlangen, Prof. H. H. Schaeder (Iranistică) — Berlin, Prof. Otto Schmitz — Bethel, Albrecht Stumpff — Tübingen.

După cât se poate vedea, trupa e impresionantă: numărăm 47 de nume. Lista am reprodus-o după vol. II. In vol. I, lipseau dintre colaboratorii catalogaţi aci, şapte inşi: Michaelis, Odeberg, Strathmann, Friedrich, Hanse, Schmitz şi Stumpff. Să se observe participarea remarcabilă a „legiunii elveţiene".

Dobschütz (p. 248) iritat de un prospect de librărie care prezenta publicului interesat, dicţionarul acesta, drept „Teologia biblică a generaţiei de azi" observă următoarele: „o Teologie biblică trebue să se înfăţişeze altfel decât ca un dicţionar şi mai sunt şi alte glasuri în generaţia actuală. Sau Bauer, Deissman, Dibelius, Fascher, Leipoldt, Lietzmann, Lohmeyer, Schmitz, Weinel şi Windisch nu aparţin generaţiei de azi?" Observaţia merită să fie luată în considerare. Ca să arătăm că Dobschütz s'a cam pripit cu formularea ei. Intâi de toate, notăm că Schmitz şi Windisch au intrat în front la volumul al II-lea. Bauer abia a isprăvit prelucrarea dicţionarului lui Preuschen. Că iniţiativa lui Kittel nu i-a putut stârni gelozie, mă îndeamnă s'o cred faptul că Kittel, în prefaţa vol. I socoteşte absolut necesară consultarea în prealabil a lucrării lui Bauer, pentru partea externă pur filologică a noţiunilor neotestamentare, ca să poată fi urmărite studiile din dicţionarul său. Deissmann, e bătrân; în loc să fie colaborator, e „izvor" pentru noua operă. Părerea sa, în privinţa aceasta, am văzut-o mai sus. Lucrările sale, le cunoaştem. Mai trebue să spunem că aceste lucrări sunt utilizate şi citate copios de Kittel şi soţii? Cât priveşte Hans Lietzmann şi bunul meu profesor Ernst Lohmeyer, amândoi sunt extrem de angajaţi în altă parte, cu lucrări de serie, cari nu sufăr amânare. In schimb, lucrările lor sunt citate abundent de echipa pomenită. Ceilalţi sunt de mai mică importanţă. Mai lipsea din lista de „absenţi" construită de Dobschütz, numele său. Acelaş lucru îl putem

spune şi despre el ca şi despre cei doi „L." Păcat că moartea l-a secerat prea curând şi pe el, ca şi pe Windisch.

Lucrul a fost început la Anul Nou, 1932. In Iulie, 1933 primul volum era încheiat. Titlul lui e scurt şi cuprinzător: *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*. Pe o întindere de XII + 24 + 794 pagini de dimensiunile 24/32 cm. abia au fost lichidate literele a—r. Curajosul editor care s'a încumetat să finanţeze o asemenea lucrare uriaşe ce, în o vreme ca a noastră apare drept „an economic adventure" — cum o socoteşte pe drept Sir Edwyn C. Hoskyns în revista „Theology" (1933, pag. 87) — e Dr. Walter Kohlhammer din Stuttgart. Primirea entuziastă de care s'a bucurat primul volum, l-a decis pe intrepridul editor să micşoreze preţul fascicolelor. Lucrarea a fost plănuită să aibă o întindere de 30 fascicole a 4 coale de tipar; ceeace ar face 1920 pagini. Planul acesta a căzut. Lucrarea va avea o întindere mult mai mare. Cu toate acestea, atât Prof. Kittel cât şi editorul, au arătat că sunt decişi să meargă înainte cu orice chip. In Iulie, 1935, a fost încheiat volumul al II-lea (literile δ—η; XII + 960 pagini). Din vol. III, au apărut până la ziua când scriu, trei fascicole a câte 64 p. (în total: 192 p.). Cu acestea, dicţionarul a ajuns la cuvântul Ἰακώβ inclusiv.

Decâteori îl văd pe masa mea de trudă printre celelalte cărţi cari apar atât de mărunte în comparaţie cu puternicele sale volume — şi asta mi se întâmplă în fiecare zi — mă gândesc la entuziastele aprecieri cu cari a fost întâmpinat pretutindenea, de cei competenţi. Cineva numea undeva acest dicţionar „piatra de temelie pe care va clădi teologia de mâine". Altcineva, altcum. Recunosc bucuros că toţi aveau dreptate. Dar mai bine decât toţi a brodit-o după părerea mea, librarul care l-a iritat pe Dobschütz, cum am văzut. Poatecă el singur nu şi-a dat seama ce mare adevăr a rostit, când a tipărit în prospectul său de librărie recomandaţia aceea pompoasă — desigur cu un scop comercial. Uneori, oamenii de afaceri, când mai sunt şi culţi — librarii germani sunt toţi oameni culţi — au intuiţii mai clare şi expresii mai nimerite decât specialiştii. De fapt, dacă nu fiecare articol, apoi cele mai multe din ele — după importanţa pe care o au — sunt prin ele înşile, adevărate şi

desăvârşite monografii de teologie biblică? Vreţi exemple? Exemplific cu plăcere spusele mele. *Iubirea* (ἀγάπη şi derivatele, semnat de Quell şi Stauffer), cuprinde 36 pagini (vol. I, pag. 20—55). *Păcatul* (ἁμαρτία şi derivatele semnat de Quell, Bertram, Stählin şi Grundmann), cuprinde 54 pagini (vol I, pag. 267—320).

Desigur că în împrejurările grele de azi — la cari numărăm lipsa banului, disproporţia dintre moneda românească şi cea germană, ca şi dificultăţile cu devizele — puţini vor fi aceia cari îşi vor putea îngădui „luxul" de a-şi procura această preţioasă lucrare (vol. I şi II costă = 84 Mărci — aproximativ 3500 Lei; la cari se mai adaugă preţul unitar al fascicolelor ce vor apărea, câte 2·90).

Cu aceste pagini noi n'am spus totul asupra dicţionarului lui Kittel şi soţii. Ultimul cuvânt îl vom rosti peste câţiva ani, când lucrarea va fi încheiată definitiv. Până atunci, am dori fierbinte să ni se împlinească o singură dorinţă, şi anume: când vom întreba a doua şi ultima dată pe vrednicul editor despre numărul exemplarelor pe cari le livrează în România, Drul Kohlhammer, amabil cum este, să ne poată scrie la unica cerere pe care a primit-o dela noi deacasă (aceea-i dela Sibiu) până acum, s'a mai adaugat cel puţin patru. N'ar fi prea mult dar, pentru trebuinţele noastre actuale, ar fi desigur suficient, deocamdată.

Breslau, April, 1936 GRIGORIE T. MARCU

TRIUMFUL TINEREȚEI

De Pr. ILARION V. FELEA

Episcopiile Mitropoliei ardelene au avut parte, după răsboiul lumii, de Păstori vrednici. Misiunea de luptători patrioți, ctitori de așezăminte culturale și organizatori de viață bisericească și-au împlinit-o integral. Drept pentru care — la săvârșirea lor din viață — și-au dobândit vie recunoștință și nepieritoare glorie în istoria neamului și a bisericii ortodoxe. Vrednicii vlădici bătrâni au fost chemați de Domnul la odihnă binemeritată — și'n locul lor au fost rânduiți alți devotați slujitori ai sfintei noastre Biserici.

Una după alta, într'un timp de abia doi ani împliniți, au urmat alegerile de ierarhi la Caransebeș, la Arad, la Oradea și în fine la Cluj. Avem deci în patru posturi de mare răspundere patru ierarhi *tineri*, înzestrați cu alese daruri duhovnicești și împodobiți cu frumoase virtuți creștinești. Patru aproape deodată.

Cu întronarea lor pe scaunele vlădicești ale Ardealului și Bănatului, se inaugurează o epocă de tinerețe în Mitropolia șaguniană. Incepe o epocă de *optimism fermecător*, o epocă ce așează pe umerii noilor aleși sarcini mai multe și mai grele decât pe umerii înaintașilor, în speranța bine întemeiată că vor fi purtate cu demnitate și cu devotament. Indeosebi se cere noilor episcopi să lucreze la primenirea duhului religios-moral în biserică. Să miște toate celulele vii ale vieții religioase, să valorifice toate energiile dinamice ale clerului, să pună în mișcare toate resursele de viață și să trezească întreagă organizația canonică a bisericii, pentruca un duh de viață nouă să renască sufletele oamenilor. Ca, adică, Evanghelia adevărului creștin să trăiască în viața lor practică mai intens, mai sincer, mai conștient, mai luminat și mai rodnic decum a viiat până acum. Misiune asemănătoare așteaptă de altfel pe toți ierarhii Patriarhiei, îndeosebi pe Prea Sfințiții episcopi recent aleși, între cari ultimul este luminatul și merituosul vlădică dela Argeș, P. Sfinția Sa arhiereul Grigorie Leu.

Cu aceasta dorință legitimă în suflet și-au manifestat

clerul şi poporul atât de impresionant voinţa solidară în alegerile arhiereilor şi în nădejdea aceasta acordă ei tot creditul aleşilor lor. Dar mai mult decât clerul şi poporul, I. P Sfinţia Sa mitropolitul *Nicolae*, arhipăstorul care prezidează destinele spirituale ale Ardealului şi Bănatului, are dreptul la o mângăietoare bucurie şi la o luminoasă speranţă.

Bucurie, fiindcă cei doi nou aleşi episcopi, al Oradiei şi al Clujului, sunt primii ierarhi cari ies din şcoala I. P. Sfinţiei Sale. Şcoala I. P. Sfinţiei Sale mitropolitului Nicolae, altoită pe trunchiul sănătos al şcolii mitropolitului Şaguna, produce astăzi în faţa potrivnicilor legii de organizare bisericească, ca şi Academia Teologică dela Oradea, cel mai bun certificat în favorul autonomiei bisericeşti. Şcoala este pepiniera din care autoritatea bisericii îşi alege misionarii şi Păstorii. Şcoala nu este un scop în sine, oricât de înaltă ar fi, ci un mijloc de promovare a idealurilor sublime ale bisericii în care este încadrată. Şcoala teologică independentă, sau în afară de biserică pare un non-sens. De aceea pentru Academiile Teologice ardelene astăzi constitue o justificată mândrie faptul, că din cadrele profesorilor lor, biserica şi-a ales episcopii — patru dupăolaltă — cari au împlinit criteriile optime de selecţionare, nu numai pentru conştiinţa păstoriţilor lor, ci şi pentru conştiinţa şi voinţa manifestată a întregului Congres Naţional-Bisericesc.

Speranţă, fiindcă cei doi nou aleşi la Cluj şi Oradia sunt consilierii intimi şi colaboratorii devotaţi ai I. P. Sfinţiei Sale. Aleşi, crescuţi şi distinşi de I. P. Sfinţia Sa. Două figuri de preoţi cari s'au ridicat din popor prin muncă şi merite, dovedindu-şi prin bogate însuşiri moştenite şi dobândite vrednicia de conducători duhovniceşti ai poporului binecredincios.

Sfinţia Sa, părintele *Nicolae Colan*, este un suflet de elită încă de pe băncile liceului din Braşov, arătat prin bunătatea sa de inimă şi prin zestrea sa intelectuală şi morală.

In continuarea studiilor teologice şi literare făcute în ţară şi desăvârşite în străinătate urmează aceeaş conduită şi luptă cu acelaş elan la sporirea capitalului intelectual şi a calităţilor sale morale, până ce I. P. Sfinţia Sa mitropolitul Nicolae îi încredinţează catedra de studii neo-testamentare dela Academia „Andreiană“ din Sibiu. Aci se distinge multilateral, ca profesor, publicist, autor, conferenţiar, predicator,

organizator şi sfetnic al tronului mitropolitan. Nicolae Colan ca profesor a fost totdeauna învăluit de dragostea respectuoasă a învăţăceilor săi. Lecţiile sale rostite liber, uşor şi limpede, erau prilejuri de înălţare şi reconfortare sufletească, fără a le lipsi nicicând seriozitatea ştiinţifică şi forma estetică. Drept pentru care toţi elevii, în misiunea lor de preoţi devotaţi bisericii, îi păstrează o frumoasă amintire. Ca publicist părintele N. Colan şi-a dovedit iscusinţa atât în redactarea în ireproşabile condiţiuni occidentale a *Revistei Teologice* şi a *Vieţii Ilustrate*, cât şi în numeroasele studii, polemici şi articole risipite prin diferite ziare şi reviste, scrise toate cu duhul înţelepciunii şi parfumate cu graiuri din cazanii bătrâne şi din cronici străbune. Ca autor a îmbogăţit literatura teologică prin comentarul făcut epistolei *Sf. Pavel către Filimon*, prin lucrările: *Biblia şi intelectualii* şi *La luptă dreaptă* (în contra sectelor), precum şi prin traducerea operii marelui pedagog contimporan Fr. W. Foerster: *Hristos şi viaţa omenească*, în 2 volume. Nu mai puţine merite şi-a câştigat părintele N. Colan ca bun predicator şi conferenţiar ascultat cu plăcere oriunde şi-a spus cuvântul său calm, dar hotărît şi într'aripat. Ca spirit organizator, om de idei înalte şi iniţiative frumoase, s'a manifestat în slujba de rector al Academiei Teologice şi secretar general al Asociaţiei clerului „A. Şaguna". In conducerea Academiei ca şi în mersul Asociaţiei clerului s'a văzut gândul şi s'a putut pipăi la fiecare pas urmele lucrului mânilor sale binecuvântate de Dumnezeu. Şi i-a mai rămas vreme să muncească şi ca sfetnic şi colaborator preţios al tronului mitropolitan, luând parte activă la toate lucrările de propăşire a corporaţiunilor legitime ale bisericii. Mereu senin la înfăţişare, bun cunoscător de oameni şi de probleme. S'a dovedit a fi totdeauna un om de o bunătate cuceritoare, o fire cucernică, o adevărată faţă de preot ardelean. Impodobit cu decorul acestui colan de merite, în plin avânt tineresc, părintele Nicolae Colan se ridică la treapta arhieriei, în vreme ce poporul credincioşilor îi cântă cu însufleţire:

— *Vrednic este!...*

Sfinţia Sa părintele *Nicolae Popoviciu* s'a ridicat tot din rezervorul nesecat al energiilor populare. Trecut prin şcolile dela Braşov şi Sibiu, prin Facultatea de teologie din

Cernăuţi şi prin Universităţile vestite ale Răsăritului ortodox şi ale Apusului catolic şi protestant, printr'o voinţă tenace, printr'o viaţă severă şi printr'o muncă ordonată şi-a agonisit o masivă ştiinţă teologică. Numit profesor la Academia Teologică din Sibiu în scurtă vreme îşi câştigă o bună faimă de profesor, autor, misionar, conferenţiar şi polemist. Ca profesor se relevă prin cursurile sale sistematice ţinute studenţilor, iar ca autor se înşirue dintr'odată în rândul marilor teologi ai bisericii noastre prin vastele cunoştinţe pe cari ni le descopere în cele două lucrări ale sale: *Epicleza Euharistică* şi *Inceputurile Nestorianismului*. Ca preot misionar cutreeră neodihnit satele şi oraşele arhiepiscopiei şi în cuvântări de ceasuri întregi hrăneşte mulţimea poporului, flămândă de harul cuvântului biblic, nu numai cu lapte, ci cu bucatele tari ale învăţăturilor documentate. Deodată vrăjeşte, hrăneşte, mângăie şi satură. In conferinţe ca şi în activitatea-i publicistică, militează pentru un creştinism practic, pentru un creştinism al dragostei şi al faptelor de îndurare sufletească şi trupească, în care scop organizează pe lângă Oastea Domnului aşezământul caritativ al *Milei creştine*. Ca polemist s'a dovedit nebiruit în afirmaţiunile sale, fiind solid înarmat cu argumentaţiile logicei şi ale ştiinţelor teologice. Ca om s'a dovedit a fi un spirit ponderat şi o fire de călugăr benedictin. In felul acesta a binemeritat, ca aşa de vreme să i se zică: *Vrednic este* — la treapta arhieriei, fiind cel mai tinăr ierarh din Patriarhia română.

Cu aceste portrete şi cu astfel de zestre pleacă din Sibiu cei doi episcopi nou aleşi. Unul intră într'un mediu universitar, al doilea într'unul confesional. Amândoi oamenii vremii, amândoi teologi buni şi oameni cu viaţă curată. Amândoi mari patrioţi, amândoi tineri apostoli ai Evangheliei şi misionari ai culturii creştine, plini de vigoare fizică şi energie sufletească. Bunul Dumnezeu să le ajute, ca în noile lor cadre de lucru şi luptă şi în care întră în numele Lui, să poată înfăptui idealul, ca fiecere să facă din episcopia lui o „biserică slăvită, neavând întinăciune sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă şi fără de prihană" (Efes. 5, 27).

Intru mulţi şi fericiţi ani!

Pr. ILARION V. FELEA

CĂLUGĂRII SCIŢI

De Preotul VASILE GH. SIBIESCU

1. CINE SUNT CĂLUGĂRII SCIŢI?

Aşa numiţii călugări sciţi apar cu un rol destul de însemnat în nesfârşitele controverse cristologice, ce continuau încă şi în sec. VI, sub domnia împăratului filomonofizit, Anastasie I (491—518) şi a împăraţilor Iustin I (518—527) şi Iustinian I (527—565), cari provocaseră reacţiunea calcedoniană contra monofiziţilor de toate nuanţele.[1]

Dealtfel se pare că delicatele probleme de doctrină se agitau, mai ales în lumea monastică, deţinătoare, în mare măsură şi multă vreme, a culturii şi spiritualităţii creştine. Origen, Nestorie şi monofiziţii de orice fel, au avut partizani mai ales printre călugări. Aşa la Constantinopol partida nestorianizantă îşi avea prietenii săi, pe călugării achimiţi,[2] susţinuţi pe ascuns dela Roma, unde raportau despre tot ceeace se petrecea pe malurile Bosforului. Tendinţa acestora către diofizitismul prea pronunţat al lui Nestorie nu mulţumea cercul acelora cari se străduiau la Constantinopol să realizeze o înţelegere şi pacificare religioasă, fie prin nesocotirea hotărîrilor sinodului al IV-lea dele Calcedon,[3] fie printr'o sinteză între teologia diofizită calcedoniană şi cea a Sf. Chiril de Alexandria († 444), care se bucura de multă admiraţie printre monofiziţi.

Aşa era starea de spirit în capitala imperiului bizantin, când o ceată de călugări de origine din Scythia Minor (Dobrogea) sosesc aci, în primele luni ale anului 519.[4] Aceştia aduceau cu ei o formulă teologică pe care o măr-

---

[1] A se vedea L. Duchesne. L'Eglise au VI-e siecle, Paris, 1925 şi Ch. Diehl: Justinien et la civilisation byzantine au VI-e me siecle, Paris.

[2] ἀκοιμήδαι = neadormiţi. Asupra lor L. Duchesne, o. c. 54 – 56.

[3] Cum voiau monofiziţii pe cari ii satisfăcu întru câtva Enoticon-ul împăratului Zenon (484).

[4] A se vedea capitolul: Călugării sciţi la Constantinopol.

furiseau: ἕνα τῆς ἁγίας τριάδος πεπονθέναι σαρκὶ=Unul din Sfânta Treime a suferit în trup. Călugării sciţi vroiau ca această formulă să obţină aprobarea Bisericii. Ea nu era o intenţiune a lor, căci o găsim cu o altă redactare în epistola pe care patriarhul Proclu al Constantinopolului o trimite armenienilor, contra lui Teodor de Mupsuestia, la anul 445.[1] Totuş formula aceasta amintea, prin asemănare de formă, adaosul teopashitic la Sfinte Dumnezeule — ὁ σταυρωθεὶς δι'ἡμᾶς — al patriarhului antiohian Petru Gnafeos sau Fulo, care fusese considerat eretic.[2]

Grupul călugărilor sciţi, veniţi la Constantinopol este destul de mare, iar zelul lor neîntrerupt. Nu le putem şti numărul. Din scrisorile pe cari le-au adresat altora precum şi din cele ce le-au fost adresate,[3] desprindem numele câtorva mai însemnaţi ca: Ioan Maxentiu, Leonţiu, Ioan, Mauriciu, Petre Diaconul, Ioan şi Ahile.

Ioan Maxentiu[4] pare a fi un călugăr cult şi în curent cu problemele teologice ale vremii, lucru ce ni-l dovedesc scrierile, cari ne-au rămas dela el,[5] unde face apologia formulei călugărilor sciţi, susţinând că aceştia sunt sinceri şi definitiv ataşaţi de hotărîrile sinodului dela Calcedon şi de Epistola dogmatică a papii Leon I.[6] Ioan Maxentiu apără formula scită pe ton aspru şi fără cruţarea persoanelor.

Leonţiu, al doilea călugăr scit cunoscut, era rudă cu generalul Vitalian, care avea multă influenţă la curtea imperială.[7] In jurul lui Leonţiu este încă discuţie. După unii,

[1] ὁμολογοῦντες τὸν Θεὸν λόγον, ἕνα τῆς τριαδος, σεσαρκῶσθαι cf. E. Schwartz: Acta conciliorum oecum. IV, II Strasbourg 1914. Prefaţa pag. VII.

[2] Cf. Cyrillus Skythopolis, Vita Sabae, cap. 32 şi 38, in Cotelerius Ecclesiae graecae monumenta, vol. III. Paris 1677—86, pag. 264 şi 278, şi L. Duchesne: Histoire ancienne de l'Eglise tome III; V-e ed. Paris 1929, pag. 509.

[3] A se vedea mai jos.

[4] Chr. Fr. W. Walch, Entwurf einer vollständigen Historie der Kezereyen, Spaltungen und Religionsstreitigkeiten, bisauf die zeiten der Reformation vol. VI pag. 298, zice că unii îl identifică cu Ioan de Antiohia, alţii cu un fost abate de Poitiers, alţii cu Ioan de Skytopolis.

[5] P. G. Tom. 86[1] col. 73—158 şi E. Schwartz, op. cit. pag. 1—62.

[6] Către patriarhul Ilarion al Constantinopolului la an. 449, care condamna pe Eutihie şi stabilia învăţătura diofizită.

[7] Generalul Vitalian era scit. Marcelin zice că era got, dar ştim că numele de scit şi got sunt identice în documentele vremii, cum dealtfel şi scit şi hun —

el pare a fi Leonţiu de Bizanţ, teologul lui Iustinian I, animat de filosofia lui Aristotel şi dela care avem un mare număr de tratate teologice.[1] Astfel după Bardenhawer[2] Leonţiu de Bizanţ ar fi originar din Scythia Minor, unde s'ar fi născut pela anul 485 şi de unde ar fi venit cu alţi călugări la Constantinopol. Neintrând în amănunte asupra acestei chestiuni, deoarece am depăşi scopul lucrării de faţă, reţinem numai că este posibil ca Leonţiu scitul să fie aceeaş persoană cu Leonţiu de Bizanţ, dacă ţinem seamă şi de faptul că Sf. Chiril de Alexandria şi doctrina sa cristologică erau în mare vază la călugării sciţi, lucru ce se observă şi în toate scrierile teologului lui Iustinian I, care dacă va fi fost călugăr scit, va fi continuat firul gândirii, în care fusese format.[3]

Despre ceilalţi călugări sciţi, menţionaţi mai sus, precum şi despre toţi confraţii lor, n'avem, după câte ştim, mărturii istorice demne de luat în seamă. Despre Ahile, legaţii papei Hormizda, la Constantinopol,[4] zic că era foarte rău. Petre Diaconul ar fi compunătorul unei scrisori către Africani.[5]

---

cf. I. Zeiller: Les origines chrétiennes dans les régions danubiennes, Paris, 1918, pag. 383; V. Pârvan, Contribuţii epigrafice la istoria creştinismului daco-roman, Bucureşti 1911, pag. 177. Dealtfel, conform uzului vorbirii vremii, sciţi se numesc toţi locuitorii din nordul Dunării, cf. idem pag. 166. Vitalian era foarte influent în regiunea Dunării. Sub motiv religios el provoacă de două ori năvală asupra Constantinopolului in timpul împăratului Anastasie. Numai dându-i gradul de magister militum şi făgăduind ţinerea unui sinod la Heracleea, care să reguleze chestiunile religioase, împăratul putu să-l liniştească. Sinodul proeciat amânându-se mereu, Vitalian veni din nou asupra capitalei. După L. Duchesne, op. cit., pag. 37—39.

[1] Contra Monofiziţilor; Contra lui Sever de Antiohia; Contra Nestorienilor etc. in P. G. tom. 86^1 şi 86^2.

[2] Patrologie ed. III Freiburg in Br. 1910, pag. 472.

[3] Asupra identificării lui Leonţiu de Bizanţ a se vedea Fr. Loofs, Leontius von Bizanz und die gleichnamigen Schriftsteller der griechischen Kirche, I Teil: Das Leben und die polemischen Werke des Leontius von Byzanz, Leipzig, 1887; la fel şi Grumel, art. Léonce de Byzance, in Dictionnaire de Theologie catholique, par Vacant, Mangenot et E. Amann.

[4] A se vedea mai jos: Suggestia Germani et Iohannis episcoporum, Felicis et Dioscoris Diaconorum et Blandi presbyteri ad Hormizdam papam, in Theil, Epistolae Romanorum pontificum, Braunsbergae 1867, Ep. 76, 3, pag. 872, din 29 Iunie 519, şi cea a lui Dioscor trimisă la 30 Mai 519 Theil, ibid. Nr. 75.

[5] Cf. Walch, op. cit. pag. 298.

Asupra originii călugărilor despre care vorbim, Walch[1] nu se îndoeşte că ar fi din Scythia Minor, căci după Sozomeu[2] în această provincie erau mulţi creştini. Episcopii dela Tomi sunt cunoscuţi în istorie. Biserica dela Scythia Minor avea frecvente legături cu celelalte Biserici din Imperiul bizantin şi chiar cu Biserica romană.[3]

In ajutorul susţinerii că aceşti călugări erau din Scythia Minor ne vine şi informaţia, pe care legaţii romani o dau papii Hormizda, că unul dintre călugării sciţi, Leontiu, era rudă cu Vitalian,[4] care am văzut că era scit de origină. Acesta i-a găzduit în casa sa şi i-a sprijinit cu toată influenţa de care se bucura în capitala imperiului, ceeace denotă că erau compatrioţii săi.

Un alt fapt determină şi mai precis şi definitiv origina scită a călugăritor despre care tratăm: dependenţa lor canonică de provincia bisericească a Sciţiei mici şi de Paternus, episcopul de Tomi.[5]

2. ACŢIUNEA CĂLUGĂRILOR SCIŢI LA CONSTANTINOPOL

A) SINODUL DELA HERACLEEA

Netăgăduit că nesfârşitele dispute teologice, în legătură cu cristologia calcedoniană şi monofizită, vor fi in-

[1] Ibid. pag. 297.

[2] Cartea VI, cap. 21 după Walch ibid.

[3] Cf. I. Zeiller op. cit., care face o serioasă descriere a Bisericii scite şi a poziţiei sale în Biserica universală. Episcopul Valentinian de Tomi este în legătură cu papa Vigil (537 - 555), care-i scrie în chestiunea celor Trei capitole— Joffe, Pathast: Regesta Pontificum Romanorum, 924. J. Migne, P. L. tom. 69 col. 51. Mansi, S. Conciliorum nova et amplissima colectio, Florenţa 1759 1798, vol. IX, col. 359.

[4] ...qui dicit esse parentem magistri militum, in Thiel, op. cit. ep. 75.

[5] ...isti de sua provincia episcopos accusant inter quos est Paternus Tomitanae civitatis antistites. Ibid. ep. 76, 3. Pentru J. Zeiller op. cit. pag. 383—384 nota 9 „episcopos de sua provincia, nu înseamnă că în Scythia Minor erau mai multe scaune episcopale. Poate că legaţii romani nu erau în curent cu organizaţia bisericească din Orient, ceeace se întâmplă adesea. Ştiu de altfel că în Scythia Minor era doar un singur scaun episcopal la Tomi. Cf. şi L. Duchesne op cit. pag. 57 nota 1. G. Krüger, art. Teopaschiten, în Realenciklopedie für protestantische Theologie und Kirche, 19 Band, Leipzig 1907 pag. 659, nu este sigur că aceşti călugări ar fi locuit în Scythia Minor; poate că numai au trecut prin această provincie.

teresat în mare măsură şi pe monahii luminaţi din îndepărtata Scythia Minor. După informaţiile pe care le avem, se pare că în timpul împăratului Anastasie I au avut loc turburări religioase în această provincie.[1] Nikifor Kalist ne spune că deaceea împăratul a convocat un sinod, care să pună capăt acestei situaţiuni.[2]

Despre acest sinod ne informează clar şi scrisoarea de convocare a împăratului,[3] unde se spune: ...quae de Scythiae partibus mota sunt unde concilium fierunt convenire perspeximus. Iar în scrisoarea prin care invită şi pe papa Hormizda să ia parte,[4] împăratul Anastasie spune că, deoarece s'au produs unele îndoieli în ce priveşte religiunea ortodoxă, a convocat un sinod la Heracleea, ca în bună înţelegere să se stabilească adevărata credinţă, ca deacum să nu mai fie nici o îndoială sau discordie.

Scrisoarea către Hormizda este din 28 Decemvrie 514 şi este primită la Roma în luna Maiu 515,[5] an în care trebuia să se ţină sinodul dela Heraclea. Papa Hormizda nu se duse, dar trimise delegaţi în August 515. Sinodul însă nu s'a mai ţinut din cauză că împăratul nu se mai temea de pericolul pe care-l prezenta răscoala lui Vitalian, pe care-l înfrânsese într'o luptă. Căci trebue să ne reamintim că şi sub presiunea lui Vitalian împăratul Anastasie promisese convocarea unui sinod.[6] Neapărat că, pretinzând convocarea unui sinod, Vitalian se făcea, astfel, ecoul compatrioţilor săi sciţi, cari nu se puteau împăca cu politica imperială de a întări pe nesimţite monofizitismul, şi de a submina autoritatea sinodului ecumenic dela Calcedon.

Din cele spuse vedem că nu-i vorba, în mod special, de călugării sciţi, ci despre starea de spirit din Scythia Minor, unde se apăra credinţa ortodoxă, stabilită în sinoadele ecumenice, în contra politicei religioase filomonofizite a împăratului Anastasie. Aşa dar se poate deduce, că monahii sciţi de cari ne ocupăm erau în fruntea nemulţumi-

[1] După Walch op. cit. pag. 1045.
[2] Cf. idem col. 299.
[3] Mansi VIII col. 384.
[4] J. Migne P. L. tom. 63 col. 373 C. D.
[5] Cf. Duchesne op. cit. pag. 38.
[6] Idem pag. 37–39.

ţilor şi mărturiseau credinţa oficială ortodoxă, la care adăogau formula lor, că Unul din Sf. Treime a suferit în trup.[1]

Din cauza acestei adăogiri, călugării sciţi se ceartă cu episcopul lor Paternus de Tomi.[2] Ei ajung să înăsprească relaţiunile între acesta şi generalul Vitalian, la care-l acuzau de nestorianism,[3] contra căruia credeau că ei luptă, patronând formula lor. Paternus vine la Constantinopol şi se împacă cu Vitalian, prin intervenţia împăratului, la o întrunire publică. Această împăcare trebuia să îndulcească desigur şi raporturile dintre călugării sciţi şi superiorul lor ierarhic. Insă aceştia n'au vroit să se împace cu Paternus, chiar la îndemnul împăratului, ne relatează legaţii romani şi au fugit din oraş. — Nu ştim însă până unde să acordăm încredere acestor ştiri venite dela legaţii romani, cari sunt foarte porniţi contra călugărilor sciţi. Paternus nu mai avea nici un motiv de ură contra acestora, după împăcarea sa cu Vitalian, iar călugării, pentru a nu pierde sprijinul lui Vitalian, protectorul lor şi bunăvoinţa împăratului Iustin I, nu puteau să nu consimtă la împăcare. Episcopul lor rămâne în legătură cu Impăratul Iustin I şi cu nepotul acestuia Iustinian, moştenitorul tronului imperial, este omul reacţiunii calcedoniene a acestora şi îşi păstrează scaunul episcopal, căci îl vedem figurând pe lista celor 20 de episcopi, cari fac cunoscut papii Hormizda urcarea lui Epifanie pe scaunul patriarhal din Constantinopol, în anul 520.[4]

B) CĂLUGĂRII SCITI ÎN CAPITALA IMPERIULUI

Delegaţia călugărilor sciţi venise la Constantinopol în primele luni ale anului 519.[5] Şi, dacă se înlăturase con-

---

[1] Cf. Walch op. cit. col. 1045.

[2] Ibid. pag. 299. După Knecht, Die Religionspolitik Keisers Justinians I Würzburg 1896 pag. 75, nu se poate şti dacă formula teologică era în cauza certei.

[3] Sugestio, a legaţilor romani: Thiel op. cit. 76, 3.

[4] Labbe – Concilia IV, 1525, după Zeiller op. cit. pag. 173. — P. L. tom. 63 vol. 483 – 483: Relatio synodi Constantinopolitanae de ordinatione Epiphenii. Aci găsim semnat: Paternus misericordia Dei episcopus provinciae Scythiae metropolitanus.

[5] Informaţiunile despre activitatea călugărilor sciţi în capitala imperiului, le deţinem, până acum, numai dela legaţii romani, ce le erau ostili. A se vedea Scrisoarea lui Dioscor din 30 Mai 519 şi Sugestio a legaţilor romani către papa Hormizda din 29 Iunie 519 în Thiel op. cit. Ep. 75 şi 76, deja citate mai sus.

flictul lui Paternus, prezenţa lor în Capitală va fi neliniştit, desigur, pe călugării achimiţi, despre cari am amintit, căci Sciţii luptau cu formula lor cristologică tocmai contra tendinţelor nestorianizante, ce se încurajau îndeosebi printre aceştia. Totodată Sciţii întâlnesc la Constantinopol şi o delegaţie romană, cu care ei nu pot cădea, nici de cum, de acord.

Trebue să spunem că, între timp, soseşte pe malurile Bosforului o delegaţie romană, plecată dela Roma la 25 Martie 519, în frunte cu un diacon Diascor, pentru a discuta despre chestiunea înlăturării schismei acaciene[1] şi despre alegerea pentru scaunul vacant al Antiohiei.[2] Achimiţii îi pun în curent cu tot ceiace se petrecea în capitală şi mai ales i-au informat despre sciţi şi despre formula lor, care era, după ei, o reînviere a monofizitismului.

Legaţii romani devin foarte porniţi contra călugărilor sciţi — Harnack[3] îi numeşte chiar „die nervöse Legaten" — lucru ce se verifică aproape cu fiecare rând din scrisorile, prin care ei informează pe papa Hormizda, de tot ceeace se petrece la Constantinopol. După ei, călugării sciţi măresc turburările şi nesiguranţa ce existau deja în Capitala imperiului bizantin. Intr'adevăr, reacţiunea ortodoxă a împăratului Iustin I nu liniştise încă spiritele. Schisma acaciană împiedica raporturile normale între Orient şi Occident. Biserica romană era atacată în mod public, căci se zicea chiar în auzul legaţilor: Omnes qui sedi apostolicae communicabant nestoriani sunt.[4]

La acestea se mai adăoga şi acţiunea călugărilor sciţi, care erau, după legaţi, o piedică în calea unirii bisericilor

---

[1] Schisma acaciană s'a provocat în anul 484, când împăratul Zenon a publicat Enaticonul, prin care se ştirbia din autoritatea hotărârilor sinodului dela Calcedon, pentru a se atrage monofiziţii. Acaciu, patriarhul Constantinopolului aprobă, după multă ezitare, acest act imperial, dar episcopul roman nu voi şi rupse legăturile cu Orientul. Aceasta s'a numit schisma acaciană şi a durat până în anul 519, când s'a înlăturat prin înţelegerea dintre papa Hormizda, Iustin I şi Iustinian.

[2] La Antiohia fusese patriarh Sever, monofizit instalat şi susţinut de împăratul Anastasie. Cu venirea lui Iustin I şi cu reacţiunea sa, Sever a fost înlăturat ca eretic şi acum trebuia să se aleagă un patriarh ortodox.

[3] Lehrbuch der Dogmengeschichte vol. II, Tübingen 1931 pag. 404.

[4] Thiel op. cit. ep. 76.

şi o întârziau.[1] Dealtfel, după cum îi descrie Dioscor, legatul roman, călugării sciţi nu puteau fi altfel, căci ei lucrau ca trimişi ai diavolului, care-i urnise din Scythia Minor, patria lor, spre a-i aduce la Constantinopol.[2] După relatările aceluiaş Dioscor o discuţie aprigă s'ar fi ivit între sciţi şi un diacon Victor, care-i acuza de monofizitism. Victor susţinea învăţătura cuprinsă în Epistola papei Leon către patriarhul Flavian al Constantinopolului (449) şi în Epistola sinodală a Sf. Chiril de Alexandria,[3] dar călugării sciţi voiau să adaoge la acestea şi „Unus de Sancta Trinitate passus est carne". Dacă Victor nu voia acest lucru, el rămânea pentru sciţi un nestorian deabia deghizat.[4]

Călugării sciţi l-au acuzat pe diaconul Victor de erezie. Atunci generalul Vitalian îl chemă pe acesta la el. Nu se ştie, relatează legatul roman Dioscor, ce au vorbit amândoi. Putem însă să bănuim că Vitalian va fi dat dreptate sciţilor, compatrioţii săi, căci, contrar, Dioscor s'ar fi străduit să menţioneze rezultatul acestei convorbiri.

In descrierea acestei stări de lucruri noi n'avem decât relatările legaţilor romani, cari nu ne pot da garanţia adevărului, ştiind ura ce nutriau contra călugărilor sciţi. Era, desigur, foarte natural ca formula scită, ca orice lucru nou, să fi provocat ezitări şi discuţii la Constantinopol, mai ales că putea fi bănuită de nuanţă monofizită, sau cel puţin de teopashism. Totuş Sciţii nu sunt vinovaţi de toată atmosfera încărcată din capitala imperiului bizantin în acea vreme, atmosferă care dăinuia, cu multă vreme înainte de venirea lor aci. Faptul că ei întâmpinau greutăţi, denotă că n'au apelat la forţa şi influenţa lui Vitalian ca să-şi impună formula lor. Ei voiau s'o impună prin studiu şi convingere, ceeace şi fac, dupăcum vedem, provocând discuţii publice. Intre timp călugării sciţi se adresează, prin scris şi

[1] ....quorum inquietudo non parvas moras generavit unitati ecclesiarum — Thiel op. cit. ep. 75,... assignati ab omnibus nihil pacificum cogitare... idem.

[2] Ibid. ep. 76, 3.

[3] Aceasta însemna o încercare de împăciuire cu monofiziţii, cari şi ei îşi făceau un titlu de glorie, susţinând că se bazează pe învăţătura Sf. Chiril de Alexandria.

[4] Cf. E. Amann art. Hormizdas, în Dictionnaire de Theologie catholique col. 172.

legaților papali,[1] pentru a le face cunoscută formula, pe care o patronau și pentru a le cere s'o adopte, deși aceștia nici nu voiau să audă de ea, căci socotiau că n'ar fi putut să se adaoge ceva la cele hotărâte la sinodul calcedonian și în Epistola papei Leon I. Scrisoarea Sciților este alcătuită de căpetenia lor, Ioan Maxentiu și este o demonstrațiune, pe temeiul argumentelor patristice și a celor din opera Sf. Chiril Alexandrinul, în favoarea adăogirii formulei scite, găsită strict ortodoxă. Așa dar, călugării sciți nu fac nici o adăogire contrară credinții, ci, dimpotrivă, vor să explice, cele ce deja s'au stabilit și nu urmează, în această privință, decât pilda Sf. Părinți. Și aci Ioan Maxențiu, pomenește în special pe Sf. Chiril de Alexandria.[2] După Maxențiu nimic nu lovește și nici nu se introduce în hotărârile sinodului calcedonian, ci numai se apără hotărârile acestuia cu cele ce au spus Sf. Părinți.

Legații romani înțeleg însă rău și, cu o intransigență neîntemeiată nu convin ca să aprobe formula teologică scită. Dar refuzul lor nu face pe Sciti să cedeze, căci ei sunt ferm convinși de ortodoxia formulei lor. Ioan Maxențiu mărturisește clar că, prin ceeace susțin, călugării sciți cred ferm în ceeace cred și legații romani, căci se poate prea bine să se zică: Unul din Sf. Treime a suferit în trup, deoarece Cuvântul lui Dumnezeu, Unul din Sf. Treime, s'a întrupat în pântecele Sf. Fecioare Maria, care, pe drept, este Născătoare de Dumnezeu. Numai în această situație de întrupat, Unul din Sf. Treime a putut suferi și nu în raportul Său cu celelalte persoane ale Sf. Treimi.

Mărturisirea aceasta apăra pe Călugării Sciți de acuzațiunea de a fi monofiziți, sau teopashiți.[3] La un rezultat satisfăcător nu se ajunse însă la Constantinopol, în acest

[1] Epistola ad apostolicam legationem P. G. 86 col. 75 și următoarele.

[2] Quod si omnis adjectio verborum catholicae fidei noxia creditur, cur Beatus Cyrillus ad destruendam Nestorii impiam interpretationem sancti symboli in concilio ephesino tam multas sanctorum Patrum sententias proferens, nullum reprehensionis dignum recipere argumentum creditum. În Epistola ad apostolicam legationem P. G. 86[1] col. 77 B.

[3] In scrisoarea lor legații papali afirmă chiar că formula scită este eutichiană și „sufficere debet Ecclesiae, quod per sexaginta annos ab Eutyches usque modo sustinuit". Thiel op. cit. ep. 76.

timp de fricțiuni cu legații romani, când atât oficialitatea civilă cât și cea bisericească par a o avea, după puținele și unilateralele informații ce avem, un rol mai puțin important de cât ne-am fi așteptat. Vom vedea însă că intransigența sciților va trezi interes și va atrage simpatia și adeziunea cercurilor oficiale și responsabile în Stat.

3. CĂLUGĂRII SCIȚI LA ROMA

Văzând că nu se pot înțelege nici decum cu legații romani, cari îi denunțau peste tot și mai ales la papa Hormizda, ca eretici, călugării sciți se gândiră să ia drumul Romei. Este într'adevăr de mirat, cum pot să facă ei acest drum la Roma, deoarece schisma acaciană împiedeca dela anul 484, orice legături între Orient și Occident. Netăgăduit că rigorile acestei schisme nu vor fi întrerupt complect legăturile ce existau între Scythia Minor precum și toate provinciile dunărene și lumea romană.[1] Mai mult, la Constantinopol erau începute tratative între legații romani și cercurile imperiale și bisericești pentru înlăturarea schismei — cari tratative ajunseră la bun sfârșit.[2]

Despre îndreptarea Sciților spre Roma ne informează mai întâi legații romani.[3] Delegațiunea lor se compunea din patru persoane, și anume: Ioan, Leontiu, Ahile și Mauriciu.[4]

Legații romani dela Constantinopol sunt înștiințați de papa Hormizda despre sosirea acestora pe malurile Tibrului.[5]

---

[1] Cf. V. Pârvan, op. cit., pag. 178. L. Duchesne, op. cit., pag. 134, zice că Sciția mică era o provincie greco-romană. Ca atare după el s'ar explica aceste legături.

[2] Schisma acaciană se termină prin înțelegerea din anul 519 dintre legații romani și împăratul Iustin și ajutorul său, viitorul împărat Iustinian I și patriarhul Constantinopolului Epifanie.

[3] Epistolele deja citate din Thiel, op. cit., pag. 75 și 76. Dioscor zice: Romam festinant sperantes aliquanta capitula a beatitudine vestra confirmare... adică: Unus de Trinitate Crucifixus. Thiel, op. cit., ep. 75.

[4] După Iustinian, scrisoarea către Hormizda din 29 Iunie 519 Thiel, op. cit. ep. 78. Dar în scrisoarea călugărilor Sciți către Africani în P. L. tom. 65, col. 442. Ahile și Mauriciu nu sunt menționați, ci se menționează Petru și Ioan. Bănuim că Iustinian n'a știut exact nici numele și nici numărul delegaților sciți la Roma.

[5] Scrisoarea către legați, din Decemvrie 519, trimisă printr'un oarecare Eulogiu; în Thiel, op. cit., ep. 103.

In aceeaş scrisoare papa informează pe legaţii săi că însuş Iustinian i-a scris despre călugării sciţi, despre cari ştia dealtfel şi din scrisoarea amănunţită trimisă dela Constantinopol la 29 Iunie 519. Această scrisoare a legaţilor romani îi socoteşte pe sciţi deja plecaţi la Roma,[1] ceeace nu reiese din scrisoarea legatului roman Dioscor, din 30 Maiu 519. Reiese deci că sciţii pleacă la Roma în intervalul dintre 30 Maiu şi 29 Iunie 519. Aci ei stau 14 luni,[2] până prin luna August, anul 520, când se reîntorc la Constantinopol.

Acest timp de 14 luni, cât au stat călugării sciţi la Roma, se împarte între amânările lui Hormizda şi exasperarea lor. Intr'adevăr, papa temporiza, nu lua o hotărîre favorabilă de teama legaţilor săi, cari îi atrăseseră atenţiunea că nu trebue să se mai adaoge nimic la cele hotărîte în sinoadele ecumenice şi în epistola dogmatică a papei Leon. Să fie direct şi pe faţă defavorabil sciţilor, iarăş nu putea, de teama de a nu se compromite la Curtea bizantină,[3] unde aceştia aveau puternici susţinători, ca Vitalian şi mai apoi Iustinian, după cum vom vedea.

Dealtfel Knecht, interpretând scrisorile lui Hormizda către împăratul Iustin I şi patriarhul Epifanie, găseşte că el nu era cu totul contra formulei scite, a cărei neortodoxie nu consta în conţinutul ei, ci în faptul că nu se mai găsea în hotărîrile dogmatice anterioare. Aşa că tergiversarea papei era în fond o aprobare tacită.

Ioan Maxentiu nici nu poate să creadă că Hormizda este contra formulei scite de bună voie, ci sub presiunea legaţilor săi, mai ales a lui Dioscor. Intre timp însă, după cum ne relatează acest călugăr scit, Hormizda caută să se scuture de uneltirile lui Dioscor.[4] Căci odată când erau de faţă mulţi bărbaţi, papa a rugat pe şeful armatei să comunice împăratului, că dacă Dioscor (care era încă la Constantinopol) nu mărturiseşte că Hristos Fiul lui Dumnezeu a pătimit în trup, să fie aruncat în mare.[5] Atunci cum ar fi

[1] Ad beatitudinem vestram concurrerunt, sperantes subrepere et per litteras vestrae saedis suas intentiones confirmare Thiel. ep. 76.

[2] Cf. Ioan Maxentiu, Responsia. P. G. 86[1] col. 100 A.

[3] Cf. Knecht, op. cit., pag. 84.

[4] ...qui etiam ut se a pravitate proprii legati purificaret P. G. 86[1] col 100 A.

[5] ...Multis idoneis viris praesentibus, Roman virum gloriosissimum magistrum militum deprecatus est, quatenus sua verba piissimo imperatori insinuaret quae

putut scrie epistola către episcopul African Possessor,[1] așa de defavorabilă sciților, se întreabă Ioan Maxentiu?

Faptul acesta nedumerește pe Maxentiu și-l face să se îndoiască asupra provenienții acestei scrisori,[2] mai ales că cuprindea multe acuzații fără temeiu, contra călugărilor sciți, iar în acele „sacerdotale cuvinte“, zicea Maxentiu, nu există nici-o scântee de adevăr și judecată serioasă.[3] Intr'adevăr, în scrisoarea către Possessor, Hormizda se arată foarte chinuit și preocupat de călugării sciți. Aceștia sunt, după el, răi și urăsc Biserica, aruncă sămânța diavolească în popor. El declară că încercase să-i liniștească prin sfaturi cu blândețe și apoi și cu autoritate, dar totul a fost în zadar.[4]

La aceste grave acuzații Maxentiu răspunde apărând pe confrații săi și spunând că aceștia nu vor să se separe de comuniunea catolică.[5] Insfârșit, după mult timp de tergiversare, în care Hormizda stă sub presiunea legaților săi de a nu aproba formula scită, el scrie împăratului Iustin I și patriarhului Epifanie, la 25 Martie, anul 521,[6] prin urmare, după plecarea călugărilor sciți. Papa crede că formula acestora pare a atribui proprietățile personale ale ipostazei a doua a sfintei Treimi, adică a Fiului, esenței însăș a Tatălui, ceeace ar fi teopashism. Dar, mai presus de

fuerit hujusmodi: nisi Christum Filium Dei pro nobis passus est in carne unum esse ex sancta et individua Trinitate fuerit Confessus Dioscorus, pelaga demergatur. Ibid. col. 100 B.

[1] Despre Possessor a se vedea mai jos.

[2] ... quoniam fertur ab inimicis ubique epistola, quasi a Romano episcopo destinata, in qua multa inaniter contra Scytharum monachos digesta reperiuntur P. G. 86[1] col. 95 B.

[3] ...ambigo enim quomodo illae sacerdotales litterae, approbandae sint, quae nullo luce radiant veritatis, nec aliquam in se doctrinae continent rationem. Ibid. Această scrisoare a lui Ioan Maxentiu este socotită foarte jignitoare pentru un papă. Deaceea un istoric catolic, E. Amann, op. cit., col. 174 nu se reține să o numească „long pamphlet“ și „impertinente réponse“.

[4] ...docti crimina serere, obtrectationum venena componere, integrum Ecclesiae corpus odisse, seditione struere, invidiam concitare, et pro obedientia (quae in coenobiis principatum regularis obtinet disciplinae) obstinationem pertinacis amare superbiae. Non illos potuimus monitis, non mansuetudine, non auctoritate comprimere. Ibidem col. 92 C, (reprodus de Maxentiu din scrisoarea lui Hormizda către Possessor).

[5] ... ut nunquam per Dei gratiam a Catholica comunione discesserunt P. G. 86[1] col. 103 D.

[6] Thiel op. cit. ep. 136 și 141.

orice, nu trebue adăogit nimic la hotărârile sinodului Calcedonian şi la Epistola papei Leon. Acesta era, dealtfel, punctul de vedere al legaţilor săi dela Constantinopol, pe care papa-l respectă.

Să revenim la cele întâmplate călugărilor Sciţi, în timpul şederii lor pe malurile Tibrului. Am spus că amânările lui Hormizda îi exasperau. Acesta le răspundea, întotdeauna, că aşteaptă, mai întâiu, pe legaţii săi dela Constantinopol şi apoi le va da răspuns.[1] Aceasta nu bucura de loc pe încercaţii călugări, căci cunoscuseră deja sentimentele prea ostile ale trimişilor papei faţă de ei şi de formula lor.

Nu li se da nici un răspuns, dar nici nu erau lăsaţi liberi ca să plece dela Roma, unde erau ţinuţi ca într'o quasi-închisoare.[2] Ioan Maxentiu ne relatează că necăjiţii săi confraţi erau chiar chinuiţi, desigur pe nedrept, căci nu se dedau la tulburări, ci din contră, doreau linişte. Ei nu băgau zizanie în Biserică, ceeace pe nedrept şi mincinos susţinea papa Hormizda, de care se miră că poate să mintă.[3]

Dar, suferinţele călugărilor sciţi atrăseseră atenţiunea publicului din Roma asupra chestiunii lor. Poporul i-a găsit nevinovaţi,[4] la fel şi persoane importante din oficialitatea romană. Sciţii se adresaseră şi senatorilor romani.[5] Unul dintre aceştia, Faustus, se interesează de ei la un oare care presbyter Trifolius,[6] care-i răspunde că formula scită: Unus de Trinitate Crucifixus — demască originia sa ariană şi convine tuturor ereziilor. Sciţii ar trebui, după el, să spună care dintre cele trei persoane ale Sfintei Treimi este passi-

[1] Thiel op. cit. ep. 112, 116, 123, 98 etc.

[2] A se vedea, mai jos, corespondenţa lui Iustinian cu papa Hormizda, precum şi „Responsio" a lui Maxentiu, citat mai sus. P. G. 86[1] col. 103 D.

[3] O mira et furiosorum caecitas et a veritate alienatarum mentium criminosa falacia! Neque enim fas et tam aperte posse mentiri Romanum episcopum, Ibid. col. 104 B.

[4] P. G. 86[1] col. 104 şi 105 A. C.

[5] Bene certum est omnibus Romae degentibus quod ipsi monachi de his quae circa se acta sunt, tamen memorato episcopo (Hormizda) quam etiam senatoribus, nec non universae Ecclesiae scriptis contestata sunt, Ibid. col. 104 C.

[6] A se vedea: Trifoli presbyteri epistola ad beatum Faustum senatorem contra Iohanem Scythum monachum P. L. Tom. 63 col. 533—538.

bilis. Dacă se zice: „Unus de Trinitate passus est carne" atunci, scrie Trifolius, caro mansit impassibilis, şi suferă numai divinitatea. Scrisoarea lui Trifolius ne arată că, deşi poporul simpatiza cu călugării Sciţi, clerul le făcea opoziţie, aşa încât aceştia nu pot să găsească dreptate la slujitorii altarului. Acest lucru îi mânie, iar ecoul acestei mânii se face Ioan Maxentiu. După el,[1] sciţii veniseră la Roma numai pentru formula lor, lucru ştiut de toată lumea din oraş şi chiar de toţi credincioşii din Italia. Învăţătura lor este ortodoxă şi cine n'o mărturiseşte „non est dubium quod Nestorianae perfidae tenebris excaecatus". Şi Hormizda este nestorian, dacă n'o mărturiseşte. Dealtfel el a mărturisit-o, în fond, căci a fost în comuniune cu călugării sciţi timp de 14 luni, cât aceştia au stat la Roma şi le-a şi scris, recunoscând formula lor,[2] ceeace n'ar fi făcut dacă învăţătura acestora era, cu adevărat eretică. Acum se miră Maxentiu[3] că papa ajunge să se contrazică, deoarece altă dată era cu sentimente favorabile sciţilor.

Reîntoarcerea legatului său Dioscor, neînduplecatul duşman al călugărilor sciţi, trebue să fi încurcat mult pe papa Hormizda, pornindu-l cu atâta ură, contra acestora.[4] Dioscor încercă acum o lovitură fatală contra sciţilor. Fiind nestorian, zice Maxentiu[5] şi pentru a nu fi dat pe faţă, ca eretic şi a i se arăta păcatele sale, el convinse pe Hormizda să alunge pe Călugării sciţi din Roma,[6] ceeace se şi întâmplă, spre marea indignare a poporului, care îi iubea şi care a făcut cunoscută întregei Biserici expulzarea lor, cu

[1] P. G. 86[1] col. 99 C.

[2] ...nunquam etenim Scytharum monachos (quos non simplici sermone, sed etiam scriptis Christum Filium Dei, Unum ex Trinitate noverat confiteri) per quatordecim pene menses, quamdiu eos ibi detinuit, sibi comunicare permisset, si, ut haeretici volunt, hanc praedicationem Catholicae fidei contrariam judicaret. Ibid. col. 100 A.

[3] Cine nu mărturiseşte învăţătura Sciţilor introduce a patra persoană în Sf. Treime. „Sed absit ut ex qualibet parte Catholicae professioni Romanus episcopus contradicat" — Ibidem.

[4] ...a memorato Dioscora postea, depravatus contra suam ipsius sententiam haec scripsisse credendus est. P. G. 86[1] col. 100 B.

[5] Ibid. col. 95 D.

[6] Volens ei (lui Dioscor) praestare beneficium, ne in publico ab eisdem monachis argueretur haereticus missis defensoribus, cum ingenito violentiaeos ab urbe Roma subito exire compulit. Ibidem col. 104 C.

violența.[1] Sciții au fost alungați tocmai după ce trecuseră prin atâtea pericole, pe un drum așa de chinuitor și lung până la Roma, unde înfruntaseră atâtea necazuri, ca apoi să se reîntoarcă „vacuos et sine ullo effectu".[2]

Expunând cele întâmplate cu călugării sciți la Roma, ne-am folosit mai mult de relatările lui Ioan Maxentiu, care, într'adevăr, este foarte pornit contra lui Hormizda și a lui Dioscor. Dar, dacă tonul este, câteodată, foarte ridicat, denotând pe omul indignat, găsim totuși în spusele sale mult adevăr. El ia, în a sa „Responsio", parte cu parte din scrisoarea lui Hormizda către Possessor, pe care o critică cu multă preciziune, arătând o serioasă informație.

Oricum ar fi, Ioan Maxențiu ne ajută să ne facem o ideie despre atmosfera de nesiguranță dela Roma, la începutul sec. VI, precum și despre oscilațiile unui papă roman, care nu este stăpân pe sine și, ezitând, produce turburări în Biserică.

4. LEGĂTURILE CĂLUGĂRILOR SCIȚI CU AFRICANII

Pe când erau năcăjiți și amânați mereu la Roma călugării sciți intrară în legătură și cu reprezentanți de ai Bi-

[1] ...fecit ut eorum violenta expulsio universae Ecclesiae innotesceret' Ibid. col. 104 D.

[2] P. G. 86[1] col. 95. Baronius crede că sciții au fugit singuri și pe ascuns din Roma, unde erau reținuți de papa Hormizda și cu această ocazie au afișat și 12 anatematisme, cari cuprind învățătura lor și cari ni se păstrează. Ele sunt trecute sub numele lui Ioan Maxentiu și sunt intitulate: Contra nestorianos capitula P. G. 86[1] col. 85-88. Annales ecclesiastici Editio princeps Romae 1588 ad anum 520 cap. 20. Afirmația lui Baroniu, că sciții au fugit singuri din Roma pare mai mult o încercare tardivă de a înlătura vina unui papă roman. Călugării nu aveau nici un interes să fugă înainte de a li se da un răspuns și o satisfacție în chestiunea lor. Așa dar se pot menține ca verosimile atestările lui Ioan Maxenitu, care se justifică și prin aceea că papa Hormizda, văzând că monahii sciți interesează și atrag poporul și chiar pe conducătorii acestuia, se temea de tulburări și complicații ce i-ar fi fost defavorabile și atunci aleargă la un act de autoritate. Dealtfel din toate documentele ce le-am văzut în această chestiune, reiese limpede că prezența călugărilor sciți la Roma neliniștea fără încetare pe papă. A se vedea mai ales scrisoarea lui Hormizda către Possessor, citată mai sus.

In privința anatematismelor de care vorbește Baroniu noi n'avem nici un indiciu sigur că ele ar fi fost afișate de sciți când au fost alungați din Roma. Se poate ca ei să le fi compus mai dinainte, ca armă de apărare și acum, îndârjiți, să le afișeze.

sericii africane, sperând a-i câştiga pentru cauza lor. Câţiva africani, printre cari se numărau învăţatul episcop Fulgentiu de Ruspe şi diaconul Fulgentiu Ferrandus din Cartagina erau exilaţi în Sardinia de către regele Vandalilor Trasamund.[1]

Apropierea de Italia le-a permis mai uşor legături cu călugării sciţi, cari se găsiau atunci la Roma. Inceputul acestor legături îl face scrisoarea sciţilor adresată exilaţilor din Sardinia.[2] Călugării sciţi spun africanilor exilaţi că au găsit necesar să le comunice şi lor ceeace cred şi susţin ei cu privire la întruparea lui Dumnezeu. Ei nu cred că africanii s'ar deosebi în vre-un punct de credinţă. Cea mai mare bucurie a lor este ca şi africanii să mărturisească dogmele ortodoxe. Ii roagă pe aceştia din urmă să examineze expunerea doctrinală pe care le-o trimite, ca apoi, uniţi în credinţa Sfinţilor Părinţi să mulţumească Domnului.

Urmează chestiunea formulei scite a cărei susţinere pe temeiu patristic se bazează de preferinţă pe Sf. Chiril de Alexandria, anatematisma XII, pe care o citează textual şi anatematisma III, care priveşte diviziunea substanţelor, după unirea naturilor divină şi umană în persoana lui Isus Hristos.[3] Citează apoi şi expresiunea Sf. Chiril: μύα φύσις τοῦ Θεοῦλόγου σεσαρκωμένη (în latineşte) din scrisoarea acestuia către Succesus[4] şi o consideră ortodoxă şi ca neavând nimic contrar sinodului calcedonian.[5]

Scrisoarea sciţilor va aduce adeziunea africanilor la

---

[1] După L. Duchesne, op. cit., pag. 61—62.

[2] Scrisoarea este intitulată: Dominis Sanctissimis et cum omni veneratione nominandis, Dattano, Fortunato, Albano, Orontio (diacono în nota din P. L.) Boetha, Fulgentio, Januario et caeteris episcopis et in Christi confessio decoratis exigui Petrus diaconus, Ioannes, Leontius, alius Ioannes et caeteri fratres in causa fidei Romam directi, ep. XVI, la Fulgentiu de Ruspe P. L. tom. 65, col. 442—451. De remarcat în această adresă atributul exigui, care pare a fi întrebuinţat cu preferinţă de sciţi. Aşa face şi Ioan Maxenţiu în scrisoarea sa către legaţi, iar Dionisie, renumitul călugăr originar din Scythia Minor, este cunoscut sub numele de Dionisie Exignul.

[3] P. L. tom. 65 col. 442 C.

[4] P. G. tom. 77, unde se găseşte corespondenţa Sf. Chiril.

[5] In cap. VI al scrisorii P. L. tom. 65, col. 447 sq. se vorbeşte de graţie şi păcat contra lui Faust de Riez, despre care vom vorbi mai jos.

formula lor. Fulgentiu de Ruspe le răspunde,[1] stăruind asupra faptului că Hristos, ca Dumnezeu, este unul din Sf. Treime, la care, prin întrupare, s'a adăogat partea omenească, care a suferit.

Aceasta nu înseamnă a aplica suferinţa la S. Treime, cum se învinuia formula scită. Hristos a suferit în trup şi în „eodem homine fuit impossibilis divinitas sua".

Şi Fulgentiu Ferrandus, menţionatul diacon cartaginez, adoptă şi apără în mod ştiinţific formula călugărilor sciţi. Astfel el zice: Unus de Trinitate Filius dei Christus Jesus, qui est una persona tribus personis passus est secundum carnem.[2]

Citām încă din rândul africanilor pe Facundus Hermianus, vaşnicul apărător al celor trei capitole, care adoptă şi apără, ca ortodoxă, doctrina despre Unul din Sf. Treime, prin care se poate susţine maternitatea divină a Sfintei Fecioare.[3]

Pe bună dreptate se poate zice, că africanii au un aport considerabil în lămurirea formulei scite şi în menţinerea prestigiului călugărilor sciţi.

Dacă africanii, despre cari am vorbit, sunt favorabili călugărilor sciţi, vom întâlni unul, cu totul ostil. Acesta este episcopul Possessor, care tocmai se găsea la Constantinopol, când sciţii îşi căutau dreptatea acolo.

Aprig antimonofizit, Possessor suspecta formula scită de monofizitism. La Constantinopol el intră în discuţii cu monahii sciţi şi-i combate cu argumente din opera Faust de Riez, semipelagian şi duşman al acestora. Lucrul acesta îi face lui Possessor un nume rău printre sciţi. Ioan Maxenţiu[4] îi declară scrierile lui eretice, căci, deşi spune că se bazează pe ceeace a scris Ilarie de Pictaviu, Prosper de Aquitania şi fericitul Augustin, el scrie cu totul altceva decât aceştia şi nu mărturiseşte că Hristos Fiul lui Dumnezeu celui viu, răstignit în trup pentru mântuirea lumii, este unul din Sf. Treime.[5]

[1] Ep. 17, 18—21 in P. L. tom. 65.
[2] După L. Duchesne op. cit., pag. 62.
[3] In: Pro defensione Trium Capitulorum P. G., tom. 67.
[4] Ad. ep. Hormisdae responsio P. G. 86[1] col. 106 c.
[5] Ibid. col. 106 D. şi col. 107 A.

In scrisoarea sa către papa Hormizda, Possessor descrie, tendenţios, starea de spirit dela Constantinopol unde el sta, de nevoe, fiind exilat.[1] In această informaţie desigur că el vizează pe călugării sciţi, contra cărora va fi făcut şi propagandă, căci aceştia se îndârjesc contra lui, lucru ce se vede din „Responsio" a lui Ioan Maxentiu. Acesta demască pe Possessor, care era admirator al lui Faust de Riez, semipelagian,[2] ce nu mărturisea pe Hristos Fiul lui Dumnezeu, ca Unul din nedespărţita Sf. Treime şi era şi adversarul celor ce mărturiseau această credinţă (adică monahii sciţi).[3] Dacă Possessor nu adoptă formula scită, era socotit nestorian, aprins de focul ereziei şi nu de cel al credinţii, inducând lumea în eroare cu învăţăturile sale.[4]

Amic şi informator al papei Hormizda[5] având posibilitatea să cunoască, în deaproape, pe legaţii acestuia la Constantinopol şi aderent al unei teologii, ce nu putea admite formula Sciţilor, Possessor deveni duşman neîmpăcat al acelora şi fu, continuu, acuzat de erezie.

5. IMPĂRATUL IUSTINIAN I ŞI CĂLUGĂRII SCIŢI

Impăratul Iustinian ocupă un loc de frunte în istoria călugărilor sciţi.[6] Dorind unitatea religioasă a imperiului său, el găsea că unirea între partizanii celor două tendinţe: cea nestorianizantă şi cea monofizitizantă, s'ar putea face printr'o interpretare a hotărârilor sinodului dela Calcedon în sensul Sf. Chiril de Alexandria,[7] adică stăruind mai mult asupra unirii celor două firi în persoana Mântuitorului.

---

[1] El spune papei: arbitror vestram beatitudinem non latere quantis in constantinopolitana urbe Ecclezia insidiis — Thiel op. cit. ep. 115 din 18 Iulie 520.

[2] P. G. tom. 86_1 col. 112 B.

[3] Ibid. col. 96 D.

[4] ...suspirat namque idem Possessor non fidei (ut iste dicit) sed (ut veritatis decet) haeretica calore succensus... qui non Deo, sed erori dedita cordo fidelium aemulatione contristat, ibid.

[5] A se vedea şi scrisoarea lui Hormizda către Possessor P. L. tom. 63, col. 490—491 — despre care am vorbit mai sus.

[6] A se vedea în această privinţă şi A. Jugie art. Monofisism in Dictionnaire de Theologie catholique, par Vacant, Mangenot et Amann.

[7] Cf. Loofs op. cit. pag. 74.

Şi formula scită oferea posibilitatea unei asemenea încercări. Neuitând şi nesacrificând teologia Sf. Chiril, ba, dincontră, dându-i mare cinste, Iustinian se gândia că va putea menţine, cu adăogirea formulei scite, valoarea hotărârilor sinodului calcedonian cu privire la unirea celor două firi în persoana Domnului nostru Isus Hristos.[1]

După ştirile, ce avem, cu privire la atitudinea lui Iustinian faţă de călugării sciţi, şi care sunt din scrisori şi edicte imperiale, se pare că acesta a fost, la început, dacă nu ostil, în tot cazul nu tocmai prietin al călugărilor, ce veniseră din provincia dunăreană. Astfel în scrisoarea sa către papa Hormizda, din 29 Iunie 519[2] în chestiunea sciţilor cari trimiseră legaţi la Roma, Iustinian scrie papei, că a auzit că „quosdam nomine monachos" s'au dus la el şi menţionează şi numele lor.[3]

Aceştia vor să producă turburare în Biserică, deoarece formula lor nu există nici în hotărârile celor patru sinoade ecumenice şi nici în Epistola papei Leon I, ci e ceva nou.[4] Iată dar că Iustinian este, până acum, de acord cu punctul de vedere roman, în privinţa formulei scite. Dar în scurt timp el îşi va schimba atitudinea şi va deveni mai favorabil cauzei scite, lucru ce se şi observă în scrisoarea sa din Iulie 519,[5] unde el ia parte călugărilor sciţi. Aci Iustinian spune papei că şi Vitalian i-a scris, printr'un oarecare Paulian. Lucrul acesta era, desigur, de aşteptat, căci puternicul general scit nu-şi putea uita niciodată compatrioţii. Putem bănui chiar că Vitalian a contribuit, în mare măsură, la schimbarea atitudinei lui Iustinian faţă de călugării sciţi. Intr'adevăr, acesta din urmă intervine şi cere, prin scrisoarea menţionată mai sus, ca să se facă dreptate „celerrimo" acestor călugări şi să fie lăsaţi să plece dela Roma.

Aceste două scrisori ale lui Iustinian care diferă profund, ne lasă nejustificată bănuiala că s'ar putea ca prima să fie un fals roman, deoarece conţinutul ei exprimă, aşa de clar, doctrina romană pe care o patrona papa Hormizda,

[1] Cf. A. Harnak op. cit. pag. 416.
[2] Thiel op. cit. ep. 78.
[3] Ceeace am spus mai sus, când am descris pe legaţii sciţi la Roma.
[4] .. Vaniloquia ipsorum festinantium novitates Thiel op. cit. ep. 78.
[5] Thiel op. cit. ep. 89 şi P. L. tom. 63 col. 476.

precum şi ura contra călugărilor sciţi, consideraţi ca tulburători ai ordinei din Biserică. Numai astfel s'ar putea înlătura contrazicerea dintre aceste două scrisori, rămânând la cea de a doua, din Iulie 519, ca sigură a lui Iustinian şi care exprimă, în parte, atitudinea sa până la urmă în chestiunea scită.

Neprimind nici un răspuns dela papă, Iustinian îi scrie din nou la 15 Octombrie 519,[1] rugându-l să hotărască ceeace trebue primit şi ceeace nu trebue primit în ce priveşte credinţa, căci „quidam asserunt Christum Filium Dei Dominum nostrum, pro nostra salute carne crucifixum, unum de Trinitate debere praedicare". Iustinian înclina, din ce în ce mai mult, către doctrina scită.

In luna Decemvrie, anul 519,[2] papa Hormizda scrie legaţilor săi dela Constantinopol, printr'un oarecare Eulogiu, că însuş Iustinian i-a scris despre călugării sciţi. Acesta din urmă continuă a scrie papei la 9 Iulie 520,[3] şi la 31 August, acelaş an,[4] discutând formula scită, pe care o adoptă, mărturisind că Isus Hristos, născut din Fecioara Maria, este „Unus in Trinitate cum Patre Spirituque sancto", sau mai simplu: Unus ex Trinitate. In sprijinul acestei credinţe citează şi pe Fer. Augustin, doctorul Bisericii romane, căci doar scria papei şi prin aceasta putea să-l atragă mai uşor.

In scrisoarea din 9 Septemvrie 520,[5] găsim pe Iustinian definitiv atras la doctrina cristologică a sciţilor. N'a mai aşteptat răspunsul lui Hormizda, pe care doar de formă îl ceruse, căci el era aşa de puternic şi în cele bisericeşti, încât papa nu putea să spere prea multă atenţiune din parte-i. Deacum înainte cristologia scită va fi şi a lui Iustinian. Şi când nu vom mai şti nimic despre sciţi, din lipsă de informaţiuni, vom vedea pe Iustinian, impunând formula scită, prin edicte de ale sale.

[1] Thiel op. cit. ep. 99.

[2] Thiel op. cit. ep. 103. ... de personis Scytharum monachorum Justinianus vir illustris nobis scripsit.

[3] Ibid. ep. 120.

[4] Ibid. ep. 127.

[5] ...majestas ejus personam in Trinitate et ex Trinitate non infideliter credimus (dicere) ep. 139.

Intorşi dela Roma călugării sciţi par a trece pe planul al doilea al evenimentelor ce se vor fi desfăşurat în jurul cauzei lor, care isbutise, dacă nu la Roma, cel puţin — şi cu mai mult folos — în cercurile imperiale. La Constantinopol, după plecarea răutăcioşilor delegaţi romani, sciţii n'au alţi duşmani decât pe aceiaş achimiţi, pe cari îi vor reduce la tăcere numai forţa şi influenţa lui Vitalian şi în deosebi cea a lui Iustinian.

După publicarea faimoasei „Responsio" a lui Ioan Maxentiu, de care ne-am ocupat mai sus, nu se mai găsesc, după câte ştim, urmele unei acţiuni în care călugării sciţi să fie direct angajaţi. Poatecă moartea lui Vitalian, în Iulie 520, precum şi peripeţiile prin care trecuseră la Roma, le va fi luat din curajul de altădată.

Nu trebue însă să uităm faptul că puternicul Iustinian îşi însuşeşte formula şi doctrina lor cristologică. Rămânând oarecum în umbră stindardul sciţilor fu luat, din motive teologice şi politice de Iustinian, iscusitul tovarăş la domnie al împăratului Iustin I. Prin formula scită el speră să atragă mai uşor pe Severiani.[1]

Dela anul 521 până la anul 527 nu avem ştiri despre sciţi şi nici despre formula lor crestologică. Această lipsă de informaţii se explică prin aceea, că chestiunea lor revine acum numai în Orient ca o chestiune a sa proprie. După răspunsul lui Hormizda, în Martie 521, prin care nu se aproba formula scită, pentru motivul că nu trebue adăugat nimic la cele deja stabilite — aceasta era teza legaţilor — Occidentalii nu mai aveau motive de a se mai interesa de formula scită, pe care o socoteau înlăturată prin scrisoarea hotărîtă a papei.

Iustinian ajunge împărat în anul 527. In edictul său din acest an,[2] care fu ca un fel de proclamaţie către popor, noul împărat menţionează în treacăt, doctrina călugărilor sciţi când zice: σαρκωθέντος τοῦ ἑνὸς τῆς τριαδος θεοῦ λόγου... Tocmai acum când era singur şi complect stăpânitor al imperiului, Iustinian putea să întărească printr'un act cu autoritate imperială, ceeace susţinuse încă din anul 520.

---

[1] Cf. Victor Tonnensis, Chronicon. P. L. tom 68, ad an. 529. La fel şi G. Krüger art. cit. col. 662.

[2] Codex I. 1, 5. Ediţia Paul Krüger, Berlin 1877.

La conferinţa din 532—533, în care Iustinian vrea să împace ortodocşi cu monofiziţii severiani, se face aluzie la formula ce fusese altădată a călugărilor sciţi. Astfel monofiziţii zic că ortodocşii mărturisesc, că „dominum passum carne vel unum eum esse de sancta Trinitate", dar aceştia afirmă că aceasta este dreapta credinţă.[1]

Dacă în edictul din anul 527 formula scită nu este exprimată clar şi precis, în cel din 15 Martie 533, Iustinian o sancţionează ca obligatorie pentru ceice mărturisesc credinţa ortodoxă. In acest edict formula călugărilor sciţi este pusă în acord cu întreaga învăţătură trinitară şi cristologică. Sf. Treime rămâne Sf. Treime chiar dacă Unul din Ea s'a întrupat şi a suferit în trup, dar nu în esenţa sa divină.

Intre timp, călugării achimiţi trimiseră delegaţi la Roma, ca să raporteze despre felul cum se purcede în Orient, în chestiunile religioase.[2] Dar acolo nu mai era papă Hormizda, ci Ioan al II-lea, care va purceda faţă de formula scită, după placul lui Iustinian.

Auzind de delegaţia achimită aceasta trimite şi el la Roma pe Ipatie de Efes şi Demetrius de Filipi, ca să protesteze contra achimiţilor şi ca să ceară, în acelaş timp, papei Ioan II să recunoască învăţătura, că Unul din Sf. Treime a suferit în trup. Această învăţătură se poate opune lui Nestorie, crede împăratul. Papa trebuia să-i comunice părerea sa.[3]

O scrisoare, cu acelaş conţinut, era adresată de împărat şi Patriarhului Epifanie al Constantinopolului.[4]

Delegaţia lui Iustinian isbuti să convingă pe Ioan II să adopte învăţătura şi formula cristologică a călugărilor

[1] Codex I, I, 6 (De sancta Trinitate I, 1) şi Mansi VIII col. 975—977.

[2] Cf. Liberatus, Braeviarum cap. 20 P. L. tom 68. Col. 1036 C. Liberatus spune că achimiţii negau că Sf. Fecioară Maria este Născătoare de Dumnezeu şi că Hristos este Unul din Sf. Treime, ceeace tocmai legiferează Iustinian. A se vedea şi Liber Pontificalis. ed. L. Duchesne, vol. I. Paris, 1892 pag. 285.

[3] Codex, I, I 8; Mansi VIII, col. 795—796. A se vedea şi E, Amann art. Jean II în Dict. de Théologie catholique. Despre scrisoarea lui Iustinian în această chestiune vorbeşte şi papa Ioan II, în scrisoarea sa către senatorii şi bărbaţii aleşi ai Romei, cf. E. Schwartz op. cit. col. 206.

[4] Din 26 Martie 533 Codex 1, I, 6.

sciţi şi să excomunice pe călugării achimiţi,[1] pe care papa îi considera ca un fel de nestorieni.[2]

6. INCHEERE

Idealul unionist al lui Iustinian se realiză măcar în chestiunea scită, când şi Occidentul, aşa de îndârjit în timpul lui Hormizda, recunoştea formula că Unul din Sf. Treime a suferit în trup.

Impusă de împărat la tot imperiul doctrina aceasta va triumfa definitiv la Sinodul al V-lea ecumenic, care va anatematiza pe oricine nu va recunoaşte şi mărturisi τὸν ἐσταυρωμένον σαρκὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εἶναι, θεὸν ἀληθινὸν καὶ κύριον τῆς δόξης καὶ ἕνα τῆς ἁγίας τριάδος.[3]

Sinodul trulan (692) va condamna învăţătura teopashită. Dar această condamnare nu atinge formula scită, ci adaosul lui Petru Gnafeos, la Sfinte Dumnezeule, care afirmă că Dumnezeu a suferit în însăş esenţa sa divină. In formula scită se înţelege însă că Unul din Sf. Treime, Domnul nostru Isus Hristos, întrupându-se a suferit numai în trup, iar această suferinţă s'a răsfrânt şi asupra persoanei Sale, în virtutea comunicării idiomelor. Deci Isus Hristos nu este passibilis decât în condiţiunea sa de întrupat şi nu în concretul naturii sale divine. Acesta este sensul formulei scite, care nu poate fi acuzată de teopashism,[4] ceeace n'a făcut nici papa Hormizda, care n'a adoptat-o numai din motivul că părea o inovaţie faţă de cele deja stabilite, în ce priveşte cristologia.

Bănuiţi mereu de monofizitism, călugării sciţi se apărau mai ales prin pana confratelui lor Ioan Maxentiu, care declară că există două naturi, după unirea cuvântului cu trupul: ex quibus et in quibus subsistit una el singularis Christi persona.[5] Străine apoi foarte mult asupra alipirii

---

[1] Cf. Scrisoarea răspuns a papei Ioan II către împăratul Iustinian din 24 Martie an. 534. Jaffe op. cit. 884. Codex I, I, 8. P. L. 68 col. 17—20. Mansi VIII col. 979. E. Schwartz op. cit. col. 206. De ea menţionează şi Procopiu de Cesareea în De bello Gothico, cartea I. cap. 3, pag. 17. Ediţia de Bonn.

[2] Cf. Liberatus op. cit. col. 1036 C.

[3] Mansi IX, col. 384. Facundus de Hermiana op. cit. P. L. tom. 67, col. 56; B. spune că sinodul din anul 553, al V-lea ecumenic, a confirmat că Unul din Sf. Treime a suferit în trup.

[4] Walch, op. cit., pag. 352—3 consideră disputa teopashită mai mult o logomahie.

[5] Libellus contra Acephalos P. G. 86[1], col. 113 A.

confraţilor săi de hotărîrile sinodului calcedonian şi de teologia Sf. Chiril de Alexandria.

Prin aceasta, călugării sciţi par a influenţa mult în orientarea politicii religioase a lui Iustinian I, în sensul apropierii monofiţilor, prin teologia Sf. Chiril de Alexandria şi păstrarea hotărârilor sinodului dela Calcedon. Lucrul acesta este baza politicei religioase a împăratului Iustinian I şi este o cinste pentru aceşti călugări din îndepărtata Scythia Minor, că au însemnat ceva în timpul aprigelor lupte dintre monofiziţi şi ortodocşi, a căror apropiere o urmărea politica bisericească imperială.

Nu putem şti unde s'au format aceşti luminaţi călugări, originari din Scythia Minor, Dobrogea noastră. Neapărat că ei vor fi cutreerat toate centrele culturale creştine ale vremii, mai ales că provincia lor era în frecvente legături cu restul imperiului. Vor fi învăţat multe şi la Constantinopol, în jurul palatului imperial, care devenise un fel de cenaclu literar, unde se discutau cele mai subtile probleme teologice. Aici vor fi luat contact şi cu filosofia aristotelică, pe care o cultiva, acum, Leontiu de Bizanţ, teologul curţii lui Iustinian. Iar dacă Leontiu scitul s'ar identifica cu Leontiu de Bizanţ, primul scolastic, cum l-a caracterizat A. Harnack,[1] ar creşte, nemăsurat, prestigiul provinciei noastre dela mare.

Incercând să schiţăm istoria Călugărilor Sciţi şi a formulei lor teologice, am văzut marele răsunet ce a avut acţiunea lor în Biserică. Formula lor interesează cercurile bisericeşti ale vremii; ierarhi şi teologi cu vază se preocupă de ea şi o recunosc ca ortodoxă, iar împăratul Iustinian, aprobând-o şi impunând-o cu puterea sa imperială, crede că găseşte în ea un prilej de apropiere a monofiziţilor. Tot odată el are cea mai fericită ocazie de înjosire a papalităţii: Hormizda nu aprobă formula scită, dar Iustinian o aprobă şi isbuteşte ca să facă şi pe papa Ioan II s'o recunoască drept ortodoxă, punându-l astfel în contradicţie cu un papă precedent.[2]

Preotul VASILE GH. SIBIESCU

---

[1] Op. cit. pag. 404.

[2] Şi totuşi romano-catolicii susţin identitatea absolută de vederi a papilor.

INTRODUCERE IN TEOLOGIA DIALECTICĂ

De IOSIF E. NAGHIU

Protestantismul s'a născut ca o tendinţă de eliberare a spiritului uman de sub tutela dogmatică a Romei, dar avea în sine şi un germene de „anarhie". Indată ce a ajuns independent, a proclamat tradiţia ca inutilă, a înscris în istorie critica biblică şi a proclamat relativitatea dogmei. In critica ei a mers însă atât de departe, încât nu mai avea nici un criteriu şi nici o carte „autentică" pe care să-şi bazeze doctrina. Curentul liberal al teologiei protestante, născut din avântul spre libertatea gândirii, a început să falimenteze. Dupăce au distrus totul, trebuia să-şi construiască ceva; şi marii pontifi ai erudiţiei teologice, au început atunci opera constructivă. Pentru ei biserică era mintea lor, iar canoane erau propriile lor trăiri religioase şi propriile preocupări stiinţifice. Fiindcă trăirile religioase ale unui protestant oare care diferă de ale altuia — şi exegeza foarte personală a creştinismului diferă mult. Al doilea factor care contribue la diversificarea cugetării teologice protestante e varietatea preocupărilor şi a teoreticianilor în jurul cărora se grupează.

Teologia protestantă continporană are următoarele patru directive mai importante: 1. critică liberală, 2. neokantian-ritschliană 3. psihologică, 4. a istoriei religiilor sau a ştiinţei religiei.

1. Curentul critic liberal stă sub influenţa lui Schleiermacher. Principala preocupare i-o formează critica biblică. In general însă, admite concepţia humanistă idealistă a religiei, cu excepţia revelaţiei şi a dogmei cristologice. Revelaţia o sacrifică pentru puterea de pătrundere a raţiunei umane. Crede că raţiunea e superioară descoperirii. Chiar dacă vreunul face concesia de-a admite revelaţia, o trece prin filiera raţiunii sale. In Hristos vede întruparea raţiunii

pure (nu a celei divine), iar Sf. Duh îl considera ca o forță spirituală.

2. Curentul neokantian-ritschilian (numit așa după fondatorul lui, Albercht Ritschl) pleacă dela filosofia kantiană. Impreună cu filosoful dela Könisberg, constată că rațiunea umană nu poate ajunge la cunoașterea lumii transcedentale, pe care însă, rațiunea sa o postulează ca logic necesară. Lumea transcedentală nu e nici imaginabilă, căci imaginând-o îi atribuim proprietăți din lumea fenomenală. Singurul element cu ajutorul căruia putem ajunge la acest transcendent e credința, care se obiectivează în faptele morale. Chiar creștinismul îl face dependent de morală.

3. Curentul psihologist e reprezentat mai ales prin Rudolf Otto și Friderich Heiler. Preocuparea principală o tormează cunoașterea psihologiei religioase. Pleacă dela ideia de Dumnezeu, pe care o consideră ca înăscută. Prin contemplarea Divinității se poate ajunge la o mistică unire cu ea. E cea mai mistică dintre toate directivele protestante. Își are originea în clasicul misticism al lui Böhme. E combătut acest curent de celelalte nuanțe de protestanți, cu următorul argument: omul și Dumnezeu sunt două entități ontologice absolut dinstincte. Mistica prin faptul că vrea să rupă această barieră și să facă pe om să se înalțe la Dumnezeu și pe Dumnezeu să se coboare la om, neglijează, după critici, că absolutul nu poate colabora cu relativul.

4. Curentul istoriei religiilor sau al științei religiei, are ca punct central concepția istorică (precum adineori aveam concepția psihologică). Istoria e marea creatoare de valori. In aceste valori, omul trăește comunitatea cu Dumnezeu. Și curentul acesta admite misticismul, dar în proporții mult mai reduse.

In general, în teologia protestantă contimporană se înregistrează o criză. După părerea aproape unanimă a teologilor protestanți, această criză se datorește reflecției pe plan religios, a principalelor curente ale gândirii filosofice și științifice contimporane și faptului, că teologii voind să fie la acelaș nivel cu mentalitatea contimporană, au încercat să lase larg deschise geamurile doctrinei lor, spre a intra „spiritul vremii". Aceste curente sunt — 1.

raționalismul cartezian (pe care unii urmași în teologie l-au formulat în identitatea — suflet-rațiune), 2. imanentismul (părerea că lumea e condusă de cauze imanente, nu transcedente, 3. humanismul sau mai bine zis antropocentrismul, 4. empirismul științelor naturale, 5. relativismul istoric (părerea că istoria e determinată numai de cauze imanente ei și aproape exclusiv de cauze materiale).

Problema crizei din teologia protestantă preocupă în primul rând pe teologii protestanți. Dupăce o constată și îi găsesc originea, încearcă și soluționarea ei. Printre încercările de soluționare e și teologia dialectă. Intemeetorul acestui curent e Karl Barth.

Karl Barth s'a născut la 1886 în Basel. A studiat la celebrele facultăți de teologie protestantă din Berna, Berlin, Tübingen și Marburg. După terminarea studiilor universitare, în 1909 fu numit pastor-supleant în „Roma Calvinismului“ (Geneva). După 2 ani, ajunge pastor al comunității din Safenwil. Operele publicate în acest period îl fac celebru. In 1921 ajunge profesor onorar la Göttingen, iar mai târziu profesor ordinar la Facultatea Teologică a Universității din Münsterberg și apoi al celei din Bonn. Azi nu mai e cetățean german. A fost expatriat de noul regim din Germania. Noul regim cerea fiecărui funcționar de stat, să depună următorul jurământ — „Jur să fiu credincios și ascultător față de Führerul Imperiului și al poporului german, de a observa legile și de a-mi împlini conștiincios datoria profesională. Așa să-mi ajute Dumnezeu“. — Karl Barth a adăugat după cuvântul „să fiu ascultător“ — fraza — „în măsura în care voiu putea lua răspunderea, în calitatea mea de creștin evanghelic“. — Imediat a fost destituit și în locul lui s'a numit I. W. S. Schmidt. Consiliul profesoral n'a aprobat numirea. Studenții au protestat refuzând să audieze pe I. W. S. Schmidt. A protestat și Secretariatul European al Federației bisericilor. Asociația confesională a bisericii evanghelice germane n'a protestat. Era de părerea că jurământul prin faptul că are în text cuvântul „Dumnezeu“ — exclude orce opoziție față de creștinism.

Pe Barth încă l-au apărat câteva reviste (Reformierte Kirchenzeitung, Die Junge Kirche, etc.) dar au fost condamnate. El însuși a scris rectorului Universității din Bonn,

că dacă biserica are încredere în textul jurământului e dispus să-l semneze. Până azi nu s'a revenit încă. In prezent Karl Barth e cetăţean elveţian.

După scurta schiţare a vieţii, să încercăm a face o privire generală şi asupra operelor lui. Ca pastor, publică în 1917, împreună cu Thurneysen, un volum de predici — „Suchet Gott, so werdet ihr leben". — In 1919 publică o operă exegetico-doctrinară — „Der Römerbrief". — In această operă studiază şi gândirea dialectică a Apostolului Pavel (în afară de comentarea Epistolei către Romani). Aceasta e una dintre operele de căpetenie ale lui Barth. In 1925 publică — „Das Wort Gottes und die Theologie" şi „Die Auferstehung der Toten", iar în colaborare cu Thurneysen volumul de predici întitulat — „Komm, Schöpfer Geist". — In 1927 apare primul volum al Dogmaticei sale (până azi au apărut 3) întitulat — „Die Lehre von Wort Gottes. Prolegomena zur Christlichen Dogmatik".

Ideile lui Barth au creiat un adevărat curent teologic. Despre sistemul lui s'a scris o întreagă literatură. Sistemul lui a fost adoptat de o mulţime de personalităţi. Principalii „barthişti" sunt Eduard Thurneysen, Emil Brunner şi Friederich Gogarten.

Eduard Thurneysen s'a născut tot în 1886 şi tot la Basel. Ca şi Barth, după terminarea studiilor universitare e numit pastor. Spre deosebire de Barth însă n'a fost chemat la universitate. El e „practician" al teologiei dialectice (e pastor la Münster). A scris despre Dostojewski şi despre Ch. Blumhardt. Opera principală, cu care a urcat „Gradus ad Parnassum" e „Das Wort Gottes und die Kirche".

A treia personalitate importantă a teologiei dialectice e Emil Brunner. S'a născut la 1889, în Winterthur. A fost mai întâi profesor secundar în Anglia, apoi pastor în Obstalden. In 1922 ajunge privat docent la Zürich, iar din 1924, e titularul catedrei de teologie sistematică şi practică dela aceeaşi Universitate. Dintre operele mai importante cităm: Das Simbolische der Religiösen Erkenntnis 1914, Erlebnis, Erkenntnis und Glaube 1921, Die Grenzen der Humanitä-1922, Die Mystik und das Wort, Philosophie und Offenbarung 1925, Reformation und Romantik 1925, Religionsphilosophie Evanghelischer Theologie, 1926.

Ca al patrulea stâlp al teologiei dialectice citez pe Friederich Gogarten. S'a născut la Dortmund, în 1887. Ca toţi ceilalţi, după terminarea studiilor universitare ajunge pastor. Păstoreşte la Bremen, Stelzendorf şi Dondorf. In 1927 e numit docent la catedra de teologie sistematică a Universităţii din Jena (iar azi e profesor titular la aceeaş Universitate).

Dintre operele mai importante amintesc: Die Religiöse Entscheidung 1924, Von Glauben und Offenbarung 1923, Illusionen 1926, Ich glaube an den Dreieinigen Gott 1926, Teologische Tradition und Theologische Arbeit 1927, etc. A tradus în limba germană (însoţind şi cu comentarii) opera — „De servo arbitrio“ — alui Luther.

Periodicul teologiei dialectice e „Zwischen den Zeiten“. Apare din 1912. Are printre colaboratori, în afară de Karl Barth, pe Georg Merz, Chr. Kaiser, Rudolf Bultmann, Heinrich Barth, etc.

II

Vom încerca să schiţăm în linii mari, problemele esenţiale ale teologiei dialectice precum şi raporturile ei cu protestantismul în sânul căruia s'a născut (cu protestantismul ortodox în special de nuanţă calvină) şi vom încerca apoi să judecăm unele teze şi din punct de vedere ortodox.

Teologia dialectică, încearcă să alcătuiască un „sistem teologic“ asemănător sistemelor filosofice. Autorii teologiei dialectice (ca şi ai multor „sisteme filosofice“) sunt tot germani, deci obişnuiţi să gândească în sistem. Cum însă sistemul teologiei dialectice vrea să fie ştiinţific, prima întrebare logic necesară e următoarea: care e obiectul teologiei? E necesar să-şi pună această întrebare, fiindcă obiectul şi delimitarea lui sunt absolut necesare pentru construcţia sistemului. Răspunsul la această primă întrebare e negativ. Obiectul teologiei nu se poate delimita, aşa cum delimităm obiectul unei ştiinţe pozitive. Nu e ceva stabil şi cognoscibil (în sensul kantian), ci e ceva mobil, ceva în devenire,[1] ce se descoperă rând pe rând, dar niciodată în mod definitiv. Obiectul teologiei ar fi revelaţia divină, dar nu revelaţia în sine ca act istoric, ci cu totul altceva.

[1] Thurneysen — Das Wort Gottes und die Kirche, pag. 212.

Faptul că prin revelaţie se dovedeşte că Dumnezeu nu e absolutul „pătruns de sine însuşi", ci se descopere oamenilor. Fără această descoperire n'ar exista teologia (şi natural nici religia). Descoperirea în forma cea mai completă o găsim în Biblie. După Barth, Biblia nu conţine numai cuvântul lui Dumnezeu, ci în ea însuşi Dumnezeu e care vorbeşte omenirii. Plecând dela această premisă, se exclude critica biblică. Insuşi barthianismul s'a născut din tendinţa de a elimina importanţa prea mare pe care o atribuiau protestanţii factorului uman în religie şi de-a restabili teocraţia religioasă. Ca să satisfacă această dorinţă, face deosebire între faptul istoric şi cel metaistoric, între Isus cel răstignit şi Isus cel revelat. Pe Isus îl plasează deasupra istoriei şi nu în istorie. Această teorie interesantă e în contradicţie cu dogma cristologică.

In afară de Sf. Scriptură, teologia mai are doi componenţi: Biserica şi credinţa. In această analiză a obiectului teologiei pune credinţa la urmă, dar îi dă cea mai mare importanţă. Teologia o bazează pe revelaţie, iar la revelaţie nu se poate ajunge decât prin credinţă. Ştiinţa teologică o împarte în 4 discipline — 1. *Exegeza,* bazată în primul rând pe interpretarea filologică şi cât mai literară a textului. Prin această regulă barthianismul pare a se contrazice. El s'a născut din interpretări subtile şi cere interpretări literare. 2. *Critica biblică* o supune ideii că Scriptura e revelată. Nu-i acordă libertate multă, fiindcă a abuzat înainte de libertate, ciuntind Biblia şi formulând, atâtea şi atâtea teorii negative despre ea. 3. *Dogmatica* al cărei obiect e explicarea revelaţiei. Spre a ajunge la explicare, dogmatistul trebue să ţină seamă de părerile spiritelor mari din trecutul creştinismului. Această indicaţie pentru teologia sistematică înseamnă că protestantismul începe să se convingă de faptul, că interpretarea individualistă, cu tendinţă de originalitate, poate fi interesantă, dar nu e admisibilă şi nu e nici logic să fie metodă teologică. 4. *Omiletica* e cea mai importantă disciplină a teologiei practice. Ea studiază felul cum trebue să vorbească un predicator, ce anume să spună şi mai ales ce izvoare să utilizeze. Dupăcum am văzut din biografii, toţi fondatorii teologiei dialectice au fost un timp oarecare şi pastori. In

acest timp s'au convins de importanța predicei. Peste tot în protestantism predica e foarte apreciată și nu fără dreptate. Ea e și elementul esențial al misionarismului. Misionarismul îl consideră calea prin care Sf. Duh pregătește în inimile oamenilor sălașul harului.

Privită din punct de vedere eshatologic, teologia dialectică marchează un progres față de celelalte doctrine protestante. E un progres însuși faptul că se poate vorbi despre o eshatologie în cadrul protestantismului. Pe când alte doctrine protestante considerau eshatologia ca o mitologia cu valoare istorică pentru epocele trecute, teologia dialectică o consideră o trăsătură caracteristică permanentă creștinismului, căci în mod logic ne putem pune întrebarea. — Dacă revelația decurge din absolut, nu cumva duce spre absolut? Credinciosul își ajunge scopul în lumea aceasta, sau numai în transcedent? Teologia dialectică, spre deosebire de alte doctrine protestante, constată că chiar și prin revelație perspectiva Absolutului n'a ajuns încă transparentă. Susține că orice cunoaștere teologică e indirectă. Ne îndrumă numai spre ceva deosebit de gândirea umană și eshatologie, căci depinde de speranță și de credință.

Incadrată în evoluția spiritului, teologia dialectică e influențată de filosofia dialectică alui Hegel. In filosofia hegeliană, dialectica e metoda prin care rațiunea umană ajunge să domnească peste realitatea irațională. Tehnica metodei dialectice, constă în a armoniza contrariile. Față de un fapt dat — teza — avem contrarul antiteza — și din unirea lor rezultă sinteza. De exemplu avem teza: existență, și antiteza: inexistență. Nu se exclud, ci formează al treilea termen, sinteza, care e noțiunea de — devenire. Pe această metodă se bazează materialismul istoric alui Marx. Metoda dialectică a teologiei e tot o influență hegeliană. Ea constă însă în prevederea faptului că revelația nu e un adevăr demonstrabil, căci baza ei e tot în ea însăși. Logosul lui Dumnezeu despre el însuși, e ceva cu totul diferit de rațiunea umană și chiar contrazice legile acestea. Omul vorbește despre subiectul acestei revelații, dar o judecă cu totul după alte elemente. Vorbind în spirit kan-tian, omul — care trăește în lumea fenomenală — vorbește în limbaj fenomenal și pe baza lucrurilor din lumea fenomenală, despre lumea nume-

nală. Omul prin aceste opintiri ale intelegenței lui nu ajunge să cunoască transcedentul. Il cunoaşte numai cu ajutorul dialogului dintre el și Dumnezeu. Acest dialog e obiectivarea revelației. (De aci şi numirea de teologie dialectică). Ca să arătăm în spirit hegelian felul cum concepe Barth procesul dialectic al religiei putem scrie — teza — Dumnezeu, antiteza — om, sinteza — revelația=religie=teologie. Intre termenii procesului dialectic, coboară prea jos pe om. Il identifică cu păcatul. Măreşte pedepsele pe cari le dă Dumnezeu oamenilor şi nu relevă sentimentul nobil al omului. Nu relevă nici pe Maica Domnului. Faptul că Dumnezeu s'a încărnat şi cere ca şi omul să se îndumnezeească, contrazice această teorie barthiană. Teologia dialectică dispreţueşte cu totul pe om şi scoate în relief numai un Dumnezeu despot şi crud. Stabilind acest raport se poate foarte uşor ajunge la concluzia că creştinismul e religia fricei, ceeace e cu totul strein creştinismului (care e religia iubirii).

Neadmiţând posibilitatea ascensiunei omului spre Dumnezeu, nu admite nici sf. taine. Crede că ele înseamnă a pune pe acelaş plan divinul cu umanul, a stabili continuitate acolo unde Divinitatea a stabilit discrepanța peste care nu se poate trece.

Nu admite prezența mistică alui Hristos în Sf. Taine. Numai prin Sf. Duh se poate ajunge la mântuire. Doctrina despre a treia persoană dumnezeească, a reprezentanţilor teologiei dialectice, privită din punct de vedere ortodox, apare heterodoxă. In capitolul despre Sf. Treime din „Dogmatica" lui Karl Barth, spune principiar că admite crezul trinitar al Catechismului de Heidelberg, al mărturisirii de credinţă alui Helvet şi a „Instituţiilor lui Calvin" (în toate aceste „crezuri" protestante se admite teza ortodoxă despre Sf. Treime).

In alte capitole, vorbind despre har, ajunge să dentifice pe Sf. Duh cu harul divin. Il crede mijlocul princare putem ajunge la mântuire.

Privit în general, barthianismul apare în istoria doctrinelor protestante ca o încercare de a combate extrema raţionalistă şi pentru a combate antropocentrismul care începea

să fie tot mai pronunţat. Din aceeaş tendinţă a apărut în protestantism şi metoda exegetică „Formgeschichte". [1]

Noua metodă consistă în descoperiri în trecut, că e vorba de-a restitui un „stil" şi a-l explica.[2] Din inspiraţie fac dogma esenţială. Referitor la revenirea la tradiţie a acestor exegeţi, Culman dă următoarele explicaţiuni: era necesară revenirea la tradiţie, fiindcă fără tradiţie e un mare hiatus în istoria creştinismului. Hiatusul e cauzat de faptul că între epoca în care a propovăduit Isus şi aceea în care au apărut Evangheliile, e un period în care nu exista încă „o viaţă alui Isus".

Această nouă metodă exegetică nu e metoda teologiei dialectice. Exegeţii W. Bousset, Herman Gunkel, Deissmann, Dibelius, etc., nu sunt în acelaş timp şi adepţi ai teologiei protestante. O menţionez numai pentru faptul că rezultă dintr'o tendinţă comună de a combate liberalismul prea exagerat, care a cauzat actuala „criză" (în sensul de distrugere a „teologiei protestante" şi de formare a „teologiilor protestante").

Teologia dialectică în această tendinţă nobilă a ei a ajuns la cealaltă extremitate. Din tendinţa de-a combate antropocentrismul exagerat, a ajuns să reducă elementul uman mult mai jos decât ar fi normal. Religia a numit-o dialogul lui Dumnezeu cu omul, dar omului nedându-i posibilitatea ascensiunei spre divin, o transformă în monologul lui Dumnezeu. Privită din punct de vedere ortodox, teologia dialectică are multe erori dogmatice; totuşi ea înseamnă un progres în lumea protestantă.

IOSIF E. NAGHIU

---

[1] Jean Bazuzi: Le probléme de la forme et l'exegèse contemporaine; în cartea „Problémes d'histoire des religions, din colecţia „Nouvelle Encyclopedie philosophique", pag. 53—110.

[2] Prin stil înţelege un fapt sociologic şi constă în a reconstitui cadrul biblic. Pentru aceasta nu ajung numai izvoarele scrise, ci exegetul are nevoie şi de tradiţie. Primul care menţionează acest fapt e V. Bousset în lucrarea Kyrios Christos, apărută în 1913.

MIŞCAREA LITERARĂ

L. Dennefeld: HISTOIRE d'ISRAËL ET DE L'ANCIEN ORIENT. Librairie Bloud et Gay. Paris 1935.

In seria „La Bibliothèque Catholique des Sciences Religieuses" a apărut această carte însemnată a prof. L. Dennefeld, titularul catedrei de Vechiul Testament la Facultatea de Teologie din Strasbourg.

Istoricul asiriolog, în cele 218 pagini aruncă lumină deplină asupra timpurilor şi împrejurărilor în cari s'a desfăşurat viaţa atât de curioasă a poporului iudeu până la venirea Mântuitorului. Istoria este împărţită în capitole scurte, presărate din loc în loc cu texte biblice bine alese.

Este o adevărată apologie a Vechiului Testament împotriva atacurilor puternice ale protestanţilor.

In toate timpurile Biserica a trebuit să apere Vechiul Testament de atacurile gnosticilor de tot felul. Vechiul Testament este „marea înşelătorie", scria protestantul Delitzsch într'un pamflet din 1921, iar A. Harnack în opera sa „Marcion" scrie: In secolul al II-lea era o greşală să arunci Vechiul Testament, pe care Biserica a avut dreptate s'o înlăture; în sec. XVI-lea păstrarea lui era o necesitate fatală de care Reforma nu putea încă să scape; dar a-l mai păstra în protestantism ca un document canonic după sec. XIX, însemnează o paralizie religioasă şi bisericească.

Patriarhii din Vechiul Testament au fost consideraţi ca personificări etnice, iar viaţa lor miraculoasă ca produsul unei imaginaţii poetice.

Toate acuzaţiile raţionaliştilor extremişti sunt combătute în cuprinsul cărţii cu multă măestrie şi erudiţia autorului face să se spulbere tot ceeace nu se întemeiază pe fapte istorice şi pe ultimile descoperiri arheologice.

Fiecare capitol îşi are bibliografia. Printre ultimile lucrări ce se scriu pentru apărarea Vechiului Testament şi pentru aprecierea lui în adevărata lui valoare moral-religioasă, istoria prof. L. Dennefeld ocupă loc de frunte.

IOAN FAUR

N. Iorga: BYZANCE APRÉ BYZANCE, Bucureşti 1935, VIII° 272 pag. 33 fr.

E cel mai recent rod al ostenelelor dlui Iorga, o încoronare a celor 3 volume despre istoria vieţii bizantine. Cu spiritul larg de cuprindere şi cu bibliografia complectă a problemelor, cum numai

dl Iorga ştie s'o facă, această carte arată tradiţia de cultură şi politică bizantină pe care au urmat-o Domnii români în întreg orientul, după căderea Imperiului la 1453. Supravieţuirea culturii şi spiritului bizantin în întreg orientul încă aproape 3 veacuri se datoreşte neîncetatelor ajutoare date de Domnii români prin întreg orientul, susţinând cu banii lor şcoalele şi bisericile şi clerul din cele mai mari centre bizantine. De aceea are drept dl Iorga să vorbească de „imperialismul bizantin realizat de Domnii români" şi de „patronajul prin Domnii români al bisericii şi civilizaţiei bizantine". Aşa încât înainte de schimbarea bizantinismului în naţionalism grec, noi am închis capitolul ultim din glorioasa istorie şi cultură bizantină.

Iată esenţa acestei importante opere a dlui Iorga. T. B.

Protoiereu Pavel Svetlov: ÎNVĂŢATURA CREŞTINA ÎN EXPUNERE APOLOGETICA. Traducere de profesorii universitari Ic. st. *Serghie Bejan* şi *Constantin N. Tomescu.* Volumul I. Chişinău. Tipografia „Tiparul Moldovenesc" 1935. Pagini 648. Cu adausul: CE SĂ CETIM ÎN TEOLOGIE? Pag, 116. Preţul 250 Lei.

Traducerea şi apariţia acestei opere monumentale în tipare româneşti prezintă semnul unui adevărat eveniment în literatura noastră teologică. Tezaurul ortodoxiei ruseşti s'a deschis şi anterior literelor române. Dar cu opera aceasta s'a atins o culme, de pe care privirea şi cugetarea noastră se întreabă mirate: cum se poate ca un popor cu o literatură profană celebră şi cu o literatură teologică aşa de avântată, să se prăbuşească atât de uşor în prăpastia comunismului revoluţionar şi ateu?

O, cât de nestatornic este sufletul slavului şi ispitit de extreme! Din gloria unei culturi care a cucerit admiraţia lumii întregi cade, ca să-şi cucerească altă celebritate diametral opusă celei dintâi. Şi totuşi nu e de crezut, ca acelaş spirit, slav, să aibă o dublă conştiinţă. Unul este spiritul care a înălţat ortodoxia rusă şi *altul* este spiritul care stăpâneşte astăzi, vremelnic, Rusia. Fals zis Rusia, căci „Rusia" în prezent nu există. Există U. R. S. S. Rusia a fost desfiinţată. Când va înţelege marele popor al Ruşilor măcar acest adevăr elementar?... Dar ce va mai aduce viitorul, Dumnezeu ştie.

Fapt e, că literatura noastră teologică se îmbogăţeşte cu o lucrare de o calitate superioară. Mulţi au fost, cari mai anul trecut, când s'a anunţat traducerea şi tipărirea ei, erau îndoelnici asupra valorii ei. Totuşi era titlul atât de cuprinzător şi traducătorii, cunoscuţi ca figuri proeminente în lumea teologilor Bisericii noastre, cari făceau ca lucrarea să fie aşteptată cu multă nerăbdare.

Acum trebue să mărturisim cu seninătate, că aşteptările nu ne-au fost înşelate, nici în privinţa cuprinsului, nici în privinţa artei grafice sau a preţului şi mai puţin în privinţa traducerii.

Cuprinsul este înainte de toate o expunere a dogmaticei ortodoxe, cu o introducere, partea I, asupra izvoarelor ştiinţei religiei

ortodoxe, despre revelaţiunea naturală şi supranaturală, revelaţiunea şi raţiunea, sf. Scriptură şi sf. Tradiţiune, cu lămurirea noţiunilor despre dogmă şi dogmatică (p. 312). Apoi partea II. Doctrina despre Dumnezeu în sine, Unul în fiinţă şi întreit în persoane (p. 377). Partea III. Dumnezeu în raport cu lumea: cosmologia, antropologia şi providenţa divină (p. 648), — cu adausul: Ce să cetim în teologie? în care avem un catalog al literaturii apologetice, cu 1820 numere, din limbile: rusă, germană, franceză şi engleză, apărută între anii 248—1906. — Restul doctrinei creştine va urma în volumul al doilea ce va apare în vara acestui an.

Paralel cu expunerea dogmatică, făcută destul de succint, se face şi cea apologetică, dar amplu, cu răgaz şi cu desăvârşită pricepere. Aceasta se pare că e laturea cea mai însemnată, cea mai folositoare şi mai atrăgătoare din toată lucrarea, fiind o continuă plimbare între revelaţie şi istorie, între ştiinţă şi filosofie, între viaţă, Biblie şi natură. Nu întâlnim o expunere rece şi didactică, ci una vie, caldă, plină de artă şi de simţ religios. Mai ales simţ religios. Deşi cetim o carte care în privinţa cuprinsului este cunoscută de mai nainte, fiind vorba de doctrina creştină, totuşi lectura ei are farmecul şi atracţia unei cărţi originale. Soliditatea argumentărilor şi bogăţia analogiilor nu sunt cu nimic mai prejos de puterea descriptivă a autorului, iar haina tipăriturii în care s'a îmbrăcat cartea, este mai presus de orice laudă.

Nu mai puţin merit şi-au dobândit traducătorii ei, cari trecând peste ostenelele unei munci îndelungate, ne-au dat o traducere care nu a diminuat cu nimic frumuseţea şi farmecul originalului.

Evident, o lucrare ca *Invăţătura creştină* trebue să aibă în literatura şi viaţa Bisericii noastre un rol înviorător. Lâncezeala şi răceala care a cuprins pe prea mulţi din fiii ei în cunoaşterea şi propvăduirea dogmaticei creştine, are ocazia să dispară şi să cedeze spiritului viu şi înarmat cu toată puterea argumentaţiilor biblice, istorice, naturale şi raţionale, pe care ne-o îmbie cu prisosinţă, contra unui preţ destul de modest, în traducerea românească a distinşilor profesori S. Bejan şi A. S. Tomescu dela Facultatea teologică din Chişinău, învăţatul protoiereu Pavel Svetlov, fost profesor la Universitatea imperială sf. Vladimir din Chiev.

Prot. Sergiu Bulgakov: DOGMA EUHARISTICĂ trad. de Pr. *Paraschiv Anghelescu.* Ed. Pavel Suru, Bucureşti, 1936, pag. XIV+98, 60 Lei.

Deodată cu substanţialul articol al părintelui D. Stăniloae publicat în numărul de sf. Paşti al Telegrafului Român din Sibiu, prin care ne face cunoscută gândirea protoiereului S. Bulgakov asupra misterului Dumnezeeştii Euharistii, părintele Par. Anghelescu, apreciatul colaborator al revistei Biserica Ortodoxă Română, ne-o prezintă într'o frumoasă traducere din limba rusă.

Dogma Euharistică este precedată de o prefaţă în care traducătorul anticipă câteva preţioase lămuriri critice asupra subiectului

în general şi asupra noţiunilor întrebuinţate în limba noastră liturgică pentru a exprima taina sfintei Cuminecături.

Profund şi subtil apoi, păr. Bulgakov îşi desfăşură studiul asupra sfintei Euharistii. Nu încape nici o îndoială că pâinea şi vinul prin prefacere devin trupul şi sângele Mântuitorului. Dar care trup şi care sânge? Biserica romano-catolică la sinodul tridentin, pe baza teologiei tomiste, a decretat dogma transsubstanţierii, acceptată fără discuţie de mulţi şi dintre teologii ortodocşi. Pe temeiul acestei dogme, în pânea şi vinul transsubstanţiat este trupul şi sângele fizic al Mântuitorului. Credinţa aceasta a dus la materialismul euharistic, care nu se justifică nici prin textele sfintei Scripturi, nici prin mărturiile tradiţiei patristice ale Bisericii ecumenice. La fel, neîndreptăţită se prezintă şi teoria protestantă despre impanaţiune. Amândouă concepţiile, situându-se pe un plan material, au înţeles şi tălmăcit greşit misterul euharistic. Deoarece prefacerea sfintelor Daruri nu este o lucrare fizică, ci una metafizică. O materie nu se poate preface în altă *materie*. In taina sfintei Cuminecături nu ne aflăm în lumea fizicului, ci în lumea misterului şi a spiritului. In chipul pânii şi al vinului nu trebue să căutăm pe Hristos dinainte de înviere, ci trupul Lui transfigurat sau preamărit de după înviere. Problema transpunerii pânii şi al vinului în trupul şi sângele lui Isus nu este o problemă cosmologică, cum a înţeles-o teologia catolică, pe baza filosofiei aristotelico-tomiste (cu accidenţele şi substanţele ei) şi protestanţii, ci una hristologică, cum au înţeles-o sfinţii Părinţi ai Bisericii pe temeiul textelor biblice. Isus Hristos după înviere a dobândit un trup spiritual, transfigurat, care poate lua şi aparenţe sau forme văzute şi pipăite. El cu toate că se arată ucenicilor după înviere, acum nu mai aparţine trupului pământesc, ci *trupului duhovnicesc*. Acesta este trupul şi sângele euharistic. Cu acest trup ne împărtăşim noi cu adevărat în forma sau sub chipul pânii şi al vinului, cari elemente naturale fiind, nu sunt şi nu pot fi transsubstanţiate în altă materie, ci păstrându-şi aspectul lor cosmic sunt transpuse în trupul şi sângele Mântuitorului, adică sunt *îndumnezeite*.

Părintele P. Anghelescu a făcut bun lucru când a tradus acest studiu menit a ne deschide ochii, pentru a nu cădea în abuzurile materialismului euharistic în care au căzut bisericile apusului.

⁂

Pr. Dr. Nicolae Terchilă: IDEI DE FILOSOFIE RELIGIOASĂ LA VLADIMIR SOLOVIEFF. Tip. Arhidiecezană, Sibiu 1936, pag. 95, 30 lei.

Deşi în prezent Rusia nu există ca stat naţional-creştin, totuşi ideile naţional-creştine ale gânditorilor ruşi cutreeră întreg rotogolul pământului. Se pare că revoluţia comunistă, în diametrală opoziţie cu planurile sale, a reuşit să deslănţuie revoluţia spiritului pravoslavnic, aşa încât lumea întreagă, dar mai ales Apusul creştin din ce în ce este tot mai îmbibat de ideile şi credinţele Răsăritului ortodox.

In România, deşi stat vecin cu Rusia, cugetarea filosofică şi

religioasă a ruşilor înţelepţi pătrunde mai mult pe căile Apusului, decât direct. Dela o vreme chiar se pare că suferim o adevărată năvală de literatură teologică străină sau prietenă, alăturea de care literatura noastră teologică se apropie destul de smerită.

Părintele N. Terchilă este un bun cunoscător şi harnic răspânditor a chestiunilor de filosofie religioasă pe cari le-au ridicat acasă, sau le ridică în diaspora, misionarii ortodoxiei ruseşti. Sfinţia Sa publică acum lucrarea ce cuprinde miezul ideilor din filosofia religioasă alui Vl. Solovieff. După ce schiţează viaţa filosofului, se ocupă de metafizica şi misticismul lui Solovieff, care e aşa de aproape de învăţătura ortodoxă a Bisericii (despre rugăciune, jertfă, milostenie, post, problema răului, revelaţie, sf. Taine, Biserică, stat, societate); stabileşte raportul dintre misticismul lui V. Solovieff şi al lui Meister Eckehardt, ca apoi să termine cu fazele ultime ale evoluţiei la care a ajuns gândirea lui Solovieff cuprinsă în cele „Trei dialoguri", cu viziunile lui apocaliptice asupra destinului lumii şi al oamenilor.

De încheiere conclude că filosofia religioasă alui Solovieff este deplin încadrată în creştinism şi în logica sfinţilor Părinţi, aşa încât reprezintă o sănătoasă concepţie de orientare a cugetării contimporane în tainele adânci ale problemelor vieţii.

Filosofia religioasă alui Solovieff este o adevărată apologie a învăţăturilor şi tainelor Bisericii. De aceea cunoaşterea ei este pe cât de folositoare, pe atât de mulţumitoare. IL. V. FELEA

BIBLIOLOGIA IN INVĂŢĂMÂNTUL UNIVERSITAR DIN ROMÂNIA, de *I. Crăciun.* — Biblioteca bibliologică Nr. 1. Cluj, Tip. Cartea Românească, 1933, pp. 26.

Titularul conferinţei de bibliologie dela Universitatea din Cluj a inaugurat o bibliotecă pe cât de interesantă pe atât de importantă pentru evoluţia noastră culturală. Primul ei număr este însăşi lecţia dsale de deschidere ţinută la Facultatea de litere şi filosofie din Cluj.

In cadrele nouei ştiinţe dsa fixează problemele cari vor forma obiectul studiilor pe cari le va urmări: 1. Istoria cărţii în general, a cărţii româneşti în special, obiectul Bibliologiei propriu zise. 2. In cadrul Bibliografiei vor fi studiate publicaţiile bibliografice mai importante din apus şi se va stabili o metodologie unitară a Bibliografiei pentru România. 3. Biblioteconomia va cuprinde istoria bibliotecilor noastre şi a celor mai importante din străinătate. 4. Bibliothecografia, care se ocupă cu descrierea exterioară a arhitecturii şi a mobilierului unei bibliotoci.

ACTIVITATEA ŞTIINŢIFICĂ LA UNIVERSITATEA REGELE FERDINAND I DIN CLUJ IN PRIMUL DECENIU 1920—1930, de *I. Crăciun.* Biblioteca bibliografică Nr. 3, Cluj, Tip. Cartea Românească, 1936, pp. 321.

In toamna anului 1919, când s'a deschis Universitatea Daciei superioare, un strigăt de alarmă a izbucnit din pieptul asupritorilor

de ieri. Era glasul foştilor profesori ai universităţii ungureşti din Cluj, cari în numele culturii apelau la toate universităţile lumii spunând: „Protestăm împotriva... acestei crime... comise împotriva Universităţii noastre", care a apucat pe mâna unui „popor inferior în cultură", care dacă „ne-ar egala în cultura morală şi intelectuală, cum e cazul cu Universitatea din Strassbourg, unde un mare popor civilizat a venit să schimbe pe vechiul proprietar... ne-am resigna".

O desminţire zdrobitoare a acestei afirmaţii şovine au adus serbările jubilare ale Universităţii din Cluj din anul 1930. Expoziţia aranjată cu ocazia acestor serbări asupra activităţii din primul ei deceniu de existenţă, a dovedit mai mult decât egalitatea: superioritatea noastră de ieri. Spicuim câteva date: Universitatea Românească a publicat în primul ei deceniu 5166 cărţi şi articole, 46 periodice şi 549 diverse, pe când cea ungurească în cel mai fecund period al ei (1903—1913) abia 2106 articole şi cărţi şi 17 periodice. Şi mai elocventă este comparaţia între publicaţiile în limbi străine, cari după părerea autorului arată superioritatea culturală. Profesorii universităţii româneşti au publicat în 10 ani 117 cărţi şi 1720 articole în limbi străine, cei ai celei ungureşti în cei 45 ani de existenţă 143 cărţi şi 1237 articole. Cifrele vorbesc.

Dl I. C. nu putea face un serviciu mai bun propagandei noastre naţionale, decât prin această expunere bibliografică. Nu mai vorbesc de valoarea ştiinţifică a lucrării, care rămâne un izvor bogat de orientare ştiinţifică.

*

PROTOPOPUL BRATU BAIUL (1760—1831) şi FIUL SĂU NICOLAE — „COCONU BAIU" — 1782—1855], de *Candid C. Muşlea*. Extras din rev. „Ţara Bârsii", Tip. „Unirea", Braşov 1936, pp. 87.

Harnicul Preot C. Muşlea, profesor la liceul „A. Şaguna" din Braşov, a făcut un lucru dintre cele mai folositoare înfăţişându-ne două figuri cari au jucat un rol important în viaţa culturală şi naţională a Românilor din Ţara Bârsei. Primul, protopopul, a fost o personalitate plină de energie veşnic în luptă cu Saşii pentru respectarea drepturilor naţionale şi a prestigiului Bisericii ortodoxe. „Deştept dela natură, el a lăţit religiositatea şi moralitatea, a înfiinţat o şcoală poporală, la care părinţii din Bran şi din alte părţi îşi aduceau copiii la învăţătură". Pe unii îi îndemna să se facă cărăuşi, pe alţii negustori, dându-le el însuşi bani pentru aceasta, a zidit şi o biserică în satul natal, pe spese proprii.

Al doilea, Nicolae, fiul, a fost advocat şi într'o vreme secretarul Consistorului din Sibiu. Bine situat de acasă, fire „de vagabond" — cum îl caracterizase magistratul Braşovului — îşi găsea plăcerea în a zădărnici planurile Saşilor şi a proteja pe Români mergând cu jalbele sale până la Viena, pe spese proprii. Pe cei cu dare de mână îi îndemna să-şi ducă copiii la şcoli, pe mulţi îi înscria personal la şcoli, în special la cele din Blaj.

*

AXIOMATICA UNEI FILOSOFII CREŞTINE, de *Şerban Ionescu*, prof. univ. Bucureşti. Extras din revista „Studii Teologice", anul V Nr. 1. Bucureşti, 1936.

E o încercare de fundamentare a unei filosofii creştine. Atât filosofia umană cât şi cea religioasă creştină urmăresc cunoaşterea realităţii şi încearcă să afle ultimul principiu explicativ al existenţei, folosind în parte aceleaşi metode de investigaţii. Cea de a doua mai întrebuinţează în plus şi revelaţia divină pe lângă raţiune, iar procesul de cunoaştere merge dela credinţă spre raţiune, pe când a celei dintâi dela raţiune spre credinţă. In acest drum îşi găsesc şi puncte comune. Insăşi noţiunea Divinităţii în multe concepţii ale filosofiei umane e considerată ca singurul principiu explicativ posibil al existenţei. Singura deosebire e doar că metafizica umană şi această soluţie o priveşte ca ipotetică, pe când pentru cea creştină e categorică. Metoda de cercetare a celei dintât rămâne cunoaşterea raţională şi experimentală, pe când cea de a doua mai adaugă şi intuiţia izvorîtă din credinţă.

Dar şi celelalte ramuri ale filosofiei umane datoresc mult religiei prin rezultatele la care au reuşit să ajungă. In acest sens morala creştină e mult superioară celei filosofice atât printr'un număr de valori superioare cât şi prin realizările practice pe care le-a înfăptuit; sociologia creştină a adus transformări radicale în constituţia organismului social, pedagogia creştină prin principiile sale a fost o puternică convertitoare de suflete. Şi în general cultura umană nu se poate înţelege fără suflul creştinismului.

Dl Ş. I. ne promite o lucrare de proporţii mai vaste, în care să coordoneze într'un sistem toate aceste adevăruri, fundamentându-le pe un bogat aparat documentar istoric. O aşteptăm cu justificată încredere.

Prof. L. BOLOGA

Econ. Petru Gh. Savin: CHIPURI SFINTE. — Biblioteca pentru suflet Nr. 1 — Tip. Gh. Ionică, Galaţi 1936. Pag. 32. Lei 4.

Cel dintâi număr din noua bibliotecă: „Biblioteca pentru suflet", care apare la Galaţi.

Ca număr începător, broşura pr. Gh. Savin apare în chip satisfăcător. Acest lucru se poate spune şi cu referire la formă, ca şi în privinţa fondului. Formatul te atrage, hârtia fină trădează o organizare calculată, iar tiparul place ochiului. In raport cu aceste calităţi tehnice, suma de 4 Lei reprezintă un preţ extrem de modest.

Să ne referim, în amănunte, şi asupra fondului? Nu se simte nevoie pentru o asemenea încercare. Dacă spunem că broşura pr. Savin închide în paginile ei o adevărată comoară duhovnicească şi că chipurile sfinte zugrăvite cu smerenie în ea — chipul Domnului Isus, chipul Fecioarei Maria şi chipul Duhului Sfânt — reprezintă un puternic îndreptar pentru viaţa de toate zilele a creştinului, însemnează că ideile acestei cărticele menită să se înfrăţească, frumos şi bine, cu ceeace avem mai sensibil în noi. Şi acest fapt nu este nici mic, nici neînsemnat.

Preot A. C. Cosma: HRISTOS ŞI TINERETUL. Biblioteca Eparhială Galaţi. Nr. 9. Tip. Gh. Ionică, 1936. Pag. 40. Lei 5.

Problema tineretului este azi mai actuală ca oricând. Toate curentele şi organizaţiunile sociale se nizuesc să capteze în matca gândirii lor acest element al viitorului. Din această nizuinţă, iată, au şi răsărit o mulţime de lucrări destinate să soluţioneze chestiunea tineretului.

Faţă de acest duh al vremii Biserica nu putea şi nici nu stă în pasivitate. Dacă amintim numai societăţile întemeiate de ea pentru tineret, precum şi catehizaţia obligatorie, înţelegem atenţia Bisericii pentru viitorii cetăţeni ai României.

Dar oamenii Bisericii au dat la iveală şi o seamă de cărţi şi broşuri, cari luminează drumul tineretului nostru spre Hristos şi împotriva curentelor distructive şi disolvante. In rândul acestor lucrări trebue socotită şi broşura păr. Cosma: Hristos şi tineretul.

Broşura de care facem pomenire discută probleme de caldă actualitate şi tinde la soluţionarea lor în lumina principiilor creştine ortodoxe. Aflăm aici capitole ca: tineretul şi cultura, tineretul şi civilizaţia, tineretul şi criminalitatea, tineretul şi binefacerea, tineretul şi sportul etc. — Folosind izvoare din presa cotidiană, citând aprecierile celor mai de seamă oameni ai actualei societăţi româneşti şi legând totul de vederile sănătoase ale creştinismului ortodox, pr. Cosma reuşeşte să pună la îndemâna tineretului — mai ales al celui intelectual — un îndreptar limpede pentru luminarea beznei ce străbate societatea modernă.

Biblioteca Eparhială a sf. Episcopii a Dunării de jos a făcut un lucru bun tipărind lucrarea Părintelui Cosma.

Pr. Gh. Perva: CERCETAND SCRIPTURILE. — Insemnări şi meditaţii — Tip. Diecezană, Arad 1936. Pg. 74. Lei 35.

Dupăce le-a publicat în mai multe reviste şi foi de cultură teologică şi de simţire religioasă, păr. Gh. Perva şi-a adunat articolele, le-a revăzut şi le-a legat buchet într'o broşură de peste 70 pagini. Gestul acesta are în sine ceva din frumuseţea actelor desinteresate şi este aducător de bucurie nu numai pentru autorul său, ci în aceeaş măsură şi pentru ceice au prilejul să citească broşura.

Se poate spune răspicat că broşura păr. Perva poartă cu sine multă simţire şi tot atâta sănătate duhovnicească. Pentru preoţi meditaţiile cuprinse în ea au darul să coboare adevărată recreaţie duhovnicească în mijlocul tot mai sporitelor năcazuri ale vieţii. Pentru laici, cuprinsul cărţii naşte un prilej de a-i face să vadă în Scriptură adevăratul depozit al darului şi adevărului dumnezeesc.

Broşura despre care vorbim are tot ce-i trebuie spre a-şi croi drum de răspândire în lumea credinciosului nostru cler şi popor.

Ioşif Moldovan: LEGEA ROMÂNEASCĂ IN OGLINDA SUFLETEASCĂ A UNUI INVĂŢĂTOR BATRÂN. Biblioteca F. O. R. Arad, Nr. 4. Tip. Diecezană, 1936. Pg. 35. Lei 5.

Simţi un fel de alinare sufletească la apariţia câte unei cărticele în care se vorbeşte răspicat despre legea românească. Şi mai ales când lucrarea se datoreşte unui mirean dreptcredincios.

Acest lucru se poate spune şi în legătură cu broşura dlui Iosif Moldovan, preşedintele F. O. R. secţia eparhială Arad.

Ca să accentuăm meritul acestei broşuri pentru obştea noastră creştinească, e de-ajuns să spunem, că acela ce o citeşte priveşte deodată două contraste: figura direct respingătoare a unui apostat — în înţeles naţional şi religios — şi măreţia legii creştineşti în care s'a născut, a crescut şi s'a desăvârşit neamul nostru. Cu cât creşte în ochii noştri sufleteşti desgustul pentru ceice n'au fost şi nu sunt în stare să rămână români adevăraţi şi slăvitori ai lui Dumnezeu după legea românească, cu atât creşte şi ne copleşeşte admiraţia şi respectul faţă de credinţa ortodoxă, care ne-a purtat intacţi prin vifornița vremurilor.

Aşa fiind, broşura dlui I. Moldovan merită să fie nu numai citită cu dragoste şi cu interes, dar şi răspândită în pături cât mai largi. Căci poate contribui la întărirea şi luminarea multora.

D. CĂLUGĂR

PENTRU TINERET, de *Anton Pecurariu.* Tip. „Artistică", Piteşti, 1935, pp. 97. Lei 25.

Cuprinde câteva discursuri ocazionale din cari se degajează mult suflet, (8 Iunie 1930, La 40 ani de domnie a regelui Carol I, Unirea cea mare, 1 Decemvrie 1918, Spiru Haret, I. C. Duca, Ziua economiei) o conferinţă despre electroni şi patru poezii cu conţinut religios-moral-naţional, prelucrate după autorii străini.

ANUL REVOLUŢIONAR 1848 IN PRINCIPATELE ROMÂNE. *O contribuţie bibliografică,* de *Dr. C. Göllner.* Biblioteca bibliologică Nr. 2 Cluj, Tip Cartea Românească, 1934, pp. 18.

Conţine izvoare nouă referitoare la mişcarea anului 1848, scoase din presa săsească contimporană, din rapoartele consulilor austriaci din Principatele Române păstrate în „Haus-Hof und Staatsarchiv" din Viena etc. Deci o contribuţie importantă, pe lângă cele 6 volume ale cunoscutei colecţii de documente „Anul 1848 în Principatele Române".

Prof. L. BOLOGA

CRONICĂ

INTERNĂ

ALEGERILE DE EPISCOPI. Membrii Colegiului electoral s'au adunat în ziua de Marți, 28 Aprilie c., având să aleagă pe noul episcop al văduvitei eparhii a Orăzii.

S'a ținut dimineața serviciul religios în paraclisul Patriarhiei, iar după aceea s'a deschis ședința colegiului electoral în sala Adunării deputaților, sub președinția I. P. S. Patriarh *Miron*. In cuvântarea de deschidere, I. P. S. Patriarh, arătând scopul convocării colegiului electoral, face elogiul memoriei regretatului episcop Roman, al bunului păstor de suflete și distinsului patriot dela granița de vest a țării.

Trecându-se la actul alegerii, scaunul prezidențial îl ocupă I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*, întrucât eparhia pentru care se face alegerea, cade în jurisdicția mitropoliei Ardealului.

Dintre 154 membrii prezenți au votat 143.

A obținut: *Prof. Pr. Dr. Nicolae Popoviciu 106 voturi*; alte voturi s'au dat pentru: Arhim. Iuliu Scriban, prof. Dr. I. Mihălcescu, Arhim. Atanasie Popescu și Pr. I. Felea.

Președintele alegerii, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, proclamă ales pe păr. profesor Dr. Nicolae Popoviciu pentru scaunul vacant al episcopiei Orăzii.

Noul episcop rostește următoarea cuvântare:

Inalt Prea Sfințite, PP. SS. Voastre, Mărit congres,

Cu adâncă smerenie mă plec în fața hotărârii provedinței divine, care prin graiul autorizat al Măritului Congres, mă cheamă la cârma vieții duhovnicești a dreptcredincioșilor noștri din de Dumnezeu păzita eparhie a Orăzii, dela granița de vest a scumpei noastre patrii.

Prin această hotărâre sunt pus în fața unei răspunderi morale decât care alta mai mare nu poate exista în această viață; căci nimic nu poate egala în valoare și importanță lucrarea pe care trebue să o împlinească cu frică și cu cutremur acela, pe care Dumnezeu îl alege să poarte în vasul de lut al ființei sale darurile lui Hristos cele mântuitoare în mijlocul unei lumi năcăjite și bântuite de mari și cumplite crize — cum este cea de astăzi.

Sentimentul acestei răspunderi crește la gândul, că cel care a împlinit această sublimă misiune până acum în eparhia Orăzii a fost strălucitul ctitor și marele ierarh de pioasă aducere aminte Roman Ciorogariu prin a cărui păstorire plină de înțelepciune și iubire scaunul vlădicesc de acolo a fost încărcat de glorie morală.

Imi dau seama, că nu meritele şi vredniciile unei vieţi abia începute, cum este a mea, ci mai vârtos încrederea şi nădejdile legate de smerita mea persoană — şi pentru care Vă exprim respectuoase mulţumiri — au fost acelea care a îndreptat privirile Domniilor-Voastre spre mine. Această încredere şi nădejde mă obligă mult.

De aceea dupăce această alegere va întimpina aprobarea Sf. Sinod a bisericii noastre şi va primi înalta întărire a iubitului nostru Suveran, a Majestăţii Sale Regelui Carol II, dupăce voiu fi primit darul sfânt al arhieriei şi după datinele ţării voiu fi trimis să păstoresc în eparhia îndepărtată a Orăzii — vă făgăduesc solemn, că îmi voiu împlini după cea mai bună ştiinţă şi conştiinţă toate îndatoririle misiunii mele sfinte. Ajutat de colaborarea înţeleaptă şi sistematică, binevoitoare şi neprecupeţită a tuturor clericilor şi mirenilor, voiu căuta să fiu propovăduitorul entuziast al unui creştinism dinamic, al unui creştinism care să dospească toată frământătura sufletului românesc, al unui creştinism creator al celei mai superioare forme de cultură. Nu voi uita nici o clipă apărarea drepturilor imprescriptibile ale neamului asupra teritoriilor cuprinse în fruntariile de astăzi ale ţării, fruntarii croite cu jertfa vieţii celor optsute de mii eroi, cari se odihnesc în acest pământ.

Voiu fi paznicul neadormit şi neînfricat al Bisericii şi al neamului meu la graniţa de vest a ţării.

Aşa să-mi ajute Dumnezeu!

I. P. Sf. Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului mulţumeşte Congresului pentru alegerea fericită şi declară şedinţa ridicată.

•

In ziua de Miercuri, 29 Aprilie c., congresul şi-a continuat lucrările în vederea alegerii noului episcop al Clujului, în locul rămas vacant prin moartea P. S. episcop Nicolae Ivan.

I. P. S. Patriarh *Miron* deschide şedinţa şi subliniind în călduroase cuvinte lucrarea constructivă a harnicului episcop răposat Nicolae al Clujului, urează colegiului electoral bună inspiraţie în alegerea noului ierarh.

Alegerea se face sub preşedinţia I. P. Sfinţitului Mitropolit *Nicolae* al Ardealului.

Din 143 voturi a întrunit Prot. rector al Academiei teologice din Sibiu, Nicolae Colan, 120 voturi.

S'au mai dat voturi pentru: Arhimandriţii Iuliu Scriban şi Chezarie Păunescu, şi pentru Arhiereul Veniamin Ploeşteanu.

Conform rezultatului votului I. P. Sf. Mitropolit proclamă ales pe părintele prot. *Nicolae Colan*, şi-i urează cea mai rodnică păstorire.

Noul ales episcop rosteşte următoarele:

Cer iertare Măritului Congres, dacă cuvântul meu va fi fragmentat de emoţia clipei. Obârşia acestei emoţii este, pe deoparte, cinstea pe care mi-o acordaţi, indicându-mă vrednic de înalta

slujbă de păstor sufletesc al eparhiei Clujului, gospodărită cu atâta înțelepciune și jertfelnicie de neuitatul episcop Nicolae Ivan. Pentru această cinste Vă aduc respectuoasele și caldele mele mulțumiri. A doua obârșie a emoției este conștiința clară a sarcinei grele pe care bunul Dumnezeu mi-o pune pe umeri.

Desigur, numai cu puterile mele n'aş putea nici măcar încerca să port această sarcină. Ceeace mă încurajează este credința pe care am avut-o totdeauna, că Dumnezeu nu dă nimănui sarcini fără să-i îmbie în acelaş timp și sprijinul Său hotărâtor.

Imi dau seama că sarcina la care mă chiamă Dumnezeu, prin graiul încrederii D-Voastre, este deosebit de grea. Se spune că preotul trebue să fie îngerul satului. Atunci vlădica trebue să fie arhanghelul unui colț de țară, vestitorul Evangheliei lui Hristos și al mântuirii nației românești: cu cuvântul, cu fapta și cu pilda vieții sale integrale, după cuvântul Sfântului apostol Pavel: pildă făcându-se obștei credincioase în toate cele bune.

Imi sporește nădejdea în putința de a purta cu demnitate vrednicia de episcop și împrejurarea fericită că știu că mă așteaptă în eparhia Clujului o preoțime disciplinată și cu râvnă în chemarea sa. Și mai ales îmi pun toată nădejdea în marea oaste a luminaților intelectuali pe care-i îmbie Bisericii noastre strămoșești tânăra și totuși atât de glorioasa universitate „Regele Ferdinand" din Cluj, oaste al cărei ajutor i-a fost atât de prețios și în veci pomenitului vlădică Ivan în măreața operă bisericească și națională pe care a înfăptuit-o.

Și, în sfârșit, îngăduiți-mi să mă încred și în puterea propriului meu devotament față de Biserică și neam, devotament care izvorește din credința creștină, că nimeni nu poate fi domn decât în măsura în care s'a hotărât să fie slugă.

Fiindcă la asemenea ocazii sunt îndatinate și mărturisirile de credință, le fac și eu în fața domniilor voastre și în fața bunului Părinte ceresc.

Cred în mesianismul Bisericii ortodoxe în mijlocul neamului nostru și chiar dincolo de granițele lui.

Cred în destinul de mărire al neamului meu de sub domnia înțeleaptă a Maiestății Sale Regelui Carol II.

Acestui crez o să-mi închin viața pe care mi-o va rândui Dumnezeu, silindu-mă să-mi fac slujba deplin.

Așa să-mi ajute Dumnezeu!

Joi, în 30 Aprilie 1936, a fost ziua din urmă a lucrărilor colegiului electoral, chemat să aleagă nou episcop pentru eparhia Argeșului devenită vacantă prin moartea P. Sf. episcop Nichita Duma.

S'a ținut întâi slujba religioasă, după care I. P. Sf. Patriarh Miron, deschizând ședința, face elogiul regretatului episcop Nichita, adormit în Domnul.

Se procedează la alegerea noului episcop. Votează 139 alegători. *P. S. Sa arhiereul Grigorie Leu Botoşăneanu, vicarul arhiepiscopiei Iaşilor, obţine 90 de voturi, şi este proclamat ales.*

Noul episcop mulţumind pentru încrederea acordată, făgădueşte să lupte pentru întărirea Bisericii noastre spre îndeplinirea rosturilor ei vecinice şi spre desăvârşirea — prin ea — a unificării neamului nostru.

TEL. ROM.

PELERINAJUL DELA MĂNĂSTIREA BRÂNCOVEANU. Ca şi în anii trecuţi şi în acest an, în Vinerea Săptămânii luminate, Mănăstirea brâncovenească dela Sâmbăta de sus a fost locul unui impresionant pelerinaj. De data aceasta însă numărul închinătorilor a fost neobişnuit de mare. Ţi se părea că eşti la *Maglavit.*

Câmpia ca o „gură de rai" a mănăstirii cuprindea ca la 10 mii de credincioşi, veniţi din toate părţile, dar cu deosebire judeţele: Făgăraş, Braşov, Sibiu şi Târnava mare.

Din ajun au început mărturisirile şi rugăciunile. A doua zi s'au făcut slujbele obişnuite. Bucuria închinătorilor a fost deosebit de mare, prin faptul că în fruntea marelui sobor de preoţi era însuşi *I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae* dela Sibiu.

Sf. Liturghie s'a făcut în minunatul pridvor al bisericii, iar poporul străjuia în bătaia soarelui şi sub bolta senină a cerului de primăvară.

La sfârşitul Liturghiei I. P. S. Sa a cetit molitva arhierească de deslegare, iar miile de credincioşi, erau cu toţii în genunchi, cerând în taină iertarea greşalelor lor dela Tatăl ceresc. *A fost o clipă mişcătoare aceasta,* care-ţi aduce aminte de momente din viaţa Mântuitorului, când noroade multe îl înconjurau, iar el binecuvânta pe toţi şi le împărtăşia învăţăturile sale.

A urmat predica arhierească. Cuvântare minunată, înaripată de duh, pătrunzătoare la suflet şi plină de putere: *„Precum se doreşte cerbul de izvoarele munţilor, aşa însetează sufletul meu după Tine Dumnezeule".* Pornind dela aceste cuvinte, I. P. S. Sa a înălţat sufletele ascultătorilor. Putea-i ceti pe feţele acestora acea mulţumire, pe care numai sufletul împăcat şi vrăjit duhovniceşte o poate da.

După predica I. P. S. Sale, s'a făcut sfinţirea apei la fântâna de lângă altarul bisericii, fântână reparată temeinic şi înfrumuseţată cu o zugrăveală frumoasă, înfăţişând pe Mântuitorul la fântâna lui Iacob.

De altă parte alţi 7 preoţi a săvârşit taina sfântului maslu.

G. S.

ADUNAREA ASOCIAŢIEI CLERULUI „A. ŞAGUNA" LA FĂGĂRAŞ. In 7 Maiu c. Asociaţia clerului „A. Şaguna" din Arhiepiscopie şi-a ţinut adunarea anuală în Făgăraşul lui Negru-Vodă. S'ar putea spune că întrunirea aceasta a fost dintre cele mai cercetate şi că ea a decurs într'o atmosferă de adevărată desfătare duhovnicească.

Lucrărilor Adunării le-a premers sf. liturghie servită în sobor ales în frunte cu P. C. Sa pr. Nicolae Colan, noul ales pentru scaunul vlădicesc dela Cluj.

Deschiderea adunării şi toate desbaterile s'au făcut în sala festivă a liceului „Radu-Negru". Este bine să notăm aici că de data aceasta *deschiderea adunării* nu a îmbrăcat haina unei formalităţi. Atât din cuvântările laicilor, cari au adus salutul lor, dar mai ales din cuvântul luminos al păr. preşedinte Em. Cioran s'a evidenţiat un suflu nou în activitatea preoţimii. Momentele deschiderii au prilejuit şi duioşie, căci la acest loc s'a anunţat plecarea din Asociaţie a păr. N. Colan, adică a omului atât de înfrăţit cu rosturile şi cu problemele preoţimii din Arhiepiscopia Sibiului. Duioşia aceasta n'a fost înfrântă nici chiar de cuvântul noului vlădică al Clujului, deşi din el a răsărit asigurarea, că legăturile cimentate în vreme de 14 ani nu vor putea fi date uitării.

Pentru a-şi arăta dragostea şi alipirea sa de totdeauna către ceice reprezintă disciplina morală, naţională şi politică în România creştină, preoţimea a expediat telegrame simţite următorilor: M. S. Regelui, I. P. S. Mitropolit Nicolae, dlui prim-ministru Gh. Tătărescu, dlui ministru C. Angelescu şi Preşedintelui Ligii antirevizioniste, dlui Stelian Popescu.

Intr'o formă aleasă, într'un spirit viu şi impresionant, preoţii P. Borzea şi Tr. Ciocănelea au citit câte un referat asupra: „Sf. Taine ca mijloace de păstorire".

Răsturnând gândul lor peste multe zile în urmă, preoţii au bătătorit calea spre biserica Brâncoveanu şi au rostit o rugăciune în casa altora, dar care a fost cândva anume ridicată pentru slujbă ortodoxă. Gestul avea în el ceva simbolic.

O dare de seamă amănunţită asupra activităţii preoţimii în răstimpul unui an de zile a făcut păr. I. Bânda, secretar. Toate preocupările slujitorilor lui Dumnezeu şi toate realizările lor au fost înfăţişate demn în raportul general. PP. CC. părinţi N. Colan, I. Crăciun, V. Oana, P. Borzea şi păr. Tr. Ciocănelea — toţi au mărturisit că raportul general are aspectul unui chenar bine închegat în toate colţurile.

In cadrul adunării s'a mai discutat: situaţia din Secuime, pe care a înfăţişat-o pr. prof. I. Rafiroiu, raportul comisiei financiare, bugetul cultelor, ridicarea unui cămin preoţesc la Basna, fondul de pensiuni şi ajutoare, unirea asociaţiei „A. Şaguna" cu asociaţia generală a clerului, etc.

Pe marginea acestor chestiuni au adus preţioase precizări PP. CC. părinţi V. Nistor, V. Oana, E. Cioran şi I. Rafiroiu.

La urmă, s'a votat o moţiune, cuprinzând justele revendicări ale sfintei noastre Biserici şi ale clerului ei. D. C.

EXTERNA

A MURIT OSWALD SPENGLER. In ziua de 8 Maiu a. c. a murit la München filosoful Oswald Spengler. Defunctul e bine cunoscut în cercurile intelectuale dela noi din ţară: cartea lui de aspre constatări şi în mare parte juste sentinţe, *Untergang des Abendlandes* (vol. I, 1918; vol. II, 1922), prin sensaţia ce-a stârnit-o cu apariţia ei, i-a cucerit o reputaţie mondială. Nu-mi stă în gând să expun ideile dintr'însa. De-o asemenea treabă mă dispensează esseul dlui Nichifor Crainic „Parsifal", din excelenta evanghelie naţională românească, *Puncte cardinale în haos*, (p. 75—93). Notez în treacăt doar că cei cari au combătut cu mai multă furie profeţiile sale sunt compatrioţii săi din Germania de azi. Era fatal să se întâmple aşa: duhul nou care suflă pe-aici înviorând elanul obosit al unui popor învins, nu poate accepta ideea asfinţitului bătrânei Europe din cărţile lui Spengler. Inainte de-a muri „magul", a fost îngropată opera lui. „Noului om german, Spengler nu-i aparţine nicidecum. Il putem, totuşi, cinsti ca pe ultimul om mare al unui timp trecut" — scrie E. G. Gründel în *Jahre der Überwindung* (Nietzsche—Spengler—Hitler; Breslau, 1934).

ORTODOXIA SE ORGANIZEAZĂ ŞI IN GERMANIA. Fraţii noştri de credinţă, refugiaţi din Rusia în ţările apusene, sunt pe punctul de-a se organiza temeinic şi în Germania, pe baza unei constituţii alcătuite în Octomvrie, anul trecut, de sinodul episcopesc rusesc din Diaspora. Mulţumită sprijinului prompt al actualului guvern german, această organizare se face cu paşi repezi. In ziua de 29 Aprilie a. c., ziarele nemţeşti publicau o telegramă din Berlin care vestea că guvernul german aprobă înfiinţarea unei eparhii ortodoxe răsăritene pentru credincioşii acestei biserici sălăşluiţi în Germania, al cărei înainte stătător, numit de sinodul episcopesc din Sremski—Karlowzi şi recunoscut de guvernul german, va fi P. S. Episcop Tihon. P. S. Tihon îndeplineşte nevoile duhovniceşti ale credincioşilor ortodocşi din Germania, din anul 1924. P. S. Sa se bucură de toată încrederea autorităţilor germane. Capul ortodoxiei din Germania va purta de acum înainte titulatura de „Episcop ortodox al Berlinului şi Germaniei".

Cu acest prilej, guvernul Reichului a mai făcut un gest de-o impresionantă frumuseţe morală. Cum casa particulară în care se săvârşeau până acum, la Berlin, sfintele slujbe după datina răsăriteană e necorespunzătoare pentru aşa ceva, ministerul cultelor germane a dăruit într'unul din cele mai frumoase cartiere ale Berlinului, un loc de zidire, pe care se va ridica o măreaţă catedrală ortodoxă. De fondul de zidire s'a îngrijit tot guvernul german. El se va strânge din daniile benevole ale credincioşilor ortodocşi, la cari ministerul cultelor şi frontul muncii naţional-socialiste vor adăuga generosul lor obol.

Gestul guvernului german e socotit ca un formidabil pumn dat Moscovei atee. E ceva mai mult decât atât. GR. T. M.

NOTE ŞI INFORMAŢII

INTERNE

„ASTRA“ împlineşte anul acesta frumoasa vârstă de trei sferturi de veac. Venerabila societate culturală, a cărei întemeiere e legată de numele marelui ctitor de aşezăminte culturale şi naţionale, mitropolitul Andreiu Şaguna, şi-a îndeplinit misiunea în trecutul neamului nostru şi e hotărâtă să şi-o îndeplinească cu aceeaş însufleţire şi în viitor. Nefiind în destul de sprijinită de stat, ea lansează un călduros apel, cerând sprijinul moral şi material al poporului pe care vrea să-l lumineze şi să-l povăţuiască pe căile marilor biruinţi morale şi naţionale. Inimosul apel e semnat în afară de membrii comitetului central, de toţi vlădicii ortodocşi şi uniţi ai Ardealului, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Nicolae şi de o seamă de alţi fruntaşi ai vieţii publice de dincoace de Carpaţi. Nu ne îndoim, că apelul „Astrei“ va găsi cuvenitul răsunet mai ales în sufletul preoţilor noştri, cari au fost totdeauna cei mai devotaţi ostaşi ai venerabilei societăţi culturale.

-o-

TRISTA cronică a solemnităţilor legate de săvârşirea din viaţă şi punerea în mormânt a neuitatului episcop Nicolae Ivan, a fost publicată într'o frumos alcătuită broşură. Ea cuprinde, între altele, cuvântările rostite la înmormântarea marelui ctitor de eparhie. Este un frumos omagiu adus de Consiliul eparhial al Clujului neuitatului şi devotatului său oblăduitor duhovnicesc.

-o-

EPARHIA Clujului are deosebita bucurie de a înscrie încă un nume în pomelnicul marilor săi ctitori. Cunoscutul patriot şi mecenat, octogenarul domn George Sion, a hotărât să dăruiască numitei eparhii averea sa alcătuită din 2 vile la Băile Slănic, un restaurant dela aceleaşi băi, moşia Brăteşti din judeţul Bacău, precum şi un stoc de titluri de stat evaluate la mai multe milioane Lei.

Vestea bună ne-o aduce raportul asupra recentei adunări eparhiale din Cluj publicat în „Renaşterea“. Preţuind după cuviinţă gestul marinimosului ctitor, adunarea eparhială l-a omagiat entuziast.

Bunul Dumnezeu să-i ţină întru mulţi ani şi să-l dăruiască cu toate fericirile pe marele fiu al Bisericii noastre, dl G. Sion.

-o-

PROCESUL profesorului de teologie Constantinescu-Iaşi s'a terminat, dupăcum era şi firesc, cu condamnarea inculpatului şi a tovarăşilor săi. Ceeace e straniu din tot acest proces e faptul, că osânditul pentru acte de sabotaj împotriva statului a putut sta netulburat un întreg deceniu în slujba sa de profesor univer-

sitar — şi încă la o Facultate de teologie. Intr'adevăr profesorul Constantinescu-Iaşi era un bolşevic notoriu încă dela înscăunarea sa la catedra Facultăţii de teologie din Chişinău, iar bolşevismul e zidit pe doctrina ateismului. Astfel stând lucrurile e firesc ca un agent al comunismului să fie incompatibil în situaţia de dascăl al evangheliei lui Hristos. Autoritatea de stat — împotriva avizului Bisericii — a numit totuşi pe Constantinescu-Iaşi acum zece ani profesor la Facultatea de teologie din Chişinău, menţinându-l în această situaţie până de curând. O asemenea enormitate nu s'ar fi putut întâmpla şi nu se va putea întâmpla niciodată la Academiile noastre teologice, gospodărite integral de autoritatea bisericească. Ceeace era de demonstrat.

NUMEROASELE intervenţii făcute de organele conducătoare ale Bisericii şi de Asociaţiile preoţeşti pentru justele revendicări materiale ale slujitorilor altarelor lui Hristos, au fost încununate, măcar parţial, cu izbândă: guvernul a hotărît să nu mai aplice cele două curbe speciale modestelor salarii preoţeşti şi să nu mai scadă din aceste salarii, uneori atât de fictivele venite stolare. Dreptatea s'a făcut pe urma binevoitoarei şi atât de înţelegătoarei intervenţii a dlui Dr. Angelescu, ministrul instrucţiunii publice, care deţine, interimar, şi departamentul cultelor. Aceeaş bunăvoinţă a arătat-o dreptăţii clerului nostru şi dl G. Tătărăscu, preşedintele consiliului de miniştri. Pentru care pricină clerul ortodox al ţării întregi a adus numiţilor miniştri binemeritate mulţumiri. Nădăjduim că guvernul nu va întârzia să soluţioneze cu aceeaş bunăvoinţă şi celelalte revendicări, tot atât de juste, ale sfintei noastre Biserici şi ale slujitorilor ei.

N. C.

EXTERNE

RĂPOSATUL Patriarh ecumenic Fotie II, a dăruit prin testament Patriarhatului ecumenic toată averea sa; printre altele, biblioteca personală, care cuprinde preţioase manuscrise.

ARHIPRESBITERUL Augustin Peterson a fost numit de Patriarhul ecumenic mitropolit al Letoniei cu reşedinţa în Riga.

COMITETUL central sovietic al mişcării ateiste „Fără Dumnezeu" a instituit un premiu de 25.000 ruble pentru cele mai bune trei lucrări ştiinţifice antireligioase. Condiţii: lucrările nu trebue să fie îndreptate numai contra unei religii, ci, întrucât e posibil, împotriva tuturor.

ANTIHRIST a interzis tuturor clericilor celorlalte ţări tranzitul prin Rusia, pe motivul că sunt duşmani ai bolşevismului.

TOT Antihrist a aruncat în aer catedrala ortodoxă din Novgorod-Wolynsk, a închis în Şitomir două biserici ortodoxe şi două catolice şi a arestat şi exilat doi clerici papistaşi. Aşadar, noua filială spaniolă tot n'a reuşit să-i angajeze elanul distrugător numai între hotarele ei.

REVISTA „Die Christliche Welt" anunţă: După informaţiuni oficiale din sursă sovietică în 18 ani de domnie bolşevică 42.000 clerici au murit în lagărele de concentrare.

TEROAREA roşie din Spania îşi face de cap. O mulţime de mănăstiri au fost incendiate: numai în Cadix şapte, un seminar teologic şi mai multe şcoli. Se anunţă apoi că guvernul spaniol şi-a rechemat ambasadorul său de pe lângă Vatican. Toţi preoţii şi membrii ordurilor catolice cari activează în învăţământul spaniol, vor fi înlocuiţi cu puteri didactice laice (citeşte: bolşevice!).

SOCIETATEA Biblică Britanică a tipărit de curând o Sf. Evanghelie dela Luca într'o limbă din insulele Solomonice. Cu aceasta, Societatea încheie impresionanta cifră de 700 limbi în care a răspândit cuvântul lui Dumnezeu.

„NATIONAL Bible Society of Scotland" s'a oferit să dăruiască, la dorinţă, fiecărui student teolog din Europa un exemplar din Vechiul Testament ebraic şi unul de Noul Testament grec.

PREGĂTIRILE pentru jocurile olimpice 1936, la Berlin, sunt în toiu. Ca să înlesnească oaspeţilor contactul cu viaţa bisericească din Germania, s'a constituit şi un comitet evanghelic-olimpic.

PROFESORUL Karl Barth a fost invitat să facă celebrele cursuri Gifford Lectures la patru Universităţi scoţiene. Înaintaşii săi la această slujbă ilustră au fost Nathan Söderblom, episcopul de York, Temple — şi celebrul teolog german Albert Schweitzer.

GR. T. M.